

De drang naar groter
De hang naar kleiner

Eindrapportage van de
Externe Commissie Midden-Holland

18 april 2013

ONDER EMBARGO TOT
18 APRIL 2013, 15.30 UUR

De drang naar groter
De hang naar kleiner

Eindrapportage van de
Externe Commissie Midden-Holland

Inhoud

De Externe Commissie Midden-Holland is ingesteld
door de provincie Zuid-Holland
en de gemeenten in Midden-Holland.

De commissie kende de volgende samenstelling:
Jan Hendrikx (voorzitter)
Riek Bakker
Ronald Bandell

De commissie werd ondersteund door een
onafhankelijk secretariaat van Lysias Advies.

18 april 2013

Voorwoord

In september 2012 zijn wij als 'Externe Commissie Midden-Holland' ingesteld door de provincie Zuid-Holland en de tien gemeenten van Midden-Holland. De vraag die aan onze commissie is voorgelegd, laat zich als volgt samenvatten: *In welke vorm kan (bestuurlijke) samenwerking in en rond Midden-Holland de economische kracht van het gebied versterken?* We hebben de bestuurlijke dynamiek, de actuele en toekomstige opgaven en urgenties die daaruit voortvloeien, nadrukkelijk beschouwd als onderdeel van onze opdracht. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om het huidige regeerakkoord, bewegingen van decentralisaties en centralisaties en om bezuinigingen. De Visie 2.0 van De Nieuwe Regio hanteerden we als belangrijk vertrekpunt. Onze inzet was gericht op het toevoegen van kwaliteit aan dit proces.

Bij de start van onze werkzaamheden hebben we ons verdiept in de opgaven van en ontwikkelingen in Midden-Holland en de context van dit gebied. We hebben een groot aantal gesprekken gevoerd binnen Midden-Holland en daarbuiten en hebben met belangstelling kennis genomen van vele relevante documenten. Op deze plaats spreken we graag onze dank uit aan de opdrachtgevers en de gesprekspartners voor de openhartige en constructieve opstelling en samenwerking.

Midden-Holland en iets breder, het Groene Hart, kenmerkt zich door veel dynamiek. We zijn onder de indruk van de vele lopende processen en initiatieven. Deze processen en initiatieven zijn redelijk gelijk gericht, zo constateren wij, en tegelijkertijd kunnen de huidige sporen meer met elkaar worden verbonden. We zien daarvoor aangrijpingspunten op verschillende schaalniveaus. Zo kan de drang naar groter invulling krijgen door de strategische belangenbehartiging effectief te organiseren via de sporen van het Groene Hart en de Zuidvleugel. Tegelijkertijd constateren we een hang naar kleiner, naar kleinschalige initiatieven in de regio. Daarvoor geldt als vertrekpunt de uitvoeringskracht in de samenleving en van zelfstandige, autonome gemeenten, die als eerste overheid democratisch gelegitimeerd zijn, die werken vanuit eigen kracht en die in samenwerking met buurgemeenten opgaven oppakken.

Op elk van deze schaalniveaus doen we in onze rapportage aanbevelingen gericht op het versterken van de economische vitaliteit van Midden-Holland en de samenwerkingsafspraken die daarvoor nodig zijn tussen de betrokken partners. Het gaat hier om een integrale benadering. Het volstaat niet met het oppakken van de aanbevelingen op een enkel schaalniveau, maar om de combinatie van de aanbevelingen.

In het afgelopen halfjaar hebben we ons ervoor ingezet om een onomkeerbare beweging op gang te brengen. Met deze eindrapportage verwachten we daar een verdere bijdrage aan te leveren. De verantwoordelijken en betrokkenen wensen we op deze plaats succes met het voortzetten van de beweging die op gang is gebracht.

Jan Hendrikx, voorzitter
Riek Bakker
Ronald Bandell

OPEREREN TUSSEN DE HANG NAAR GROOTSCHALIGE VERGEZICHTEN

EN DE REALITEIT

VAN HET KLEINE

EN HET DICHTBIJE

KLEIN MAAR FIJN

Samenvatting

De Externe Commissie Midden-Holland is ingesteld door de provincie Zuid-Holland en de tien gemeenten van Midden-Holland en is gevraagd een inhoudelijk samenhangend beeld te schetsen van het ruimtelijk en economisch profiel van Midden-Holland, in relatie tot ontwikkelingen in de context van deze regio. Vraag aan de commissie was ook het benoemen van randvoorwaarden en de benodigde (vernieuwende) vormen van (bestuurlijke) samenwerking om de kansen die er zijn in Midden-Holland te verzilveren en doorbraken met draagvlak te realiseren. De commissie hanteerde de volgende insteek:

- De commissie heeft gewerkt vanuit het uitgangspunt aan te sluiten bij wat al in beweging is en heeft de inzet gericht op het toevoegen van kwaliteit aan lopende processen en initiatieven, vooral de ontwikkeling van De Nieuwe Regio en de Visie 2.0.
  We constateren dat veel van de initiatieven beogen de kleinschaligheid van het gebied te behouden ('de hang naar kleiner'). Tegelijk is bij de initiatieven ook onmiskenbaar sprake van een 'drang naar groter', vanuit het besef dat vooral voor de behartiging van vitale belangen een zekere massa nodig is. De kunst voor de regionale samenwerking zal zijn om deze beide intenties te verbinden en elkaar te laten versterken.

- De commissie heeft Midden-Holland niet geïsoleerd bekeken en heeft ook gesprekken gevoerd met omliggende gemeenten en regio's.
  Uit deze analyse van de omgeving trekt de commissie de conclusie dat voor Midden-Holland sprake is van meerzijdige oriëntaties. Enerzijds is het gebied onderdeel van het Groene Hart en anderzijds van een belangrijk stedelijk gebied: de Zuidvleugel van de Randstad. Het gebied deelt deze kenmerken in sterke mate met het gebied rond de steden Alphen aan den Rijn en Woerden. Vanuit dit vergelijkbare karakter is het logisch om nadrukkelijk de samenwerking te zoeken tussen de drie steden Gouda, Alphen aan den Rijn en Woerden met hun respectievelijke omgeving.

- Terwijl de commissie haar opdracht uitvoerde, werd in Den Haag een nieuw kabinet geformeerd. De commissie beschouwde het als haar opdracht de dynamiek van bestuurlijke veranderingen, inclusief de nieuwe realiteit van het huidige regeerakkoord, in haar analyse en aanbevelingen te betrekken.
  Het is duidelijk dat de taakverdeling binnen het openbaar bestuur de komende tijd forse veranderingen ondergaat door grootscheepse decentralisatie van taken. De commissie ziet hierin kansen voor de gemeenten in Midden-Holland om samen met de provincie nadrukkelijker zelf verantwoordelijkheid te nemen voor de regionale ruimtelijk-economische ontwikkeling en andere terreinen van de fysieke leefomgeving.
  Voor het Groene Hart geldt dat de bestuurlijke complexiteit groot is, mede als gevolg van de ligging in drie provincies. Mocht de provinciale herindeling van de provincies Flevoland, Noord-Holland en Utrecht zijn beslag krijgen, dan is dat momentum mogelijk te benutten voor een provinciale grenscorrectie die de bestuurlijke complexiteit in het Groene Hart beperkt.

- De commissie heeft bijzondere aandacht besteed aan de positie van de Krimpenerwaard en rapporteert hierover in een apart advies.

- De commissie heeft naast het opleveren van dit eindrapport, de inzet gericht op het op gang brengen van een onomkeerbare beweging.

Kansen en uitdagingen voor Midden-Holland
De commissie ziet kansrijke ontwikkelingen en uitdagingen voor Midden-Holland om de ruimtelijk-economische structuur te versterken. Dat vergt een sterkere invulling van de samenwerking tussen de gemeenten onderling, tussen de provincie en de gemeenten en tussen publieke en private partijen.

De toekomst van de agrarische sector en de verhouding tussen natuur, ruimtelijke kwaliteit en economische kansen in het buitengebied vragen nadrukkelijk om aandacht. Daarbij zijn nieuwe verbindingen tussen activiteiten noodzakelijk, gericht op verduurzaming van de economie. Doordat het gebied planologisch nagenoeg op slot zat, heeft het gebied te maken met verouderde bedrijventerreinen, een gebrekkige in- en externe ontsluiting en achterblijvende economische groei. De ligging van het gebied biedt grote kansen voor recreatie en logistiek, mits de bereikbaarheid aandacht krijgt. Water speelt een belangrijke rol in het gebied: enerzijds vanuit de potentie als recreatiegebied, anderzijds vanuit de noodzaak om water te bergen, de zoetwatervoorziening te garanderen en te beschermen tegen hoogwater in de rivieren. Sterk zijn het ondernemerschap in het mkb en het agrocluster en de grote betrokkenheid van bewoners, ondernemers en bestuurders bij het gebied.
De mogelijkheden voor versterking van de innovatiekracht van het midden- en kleinbedrijf zijn groot. De provincie Zuid-Holland scoort wat betreft innovatie als geheel slecht en het is dan ook een terecht speerpunt van het economische beleid van de provincie Zuid-Holland met de partners in de Zuidvleugel. De vraag is of het instrument van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) dat daarvoor wordt ontwikkeld ook voor het Groene Hart een rol kan spelen bij de versterking van innovatie. De provincie zal daarop samen met de partners in de ROM een antwoord moeten formuleren. Wanneer voor de specifieke aandachtspunten voor innovatie in het Groene Hart onvoldoende aandacht is, zal het gebied zelf moeten bepalen hoe versterking van de innovatiekracht en van duurzaamheid invulling moet krijgen.

Om invulling te geven aan de kansen en bedreigingen tegen te gaan, is een sterkere invulling van de samenwerking in de regio noodzakelijk. De resultaten die Midden-Holland tot op heden heeft geboekt, zijn mager. De regio is te vaak afwezig geweest aan de tafels waar het gebeurde. De provincie beperkte zich tot voor kort in het gebied tot de herindelingsagenda en enkele specifieke - niet altijd succesvolle - projecten. Het is goed om te merken dat er sprake is van nieuw elan in het gebied en ruimte voor een nieuwe benadering om de samenwerking een impuls te geven. Dat is hoog nodig én het stelt de betrokken gemeenten en de provincie voor de taak om nu echt werk te maken van regionale samenwerking met resultaat. Als provincie en gemeenten het elan nu niet weten te benutten, zal het gebied daar langdurig door achterop raken. Dat vereist van de provincie een meer proactieve rol als partner, die zich committeert aan de doelstellingen van de regionale samenwerking. Het zou goed zijn wanneer provincie en gemeenten in reactie op dit rapport de intentie uitspreken gezamenlijk een samenwerkingsagenda te ontwikkelen.

Regionale samenwerking in soorten en maten

Om de samenwerking te veranderen is een andere manier van werken nodig en helder commitment van alle partijen, ook van de provincie. *Als je doet wat je deed, krijg je wat je kreeg.*

Voor de regio was en is nog steeds de centrale vraag: is Midden-Holland een levensvatbare regio? Het antwoord daarop is ja, mits men zich op zowel lagere als hogere schaalniveaus adequaat kan organiseren. Daarbij kan en moet de regio bondgenootschappen aangaan met aangrenzende regio's, steden en ook de provincie.

De commissie hanteert daarvoor een ordening van regionale samenwerking naar passende schaalniveaus, die onderling verbonden moeten worden.

	Doel	Partners	Invulling Midden-Holland
Strategische samenwerking	Vinden en versterken van mogelijkheden om gewenste maatschappelijke effecten te bevorderen	Alliantie (publiek/privaat, gericht op gezamenlijk belang)	• Belangenbehartiging op niveau Groene Hart en Zuidvleugel • Triple Helix samenwerking
Programmatische samenwerking	Afstemmen vraagstukken die een regionale schaal vereisen	Regio (schaal afhankelijk van het vraagstuk)	• Samenwerkingsagenda gemeenten met provincie • Uitvoering decentralisaties sociaal domein
Operationele samenwerking	Kwaliteit van de uitvoering verbeteren Efficiencywinst Kwetsbaarheid verminderen / continuïteit waarborgen	Buren (geografisch of qua taakveld)	• Samenwerking Krimpenerwaard • Samenwerking N4 • Operationele samenwerking tussen gemeenten en waterschappen

Conclusies en aanbevelingen van de commissie

De commissie komt op basis van haar analyse tot de volgende conclusies en aanbevelingen.

1. Organiseer de belangenbehartiging

De eerste conclusie richt zich op de invulling van de belangenbehartiging. De commissie constateert dat een economische agenda voor het Groene Hart de facto ontbreekt (anders dan voor de Zuidvleugel). Er is weliswaar een uitvoeringsprogramma van de Stuurgroep Nationaal Landschap Groene Hart, maar in dat programma ontbreekt het thema economie. Voor het Groene Hart als totaal moet een scherpe integrale beïnvloedingsagenda worden geformuleerd, waarvan ook de samenhang tussen economie en ecologie nadrukkelijk onderdeel dient uit te maken. De commissie heeft voor ogen dat deze agenda gevoed wordt vanuit de gebiedsontwikkeling nieuwe stijl en vanuit een - volgens het principe van vorm volgt inhoud - in te stellen Economic Development Board (of op z'n Hollands: een Economische Ontwikkelingsraad). De agenda kan vanuit de dominante perspectieven voor het gebied (Groene Hart en Zuidvleugel) in samenwerking tussen gemeenten en provincies worden gerealiseerd.

2. Triple Helix samenwerking voor realiseren economische agenda

Samenwerking tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden (triple helix) is een belangrijke voorwaarde voor innovatie. Deze vorm van samenwerking - gerelateerd aan economische clusters - krijgt nog te weinig vorm, vooral omdat er nog geen structuur bestaat waarin deze samenwerking adequaat wordt aangejaagd en vormgegeven. De tweede conclusie van de commissie is daarom dat het noodzakelijk is de samenwerking in de triple helix te concretiseren, bijvoorbeeld in een Economische Ontwikkelingsraad Groene Hart. Voorop staat: structuur volgt inhoud. Inhoudelijke grondlegger voor de samenwerking is een gezamenlijke economische agenda.

3. Maak werk van Gebiedsontwikkeling Nieuwe Stijl

In de derde plaats moeten urgente inhoudelijke opgaven worden aangepakt, die het schaalniveau van individuele gemeenten te boven gaan. Het schaalniveau van dergelijke opgaven vraagt om een gezamenlijke aanpak van de betrokken gemeenten èn van maatschappelijke partners en ondernemers. De derde conclusie van de commissie is dat voor deze opgaven een proces van gebiedsontwikkeling nieuwe stijl noodzakelijk is, waarin stedelijke en landelijke gemeenten samen aan de slag gaan met ondernemers, andere overheden en maatschappelijke instellingen.

4. Volle kracht vooruit met operationele samenwerking

De vierde conclusie van de commissie is dat samenwerking bij uitvoerende taken tussen gemeenten onderling en van gemeenten met anderen in het gebied al behoorlijk invulling krijgt. Deze operationele samenwerking vergroot de efficiëntie en de uitvoeringskracht van het lokaal bestuur. Daarom stelt de commissie: volle kracht vooruit met operationele samenwerking.

5. De Nieuwe Regio 2.1

De vijfde conclusie vormt een reflectie van de commissie op de consequenties van de eerdere vier adviezen voor De Nieuwe Regio. De kerngedachten van De Nieuwe Regio over de manier waarop samenwerking vorm krijgt zijn waardevol: de behoefte aan inhoudelijke invulling van de samenwerking voordat over structuur gesproken wordt, de nadruk op regie en resultaatgerichte samenwerking, de onderstreping van belangenbehartiging als doelstelling voor de samenwerking: het zijn gedachtelijnen die de commissie herkent en van harte ondersteunt.

De commissie is nadrukkelijk van mening dat een 'update' van De Nieuwe Regio - van 2.0 naar 2.1 -

nodig is om de uitvoeringskracht en de effectiviteit van Midden-Holland te versterken. Het is nodig vooral scherper te kijken naar het passende schaalniveau voor de ambities en om werk te maken van verbreding van de samenwerking: met andere overheden en met maatschappelijke organisaties en ondernemers. Een echte netwerk- en participatiebenadering.

Onderstaande figuur vat de adviezen van de commissie op de onderscheiden schaalniveaus samen en illustreert de samenhang van de verschillende aanbevelingen van de commissie:
Invulling van de linking pin als verbindingsrol is cruciaal. De lijn die de commissie voorstelt, doet een groot beroep op de invulling van een spilfunctie vanuit elk van de gebieden. De commissie ziet voor de steden in het Groene Hart (Gouda, Alphen aan den Rijn en Woerden) een cruciale rol weggelegd als aanjagers en als verbinder naar samenwerkingsverbanden op andere schaalniveaus. Een goede invulling van de spilfunctie is een voorwaarde om adequaat en soepel te schakelen tussen de verschillende schaalniveaus die passen bij de opgave. Daarbij is van belang dat die rol hen ook gegund wordt.

Start de motoren!
Midden-Holland kan nu een beweging maken die voor veel regio's als voorbeeld kan dienen. De commissie heeft piketpalen geplaatst en richting gegeven. Tegelijkertijd zal veel onderweg experimenteel moeten worden uitgevonden. Dat vraagt in de eerste plaats om lef en leiderschap om op weg te gaan: *no guts, no glory!*

De commissie stelt voor dat de Stuurgroep van De Nieuwe Regio zijn reactie op de aanbevelingen van de commissie meeneemt in de aanbieding van de visie op de Nieuwe Regio aan de gemeenteraden. De gemeenteraden vragen we te reageren op de aanbevelingen van de commissie en de verwerking ervan door de Stuurgroep. Ook vragen we de gemeenteraden om de vaststelling van de programma's in de Nieuwe Regio te benutten voor het bepalen van prioriteiten voor de belangenbehartiging. Daarmee ligt de verantwoordelijkheid daar waar die hoort: bij de democratisch gelegitimeerde volksvertegenwoordiging.

Ondertussen kan op veel terreinen de samenwerking met kracht worden doorgezet of opgestart. Er is veel te winnen voor Midden-Holland als onderdeel van het Groene Hart en van de Zuidvleugel. Start de motoren!

1 Midden-Holland in beeld

1.1 Gebiedskenmerken Midden-Holland

Te midden van de Randstad en het Groene Hart ligt het gebied Midden-Holland. Deze regio telt bijna 223.000 inwoners[1] en wordt gevormd door de volgende gemeenten.

- De N4-gemeenten (circa 169.000 inwoners):
  - Bodegraven-Reeuwijk (32.028 inwoners)
  - Gouda (71.235 inwoners)
  - Waddinxveen (25.280 inwoners)
  - Zuidplas (40.673 inwoners).
- De K5-gemeenten (circa 54.000 inwoners):
  - Bergambacht (9.908 inwoners)
  - Nederlek (13.992 inwoners)
  - Ouderkerk (8.049 inwoners)
  - Schoonhoven (11.814 inwoners)
  - Vlist (9.773 inwoners).
- De gemeente Boskoop (15.087 inwoners) wordt per 1 januari 2014 heringedeeld met Alphen aan den Rijn en Rijnwoude, en maakt op dat moment niet langer deel uit van de regio Midden-Holland.

Aangrenzende relevante gebieden, waarmee Midden-Holland samenwerkingsrelaties heeft, zijn Alphen aan den Rijn en omgeving[2] (159.269 inwoners), Woerden en omgeving[3] (116.480 inwoners), de Alblasserwaard/Vijfheerenlanden (150.323 inwoners) en de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag (2,2 miljoen inwoners).

Midden-Holland wordt begrensd en doorkruist door rijks- en provinciale wegen: A12, A20, A4, N11, N219, N456, N207, N476 en de spoorlijnen Den Haag-Utrecht, Rotterdam-Utrecht, Leiden-Utrecht en Gouda-Alphen aan den Rijn en het HSL-traject. Belangrijke watergangen en plassen in het gebied zijn de Lek, de Vlist, de Hollandsche IJssel, de Gouwe, de Oude Rijn, de Ringvaart van de Zuidplaspolder, de Rotte, de Zevenhuizerplas en de Reeuwijkse plassen, de Rottemeren en de Enkele Wiericke en Dubbele Wiericke.

De regio wordt enerzijds gekenmerkt door de ruimtelijke kwaliteit van het unieke open agrarisch landschap van het Groene Hart. Anderzijds is er het verstedelijkt deel van de regio, waar de Randstad voelbaar is. Het landelijke deel van de regio, dat

1 Inclusief Boskoop telt Midden-Holland bijna 239.000 inwoners, bron: CBS Statline 2012. In de rest van het ruimtelijk-economisch profiel nemen we de gemeente Boskoop mee als onderdeel van het gebied Midden-Holland.

2 Hiertoe rekenen we de gemeenten: Alphen aan den Rijn, Boskoop, Kaag en Braassem, Nieuwkoop en Rijnwoude. Deze gemeenten zijn onderdeel van de WGR-regio Holland Rijnland.

3 Hiertoe rekenen we de gemeenten: Montfoort, Oudewater, De Ronde Venen en Woerden. Deze gemeenten vormen geen WGR-regio.

deel uitmaakt van het Nationaal Landschap Groene Hart, is te kenschetsen als een veenweidelandschap met gevarieerde kernen met cultuurhistorie en kenmerkende dijken, linten en plassen. Het landelijk gebied is grofweg te onderscheiden in het zuidelijk deel van de Krimpenerwaard en het noordelijk deel van de Gouwe Wiericke. Het verstedelijkte deel van Midden-Holland beslaat Gouda en de Zuidplaspolder. Het gebied kenmerkt zich door een stedelijk woon- en werkklimaat en stedelijke voorzieningen. Gouda neemt een centrale positie in de regio in en heeft een regionale verzorgingsfunctie in het Groene Hart.

1.2 Bestuurlijke samenwerking in Midden-Holland

Bestuurlijk is het gebied volop in ontwikkeling: de herindelingen van Bodegraven-Reeuwijk (2011) en Zuidplas (2010), de lopende discussie over de herindeling van de Krimpenerwaard, de opgeschorte discussie over een herindeling van Waddinxveen en Gouda en de herindeling van de gemeente Boskoop per 1 januari 2014 met Alphen aan den Rijn en Rijnwoude.

Vanouds werken de gemeenten in Midden-Holland samen in het Intergemeentelijk Samenwerkingsverband Midden-Holland (ISMH). Het ISMH is - zoals gebruikelijk was - opgezet als een gemeenschappelijke regeling met een breed takenpakket. De functies van het ISMH zijn: het bieden van een platform aan een bestuurlijk netwerk, het afstemmen van beleid en het gezamenlijk uitvoeren van taken. Ook treedt het ISMH namens de tien gemeenten op in een aantal bovenregionale overleggremia, zoals het platform Zuidvleugel en het Woerdens Beraad. De laatste jaren is het takenpakket ingeperkt, het meest recent door de uitplaatsing van de Omgevingsdienst Midden-Holland. Een aantal relevante structuren waarin bestuurders elkaar ontmoeten, is de afgelopen tijd gewijzigd. De komst van het nieuwe politiestelsel heeft tot een nieuwe invulling van het politiedistrict geleid, waarin (de burgemeesters van) de vijftien gemeenten rond Gouda en Alphen aan den Rijn gezamenlijk zijn ondergebracht. Voor de burgemeesterskring worden naast deze vijftien ook de burgemeesters van Woerden en De Ronde Venen uitgenodigd. De samenwerking op het schaalniveau van Midden-Holland verliest door deze ontwikkelingen aan draagvlak.

De gemeenten die lid zijn van het ISMH, hebben zich intensief gebogen over de vraag op welke manier zij regionale samenwerking in de toekomst willen vormgeven. Dat is verwoord in het document

"De Nieuwe Regio: Visie op regionale samenwerking", versie 2.0. Deze visie is inmiddels verkennend besproken in de gemeenteraden en wordt voor de zomer van 2013 aan gemeenteraden ter besluitvorming voorgelegd.

Midden-Holland maakt met dat document een nieuwe start en komt met een nieuwe (werk)naam: De Nieuwe Regio. Zij positioneert zichzelf als een regio waar belangrijke waarden met betrekking tot wonen, werken, ondernemen en recreëren van groot belang worden geacht voor de ontwikkeling van de Randstad als geheel.

Deze ontwikkelingen betekenen dat de samenwerking binnen Midden-Holland om een nieuwe invulling vraagt. Als kernvraag vloeide hieruit voort: *'Wat is de toekomst van het gebied Midden-Holland?'* Deze kernvraag vormde de aanleiding om de Externe Commissie Midden-Holland in te stellen.

1.3 Opdracht en werkwijze van de commissie

De provincie Zuid-Holland en de tien gemeenten uit de regio Midden-Holland hebben medio september 2012 de Externe Commissie Midden-Holland (ECMH) ingesteld. De commissie kende de volgende samenstelling: Jan Hendrikx (voorzitter), Riek Bakker en Ronald Bandell. Lysias Advies vervulde de rol van secretaris van deze commissie. De commissie kreeg als opdracht onderzoek te doen naar de ruimtelijk-economische kansen van het gebied Midden-Holland en de bestuurlijke randvoorwaarden die daaruit voortvloeien.

De Externe Commissie Midden-Holland is gevraagd:

- Een inhoudelijk samenhangend beeld te schetsen van het ruimtelijk en economisch profiel van Midden-Holland, in relatie tot ontwikkelingen in de context van deze regio (waaronder de ontwikkelingen in de Noord- en de Zuidvleugel, in het Groene Hart en op (inter)nationale schaal);
- De kansen in beeld te brengen om de potenties van Midden-Holland beter te benutten en deze regio nadrukkelijker op de kaart te zetten (zowel vanuit de eigen kracht van MiddenHolland, als vanuit de aansluiting bij het Groene Hart en de Zuidvleugel);
- "De Nieuwe Regio; Visie op regionale samenwerking" als belangrijk vertrekpunt te hanteren en kwaliteit toe te voegen aan dit proces;
- De randvoorwaarden en de benodigde (vernieuwende) vormen van (bestuurlijke) samenwerking te benoemen om de kansen die er zijn in Midden-Holland te verzilveren en doorbraken te realiseren;
- Het draagvlak te bevorderen voor keuzes die gemaakt moeten worden.

De volgende deelvragen zijn aan de commissie voorgelegd:

1. Wat is het ruimtelijk en economisch profiel en potentieel van het gebied Midden-Holland binnen het geheel van Zuid-Holland?
2. Wat is er nodig om kansen te benutten?
3. Welke inhoudelijke samenhangen - ruimtelijk, economisch, sociaal, demografisch - kenmerken het gebied en de relatie met de regionale omgeving?
4. Welke verbindingen en relaties zijn er met de omgeving en welke mogelijkheden zijn er om de ruimtelijk-economische samenhang te versterken?
5. Welke bestuurlijke consequenties moeten hieruit worden getrokken, zowel binnen het gebied Midden-Holland als tussen dit gebied en de omgeving?
6. Waar moet gezamenlijk worden opgetrokken en op welke wijze moet dit in bestuurlijke afspraken worden vastgelegd?

Leeswijzer

De deelvragen zijn naar het oordeel van de commissie met elkaar verbonden en zijn te onderscheiden in enerzijds meer beschrijvende deelvragen (1, 3 en 4) en anderzijds meer actiegerichte deelvragen (2, 5 en 6). De beschrijvende deelvragen vinden hun antwoord in hoofdstukken 1 en 2 van deze rapportage (en meer uitgebreid in de bijlagen 1, 2 en 3). De commissie heeft op de actiegerichte deelvragen het zwaartepunt gelegd in de rapportage. In paragraaf 2.4 beantwoordt de commissie wat er nodig is om kansen te benutten met de formulering van een aantal conclusies die verder worden uitgewerkt in de hoofdstukken 3 tot en met 7.

Werkwijze

De commissie voerde voor de uitvoering van de opdracht vele gesprekken en bestudeerde veel documenten. Een overzicht van de gesprekspartners is te vinden in bijlage 4, de gebruikte documenten zijn opgenomen in bijlage 5.

De volgende punten zijn van belang voor de insteek die de commissie gehanteerd heeft. We noemen ze hier kort en werken ze in de volgende paragrafen verder uit:

- De commissie heeft gewerkt vanuit het uitgangspunt aan te sluiten bij wat al in beweging is en heeft de inzet gericht op het toevoegen van kwaliteit aan lopende processen en initiatieven, vooral de ontwikkeling van De Nieuwe Regio en de Visie 2.0 (paragraaf 1.3).
- De commissie heeft Midden-Holland niet geïsoleerd bekeken en heeft ook gesprekken gevoerd met omliggende gemeenten en regio's (paragraaf 1.4).
- De commissie beschouwde het als haar opdracht de dynamiek van bestuurlijke veranderingen, inclusief de nieuwe realiteit van het huidige regeerakkoord, in haar analyse en aanbevelingen te betrekken (paragraaf 1.5).
- De commissie wil naast het opleveren van een eindrapport, een onomkeerbare beweging op gang brengen (paragraaf 1.6).

1.4 Aansluiten bij lopende initiatieven

Zoals gezegd vormt het proces van De Nieuwe Regio een belangrijk vertrekpunt voor de commissie. De in dit proces verwoorde visie op regionale samenwerking richt zich vooral op de profilering van de regio, het opstellen van krachtige bestuurlijke programma's en de structuur van de nieuwe samenwerkingsvorm.

Het hart van de visie bestaat uit zeven kernwaarden[4] die de regio verder wil versterken. Dit wil de regio doen door meer planmatig haar belangen te behartigen, de bestuurlijke samenwerking in krachtige bestuurlijke programma's[5] te bundelen en intensiever met elkaar, het bedrijfsleven, instellingen en haar directe omgeving samen te werken. Daarnaast wil zij haar sterke punten en unieke waarden beter in de markt zetten.

De commissie betrekt de visie 2.0 bij het nader onderzoek van het gebied in relatie tot ontwikkelingen in de omgeving: de Noord- en Zuidvleugel van de Randstad en het Groene Hart. De uitkomsten van het onderzoek en de visie moeten elkaar gaan versterken.

Daarbij heeft de commissie zich rekenschap gegeven van het feit dat besluitvorming in de gemeenteraden nog moet plaatsvinden. De commissie bezocht daarom ook de conferentie van gemeenteraden op 11 februari 2013 (zie ook kader). De invulling van de programma's vond en vindt tijdens het werk van de commissie plaats. De commissie heeft wat dat betreft met een rijdende trein te maken.

Tijdens de bijeenkomst met gemeenteraadsleden op 11 februari 2013, waarin de Visie 2.0 van De Nieuwe Regio is besproken, is door de aanwezige raadsleden een aantal informele richtinggevende uitspraken gedaan. Uit deze discussie werd een aantal zaken duidelijk:

- Het versterken van de belangenbehartiging is een heel belangrijk speerpunt voor de regionale samenwerking.
- De bestuurlijke drukte moet worden verminderd door niet op verschillende bestuurslagen (lokaal, subregionaal, regionaal, provinciaal) vergelijkbare vraagstukken te agenderen.
- Bij het inrichten van samenwerkingsverbanden moet steeds oog zijn voor de autonomie van gemeenten en de democratische legitimatie.
- De toegevoegde waarde van de samenwerking moet groter zijn dan die tot nu toe is ervaren bij het ISMH.
- De wenselijkheid of noodzaak om zaken op een grotere schaal te organiseren dan in Midden-Holland moet goed worden onderbouwd.
- De raden willen graag vroegtijdig worden betrokken in de gedachte- en besluitvorming.
- Kostenefficiëntie is een belangrijk aandachtspunt.

Het Visiedocument en de programma's, die in het verlengde van deze visie ontwikkeld worden, behoeven nog besluitvorming in de gemeenteraden. De commissie constateert dat in deze punten zowel de drang naar groter, als de hang naar kleiner naar voren komen en heeft bovenstaande punten gehanteerd als toetspunten bij het opstellen van haar advies.

De Nieuwe Regio is niet het enige al lopende initiatief in Midden-Holland. De commissie heeft kennis genomen van de volgende projectmatige initiatieven:

- **Kracht van het Groene Hart[6]**

Zes Rabobanken uit het Groene Hart hebben in samenwerking met elf gemeenten en de Kamer van Koophandel[7] een onderzoek uitgevoerd met

4 Centraal in de Randstad; Groen én Blauw; Op een kruispunt van wegen; Uniek én Authentiek; Samenleving in balans; Ondernemend; Duurzaam

5 De programma's van De Nieuwe Regio zijn: Ruimte & Wonen; Verkeer & Vervoer; Economie, Arbeidsmarkt & Onderwijs; Zorg, Welzijn & Cultuur en Natuur, Water & Duurzaamheid.

6 Bron: https://www.krachtvanhetgroenehart.nl/

7 De initiatiefnemers zijn: de Rabobanken Groene Hart Noord, Gouwestreek, Rijn en Veenstromen, Rijnstreek, Hilversum-Vecht en Plassen en Utrechtse Waarden, de gemeenten Nieuwkoop, Bodegraven-Reeuwijk, Woerden, De Ronde Venen, Kaag en Braassem, Waddinxveen, Gouda, Boskoop, Rijnwoude, Alphen aan den Rijn en Zuidplas en de Kamers van Kamer van Koophandel Den Haag, Midden Nederland en Rotterdam.

als titel ‘Een kloppend Groene Hart, een krachtig Groene Hart’ (oktober 2012). Vervolgens zijn de initiatiefnemers aan de slag gegaan met een plan van aanpak, waarin activiteiten benoemd worden die uitvoering geven aan de aanbevelingen uit het rapport. In de kerngroep Groene Hart nemen naast de initiators van het rapport ook het Programmabureau Groene Hart (vanuit de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht), Ondernemingsorganisatie VNO-NCW en de Land- en Tuinbouw Organisatie (LTO) en ANWB deel. Doel van deze groep is het aanjagen, stimuleren en verbinden van initiatieven die een bijdrage leveren aan een vitaler Groene Hart. Daarvoor wordt gewerkt langs de vijf aanbevelingen uit de studie van de Rabobank:

1. Dit is het Groene Hart - Creëer eigen identiteit en status.
2. Samenwerken betekent ook keuzes maken - Bepaal een duidelijke koers.
3. Bied de agrariërs perspectief - Zonder hen versteent het Groene Hart.
4. Het mkb is bepalend voor vitaliteit - Stimuleer groei en innovatie.
5. De Tuin van de Randstad - Maak verbinding met de grote steden.

- **Groene Hart als productielandschap**

Vanuit de burgemeesterskring[8] is het initiatief genomen om nadrukkelijker te werken aan positionering van het gebied. Als kernbegrippen voor het gebied wordt gedacht aan het Groene Hart als productielandschap en als gebied voor recreatie en toerisme. De gemeenten Alphen aan den Rijn, Gouda en Woerden nemen het initiatief voor een onderzoek door de Universiteit Wageningen om te kijken of het stimuleren van de biobased economy een gezamenlijk economisch speerpunt kan worden. Hierbij wordt gekeken naar innovatieve oplossingen voor de sectoren land- en tuinbouw, de handel en logistiek.

- **Post-Floriade-initiatief**

In 2012 werd duidelijk dat de Floriade in 2022 zal worden georganiseerd in Almere. Het gebied tussen Boskoop en Zoetermeer (‘Holland Central’) had zich ook kandidaat gesteld en had een bidbook opgesteld met 45 projecten. Na de toewijzing van de Floriade aan Almere verkennen de betrokken partijen (13 gemeenten, de provincie en enkele bedrijven) de mogelijkheden om (een deel van) de projecten alsnog te realiseren. Dat kan een belangrijke impuls vormen voor de ontwikkeling van het gebied in de driehoek Pijnacker-Nootdorp / Zoetermeer / Boskoop. Doelstelling is om bij de herziening van de provinciale structuurvisie kansrijke projecten op te nemen.

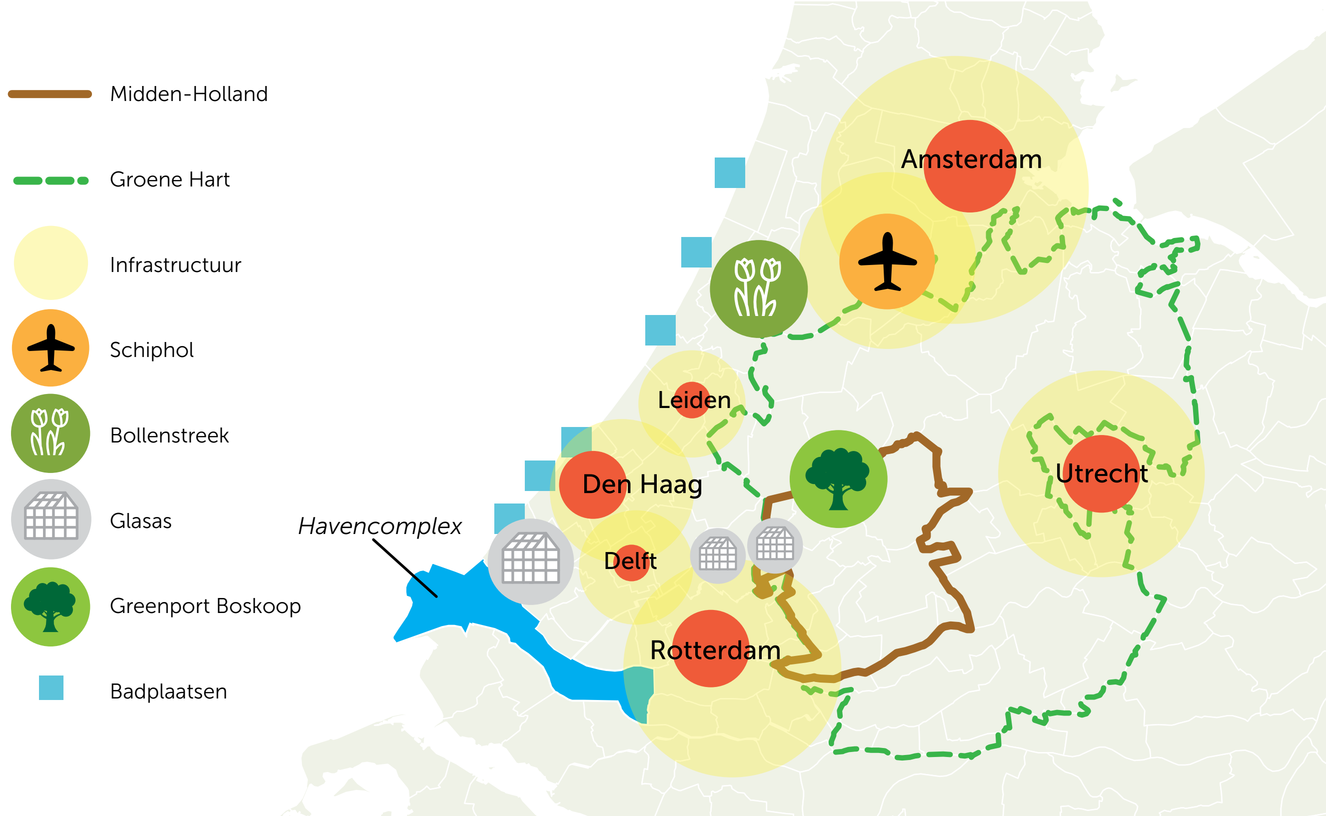
Reflectie van de commissie: drang naar groter, hang naar kleiner.

Het zijn vooral de intenties en het karakter van de lopende initiatieven en de uitspraken van de gemeenteraden op 11 februari die de commissie gebracht hebben tot de titel van dit rapport. We constateren dat veel van de initiatieven beogen de kleinschaligheid van het gebied te behouden, omdat het een belangrijke kracht vormt van de regio. De menselijke maat staat centraal en er bestaat een zekere terughoudendheid om zaken bovenlokaal te organiseren. Dat is wat de commissie typeert als ‘de hang naar kleiner’.

Tegelijk is bij de initiatieven ook onmiskenbaar sprake van een ‘drang naar groter’. Vanuit het besef dat vooral voor de behartiging van vitale belangen een zekere massa nodig is om gewicht in de schaal te leggen, komen partijen in het gebied tot de conclusie dat ook grootschaligheid nodig is.

De kunst voor de regionale samenwerking zal zijn om deze beide intenties te verbinden en elkaar te laten versterken. De commissie doet in dit rapport voorstellen om hieraan invulling te geven. Daartoe is allereerst een verkenning van de omgeving van Midden-Holland noodzakelijk.

8 De burgemeesterskring wordt gevormd door de gemeenten Alphen aan den Rijn, Boskoop, Rijnwoude, Nieuwkoop, Gouda, Waddinxveen, Bodegraven-Reeuwijk, Zuidplas, Kaag en Braassem, Vlist, Schoonhoven, Bergambacht, Nederlek, Ouderkerk. Rond de positioneringsdiscussie zijn ook de burgemeesters van Woerden en De Ronde Venen betrokken.

1.5 Midden-Holland in zijn omgeving

De commissie heeft Midden-Holland niet geïsoleerd bekeken en heeft ook gesprekken gevoerd met omliggende gemeenten en regio's[9]. Dat was de opdracht aan de commissie en ook de nadrukkelijke ambitie van de gemeenten in Midden-Holland, die in het visiestuk van De Nieuwe Regio al hadden opgenomen dat samenwerking met anderen van groot belang is. In deze paragraaf schetsen we kort de belangrijkste ontwikkelingen in de omgeving van Midden-Holland.

Bijlage 1 bevat een nadere uitwerking van de belangrijkste ontwikkelingen en dynamiek in de omgeving van Midden-Holland. We noemen hier de relevante hoofdpunten.

9 Zie bijlage 4.

Nationaal Landschap Groene Hart

Zoals te zien in de afbeelding op de vorige pagina overlapt een groot deel van Midden-Holland met het Groene Hart. Het Groene Hart is een gevarieerd en open gebied midden in de Randstad en de delta van Noordwest-Europa. Het is een nationaal landschap dat op het grondgebied van 52 gemeenten ligt (in drie provincies) en waarin ongeveer 1,5 miljoen[10] mensen wonen (zie de afbeelding in bijlage 1). Sinds 2010 ligt de verantwoordelijkheid voor de Nationale Landschappen bij de provincies. Op 14 maart 2013 heeft de Stuurgroep Nationaal Landschap Groene Hart een besluit genomen over haar toekomstige werkwijze. Belangrijkste onderdeel is dat de Stuurgroep zich in de komende drie jaar voornamelijk richt op het ondersteunen van projecten van gemeenten, waterschappen, ondernemers, natuurorganisaties, provincies en andere partijen die actief zijn in het Groene Hart. Onderwerpen die daarbij aan de orde komen, zijn onder andere: recreatie, ruimtelijke kwaliteit en waterbeheer. Op 19 juni 2013 presenteert de Stuurgroep de projecten en activiteiten waar zij zich in de komende drie jaar op gaat richten.

Holland Rijnland

Dit samenwerkingsverband is ontstaan uit een fusie tussen de regio Bollenstreek, de stedelijke as Leiden-Katwijk en de Rijn- en Vechtstreek. De regio bestaat uit 15 gemeenten in de provincie Zuid-Holland en telt 525.000 inwoners. Van de tien Topsectoren, die door het Rijk zijn benoemd als trekkers van de economie in Nederland, zijn er drie geheel of gedeeltelijk prominent aanwezig in Holland Rijnland: Het Life Science Cluster Leiden en Oegstgeest, het ruimtevaartcluster in Noordwijk/Leiden en de Greenports Duin- en Bollenstreek, Boskoop en Aalsmeer.

10 De gemeenten Haarlemmermeer en Utrecht zijn officieel Groene-Hartgemeenten, maar zijn hierin niet meegeteld. Bron: Rabobank. (oktober 2012). Een kloppend Groene Hart, een krachtig Groene Hart.

Platform Zuidvleugel

In het Samenwerkingsverband Zuidvleugel (SVZ) participeren de gemeenten Den Haag, Rotterdam, de regio's Holland Rijnland, Drechtsteden, Midden-Holland, Stadsgewest Haaglanden, Stadsregio Rotterdam en de provincie Zuid-Holland. De Zuidvleugel telt ongeveer 3,2 miljoen inwoners. De ambitie is de Zuidvleugel te ontwikkelen tot één van de economische topregio's in Europa. In het Bestuurlijk Overleg over het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) maken het Rijk en de Zuidvleugelpartners jaarlijks afspraken over prioritaire Rijksinvesteringen in de Zuidvleugel.

Metropoolregio Rotterdam-Den Haag

Rotterdam en Den Haag kiezen met de vorming van de Metropoolregio (2,2 miljoen inwoners) voor de vorming van een stedelijk systeem. De Metropoolregio levert een belangrijke bijdrage aan de nationale economie. Alle nationale Topsectoren hebben een kern in de Metropoolregio. De overkoepelende economische visie voor de Metropoolregio wordt inhoudelijk gevormd door de Economische Agenda Zuidvleugel (EAZ) van de gemeenten Rotterdam en Den Haag en de provincie Zuid-Holland.

Noordvleugel en Metropoolregio Amsterdam[11]

De Noordvleugel is met de steden Amsterdam en Utrecht en de Luchthaven Schiphol als kern van oudsher een internationaal centrum van (groot) handel, diensten, transport en logistiek en met de handel verweven industrie. In de Noordvleugel wonen ongeveer 3,4 miljoen mensen. Amsterdam en Utrecht zijn als productie- en consumptiesteden van groot belang voor andere steden en kernen in deze regio. Andere belangrijke economische kernen in de Noordvleugel zijn de Greenports Aalsmeer en Bollenstreek. De Metropoolregio Amsterdam (MRA, 2,3 miljoen inwoners) is het informele samenwerkingsverband van lokale en provinciale overheden in de Noordvleugel van de Randstad. Inmiddels zijn de provincies Noord-Holland, Flevoland en 36 gemeenten partner van de MRA.

Alblasserwaard-Vijfheerenlanden

De Regio Alblasserwaard-Vijfheerenlanden (AV) ligt ten zuidoosten van de Krimpenerwaard en telt ongeveer 150.000 inwoners. De regio bestaat uit een open middengebied en een stedelijke zone. De regio is georiënteerd op de Drechtsteden. Het oosten is ook georiënteerd op Utrecht en het zuiden heeft een relatie met Brabant. Het open middengebied is de zuidelijke kant van het Groene Hart. De stedelijke zone is een uitloper van de Zuidvleugel.

11 Bron: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. (2011) Visie op de Noordvleugel, Economische visie op de Noordvleugel van de Randstad.

Reflectie van de commissie: stad en Groene Hart

Uit deze analyse van de omgeving trekt de commissie de conclusie dat voor Midden-Holland sprake is van meerzijdige oriëntaties. Enerzijds valt het gebied te kenmerken als onderdeel van het Groene Hart en anderzijds als onderdeel van een belangrijk stedelijk gebied: de zuidvleugel van de Randstad. Het gebied deelt deze kenmerken in sterke mate met het gebied rond de steden Alphen aan den Rijn en Woerden. Deze gebieden oriënteren zich weliswaar gedeeltelijk of voornamelijk op andere steden (Utrecht, Amsterdam/Schiphol), het karakter van de gebieden als combinatie van steden en het Groene Hart is vergelijkbaar. Vanuit dit vergelijkbare karakter is het logisch om nadrukkelijk de samenwerking te zoeken tussen de drie steden Gouda, Alphen aan den Rijn en Woerden met hun respectievelijke omgeving.

De Groene Hart-samenwerking heeft behoefte aan een nieuwe impuls, die goed van de samenwerking tussen Gouda, Alphen aan den Rijn en Woerden kan komen. Gemeenten moeten, nadrukkelijker dan tot op heden via het Woerdens Beraad is gebeurd, meedenken, meedoen en meebeslissen over de ontwikkelingen in het Groene Hart. Het Groene Hart is vanouds top down benaderd door beleidsmakers. Belangentegenstellingen werden in een sectorale lobby richting ministeries en het parlement uitgevochten. Het resulteerde in een grote spanning tussen ecologie en economie; tussen de agrarische sector en natuur. De laatste jaren is sprake van een kentering: het gebied komt zelf meer in regie. In eerste instantie onder verantwoordelijkheid van de provincies. De actuele plannen van de Stuurgroep Nationaal Landschap Groene Hart zetten de beweging voort. De stuurgroep wil aansluiten op projecten en activiteiten in het gebied.

De commissie ondersteunt en onderstreept het belang van deze beweging. De opgave voor gemeenten en partijen in het gebied is zich zo te organiseren dat het gebied zich krachtig kan ontwikkelen vanuit een meer integrale benadering, waarin economie en ecologie beide de aandacht krijgen die ze verdienen en waarin de recreatie- en wateropgave adequaat worden opgepakt. Van groot belang is de toekomst van de agrarische sector, die in het Groene Hart vooral bestaat uit grondgebonden multifunctionele bedrijven (veehouderij)[12].

Dan de samenwerking in de Zuidvleugel. Gesprekspartners die het kunnen overzien, stellen vast dat Midden-Holland de afgelopen jaren onvoldoende in staat is geweest om zich in het verband van de Zuidvleugel te manifesteren en de belangen te behartigen. Het ontbrak daarvoor aan een duidelijke agenda en een coherent optreden. Midden-Holland is niet goed aangehaakt op lopende initiatieven, terwijl het regionaal economisch beleid voor een groot deel in dit verband wordt vastgesteld. Het provinciaal economisch beleid, het komende EFRO[13]-beleid en het Rijksbeleid focussen zich allemaal op de kenniseconomie en de prioritaire sectoren in de Zuidvleugel. Hier proactief op inspelen, biedt economische kansen voor Midden-Holland.

Voorbeeld hiervan is de ontwikkeling van een Regionale Ontwikkelingsmaatschappij voor de Zuidvleugel. Streven is om per 1 januari 2014 een ROM Zuidvleugel operationeel te hebben. De geografische spreiding van de ROM wordt waarschijnlijk de gehele provincie Zuid-Holland. Dit biedt voor de regio kansen voor innovatiestimulering, het versterken van de triple helix samenwerking, de uitvoering van het convenant bedrijventerreinen en de aanhaking van de regio op de economische agenda van de Zuidvleugel. Het mkb in het Groene Hart kan in samenwerking met de ROM mogelijk komen tot kansrijke innovaties op waardevolle terreinen als voedsel- en energieproductie en watertechnologie.

12 Daarover heeft de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur recent opgemerkt dat "de verbrede activiteit een manier is om de geringe mogelijkheden voor schaalvergroting (...) een tijdlang te compenseren, maar tegelijkertijd het feit maskeert dat de achterstand op het gebied van de bedrijfsgrootte groter wordt en daarmee de agrarische toekomstkansen van het bedrijf kleiner". Bron: Raad voor de leefomgeving en infrastructuur. (Maart 2013). Ruimte voor duurzame landbouw. p.130

13 Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling

1.6 Bestuurlijke dynamiek

Terwijl de commissie haar opdracht uitvoerde, werd in Den Haag een nieuw kabinet geformeerd. Het regeerakkoord bevat voor de opdracht van de commissie een aantal relevante keuzes, zowel voor het ruimtelijk-economisch beleid, als voor de inrichting en werking van het openbaar bestuur. De commissie beschouwde het als haar opdracht de dynamiek van bestuurlijke veranderingen, inclusief de nieuwe realiteit van het huidige regeerakkoord, in haar analyse en aanbevelingen te betrekken. Het regeerakkoord en het kabinetsbeleid bevatten de volgende relevante ambities:

- Zowel de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB)[14] als de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR)[15] hebben onlangs adviezen uitgebracht die ingaan op de verhouding tussen overheid en samenleving. De titels van de adviezen spreken boekdelen: 'Loslaten in vertrouwen' en 'Vertrouwen in burgers'. Beide adviezen zijn gericht op een grotere betrokkenheid en inzet van burgers bij de samenleving en een andere opstelling van de overheid richting haar burgers: meer overlaten, meer zelforganisatie van burgers. Dit eigentijdse denken over burgerbetrokkenheid vinden we ook terug in de filosofie die ten grondslag ligt aan de nieuwe participatiewet en de Wmo. Daar vinden we dit denken terug in begrippen als 'zelfregie' en 'overheidsparticipatie'. Deze nieuwe verhoudingen tussen overheden en samenleving zijn voor de commissie mede de inspiratiebron geweest voor de aanbeveling werk te maken van gebiedsontwikkeling nieuwe stijl (zie hoofdstuk 5).

- Het kabinet geeft de discussie over taakoverdracht met het regeerakkoord nieuwe lading. Decentralisaties, robuuste gemeenten, krachtige regie-voerende provincies en nieuwe verhoudingen tussen overheid en samenleving bepalen de bestuurlijke agenda van het huidige kabinet.

- Het kabinet hecht groot belang aan overheveling van taken naar gemeenten en provincies, vanuit de in het Bestuursakkoord Rijk, VNG en IPO overeengekomen afspraken over de onderlinge verhoudingen en taakverdeling. Op veel verschillende terreinen vindt decentralisatie van taken plaats. Voor provincies zijn de (verdere) decentralisaties op de terreinen van regionale economie, verkeer & vervoer en natuur relevant. Voor gemeenten zijn vooral de drie grote decentralisaties in het sociale domein van belang (zie paragraaf 6.3).

- Voorwaarde voor de decentralisaties die het kabinet stelt, is dat gemeenten voldoende toegerust zijn voor hun nieuwe taken. In principe dient elke gemeente in staat te zijn de toebedeelde taken op eigen kracht uit te voeren. Daarom bepleit het kabinet schaalvergroting en wordt gesproken over robuuste gemeenten met een omvang van ten minste 100.000 inwoners (in dunbevolkte gebieden kan dit aantal lager liggen). Minister Plasterk heeft benadrukt dat uitgangspunt is dat gemeentelijke herindelingen van onderop tot stand komen. Vooruitlopend op het door het kabinet geschetste streefbeeld, wordt intergemeentelijke samenwerking als tussenvorm gestimuleerd. Gelet op de belangen die gepaard gaan met de decentralisaties, stelt het kabinet als doel dat per 1 januari 2014 elke gemeente in Nederland deel uitmaakt van een stevig samenwerkingsverband van voldoende omvang om de taken aan te kunnen.[16]

14 Raad voor het Openbaar Bestuur (December 2012). Loslaten in vertrouwen. Naar een nieuwe verhouding tussen overheid, markt én samenleving.

15 Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. (22 mei 2012). WRR-rapport 88: Vertrouwen in burgers.

16 Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (28 Maart 2013). "Bestuur in samenhang. De bestuurlijke organisatie in Nederland."

- Wanneer er zulke grote gemeenten komen, zullen ook de provincies een grotere bestuurlijke schaal moeten krijgen om nog van betekenis te blijven, aldus het kabinet. Het kabinet begint deze schaalvergroting met het voornemen voor fusie van de provincies Noord-Holland, Flevoland en Utrecht. In de gesprekken is de commissie de gedachte tegengekomen dat het momentum van de provinciale herindeling ook gebruikt kan worden om een grenscorrectie toe te passen waardoor het Groene Hart in één provincie zou kunnen vallen. De ligging van het Groene Hart in drie provincies is een complicerende factor voor het realiseren van doelstellingen. Gedeputeerde Staten van de provincie Zuid-Holland heeft recent laten weten[17] het volkomen denkbaar te vinden dat Zuid-Holland opgaat in een groter geheel. Volgens de provincie moet de inhoud voorop staan in de discussie over de opschaling van landsdelen. Gedeputeerde Staten zijn blij dat de minister in zijn bestuurlijke visie 'Bestuur in samenhang. De bestuurlijke organisatie in Nederland' vasthoudt aan het duidelijke eigenaarschap van de provincie van de kerntaken ruimte, verkeer en vervoer, regionale economie en natuur. Vanuit deze kerntaken, met de inhoud als uitgangspunt, staan GS welwillend tegenover de discussie over de vorming van landsdelen.

Deze kabinetsvoornemens vormen de achtergrond waartegen de ontwikkelingen in Midden-Holland vorm krijgen. In het gebied zelf is binnen het bestuurlijke domein de afgelopen jaren de nodige dynamiek geweest. Na het advies van de Commissie-Van den Berg werd in 2010 de gemeente Zuidplas gevormd, in 2011 gevolgd door Bodegraven-Reeuwijk.

17 Provincie Zuid-Holland. Inhoud voorop bij discussie landsdelen. Nieuwsbericht, 2 april 2013

De positie van de gemeente Gouda kreeg van de commissie Van den Berg bijzondere aandacht: *"Gouda is, ondanks enige grenswijzigingen vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw, meer dan enige andere Hollandse stad ruimtelijk bekneld gebleven: het gaat om slechts 18 km2 met meer dan 4.200 inwoners per km2 en 5.200 auto's per km2. Gouda is, kortom, de dichtstbevolkte gemeente van Nederland. Haar 'noodlot' is dat elk stuk grond dat erbij komt noodgedwongen moet worden volgebouwd, zelfs grond die zich daar in wezen niet voor leent (Westergouwe). Dat versterkt het vooroordeel dat waar gebied Gouds bezit wordt, het groen per definitie verdwijnt."*

Mede op basis van dit advies heeft de provincie Zuid-Holland een procedure gestart, gericht op herindeling van de gemeenten Gouda en Waddinxveen. Na afronding van de open-dialoogfase is de procedure op verzoek van de gemeenten beëindigd.

In de Krimpenerwaard speelt al enkele jaren een discussie rond bestuurlijke herindeling. In september 2010 hebben Gedeputeerde Staten de Minister van BZK geadviseerd over te gaan tot herindeling in de Krimpenerwaard van vijf naar één gemeente. In het vervolg van het proces werd duidelijk dat de gemeenten niet op een lijn zaten. In maart 2012 roept de minister van BZK de vijf gemeenten op hun ambtelijke organisaties te fuseren. Op 20 september 2012 laten de gemeenten Bergambacht, Ouderkerk en Nederlek aan de minister weten dat zij van plan zijn hun ambtelijke organisatie per 1 januari 2013 te fuseren. De gemeenten Schoonhoven en Vlist en de provincie Zuid-Holland geven daarop aan de minister aan dat zij hiermee geen perspectief meer zien op een samenwerking van vijf gemeenten. Daarmee kwalificeren zij de situatie als onvoldoende beantwoordend aan het verzoek van de minister. Ze vragen de Arhi-procedure voort te zetten. Minister Plasterk heeft hierover vooralsnog geen besluit genomen.

Reflectie van de commissie:
besturen in een dynamische werkelijkheid

Het is duidelijk dat de taakverdeling binnen het openbaar bestuur de komende tijd forse veranderingen ondergaat door grootscheepse decentralisatie van taken naar provincies en gemeenten. De commissie ziet hierin kansen voor de gemeenten in Midden-Holland om samen met de provincie nadrukkelijker zelf verantwoordelijkheid te nemen voor de regionale ruimtelijk-economische ontwikkeling, evenals op andere terreinen van de fysieke leefomgeving (verkeer & vervoer, water, natuur en landschap).

Het kabinet verbindt aan de decentralisatie de conclusie dat schaalvergroting in het openbaar bestuur noodzakelijk is. De commissie deelt deze opvatting. De gedachte aan gemeenten van meer dan 100.000 inwoners beschouwt de commissie daarbij als een denkrichting die niet 'in beton gegoten' is, mede gezien de nuancering op dit punt van de Minister van BZK. De commissie acht het van belang dat op korte termijn duidelijk wordt of de wetgever (regering én beide kamers van het parlement) de gedachten over de schaal van gemeenten deelt.

In het verlengde van deze decentralisaties is van belang dat gemeenten hun uitvoeringskracht op orde hebben en hun rol naar maatschappelijke partners en andere overheden op een goede manier kunnen vervullen. Daarvoor is samenwerking noodzakelijk. De aandachtspunten, die door de gemeenteraden in Midden-Holland zijn geformuleerd (paragraaf 1.3), beschouwt de commissie als heldere signalen voor samenwerking: duidelijke rolverdeling, geen bestuurlijke drukte, een nadrukkelijke positie van gemeenteraden.

De bestuurlijke situatie in de Krimpenerwaard verdient bijzondere aandacht. Minister Plasterk heeft aan de betrokken gemeenten en aan de provincie Zuid-Holland laten weten[18] dat hij het advies van de Externe Commissie Midden-Holland wil betrekken bij de afwegingen over de bestuurlijke toekomst van de Krimpenerwaard. Tegen deze achtergrond heeft de commissie bijzondere aandacht gegeven aan de Krimpenerwaard. De passages hierover treft u aan in paragraaf 6.4 en in een separaat advies dat de commissie op dit punt uitbrengt.

Voor het Groene Hart geldt dat de bestuurlijke complexiteit groot is, mede als gevolg van de ligging in drie provincies. Mocht de provinciale herindeling van de provincies Flevoland, Utrecht en Noord-Holland zijn beslag krijgen, dan is de vraag gerechtvaardigd of een provinciale grenscorrectie de bestuurlijke complexiteit in het Groene Hart kan beperken.

18 Brief van 20 december 2012 (kenmerk: 2012-0000740436)

1.7 Doel: beweging

De commissie beoogt met dit advies een beweging in gang te zetten. Het is de commissie opgevallen dat voor een belangrijk deel van de geformuleerde deelvragen aan de commissie al eerder onderzoeken zijn uitgevoerd.

Reflectie van de commissie

De commissie heeft hieruit geconcludeerd dat alleen een advies op papier onvoldoende meerwaarde biedt. Om die reden heeft de commissie gekozen voor een werkwijze waarbij verantwoordelijken, betrokkenen en belanghebbenden tijdig betrokken en geconsulteerd zijn. De commissie deelde, met name met de stuurgroep van De Nieuwe Regio, tussentijds haar bevindingen en analyse en verkende gezamenlijk mogelijke oplossingsrichtingen.

Omdat papier zichzelf niet uitvoert, zet de commissie in op het realiseren van een aantal bewegingen die nodig zijn om de noodzakelijke samenwerking binnen het gebied structureel op een hoger niveau te brengen. Bestuurlijke uitspraken van gemeenteraden voor de middellange en langere termijn ziet de commissie als belangrijke voorwaarde voor het realiseren van verdere beweging. In het slothoofdstuk gaat de commissie hier nader op in.

Wanneer de beweging dreigt te stagneren, of wanneer dat voorkomen moet worden, ziet de commissie een belangrijke rol weggelegd voor 'buitenboordmotoren'; trekkers die energie weten te generen en voortgang boeken, en die dat doen in co-creatie met private en maatschappelijke partijen.

2 De drang naar groter, de hang naar kleiner

2.1 Inleiding

Dit hoofdstuk geeft antwoord op de vragen zoals die in de opdrachtformulering aan de commissie zijn voorgelegd: '*Schets een inhoudelijk samenhangend beeld van het ruimtelijk en economisch profiel van Midden-Holland, in relatie tot ontwikkelingen in de context van deze regio. Breng daarbij de kansen in beeld om de potenties van Midden-Holland beter te benutten en deze regio nadrukkelijker op de kaart te zetten.*'

In paragraaf 2.2. schetst de commissie de hoofdlijn van het ruimtelijk-economisch profiel van Midden-Holland[19]. De afgelopen jaren is een aantal studies uitgevoerd naar (onderdelen van) het gebied. Op basis van de relevante studies, recent cijfermateriaal van het CBS[20] en de uitkomsten van de gesprekken met vele betrokkenen, presenteert de commissie in bijlage 2 van dit rapport een meer uitgebreide analyse van het ruimtelijk-economisch profiel van de regio Midden-Holland.

Om antwoord te kunnen geven op de vraag '*Welke verbindingen en relaties zijn er met de omgeving en welke mogelijkheden zijn er om de ruimtelijk-economische samenhang te versterken?*' schetst de commissie in paragraaf 2.3 het beeld van samenwerking binnen Midden-Holland en de relaties met de omgeving, in navolging op de reflecties in hoofdstuk 1.

Dit hoofdstuk sluit af met de hoofdlijn van de conclusies van de commissie (paragraaf 2.4). Deze hoofdlijn wordt in de overige hoofdstukken van het rapport verder uitgewerkt.

19 Hiervoor maakt de commissie gebruik van de meest recent beschikbare cijfers.

20 Het CBS levert cijfers over verschillende onderdelen van de economie doorgaans per COROP-gebied. Midden-Holland valt in twee COROP-gebieden, Groot-Rijnmond (Nederlek, Ouderkerk en Zuidplas) en Oostelijk Zuid Holland (Alphen aan den Rijn, Bergambacht, Bodegraven-Reeuwijk, Boskoop, Gouda, Nieuwkoop, Rijnwoude, Schoonhoven, Vlist, Waddinxveen). In deze rapportage hanteren we het COROP gebied Oost Zuid Holland indien er geen gegevens per gemeente beschikbaar zijn.

2.2 Stad en Groene Hart: ruimtelijk-economisch profiel van Midden-Holland

In paragraaf 1.1 is een korte schets van Midden-Holland gegeven. Het karakter van het gebied bepaalt de opgaven. De commissie gaat hierna nader in op de volgende punten als hoofdlijn van het ruimtelijk-economisch profiel van Midden-Holland:

- Ligging is bepalend voor de identiteit en kracht van het gebied.
- Bevolking is relatief jong of 65+, koopkrachtig en middelbaar geschoold.
- Gedifferentieerde economische structuur is zowel kracht als zwakte.
- Innovatie en samenwerking tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden (triple helix) kan sterker aandacht krijgen.
- Agrarische sector staat voor een transitieopgave.
- Behoefte aan meer integraliteit van de dimensies ecologisch, economisch en sociaal.
- De opgaven en kansen die het water in het gebied met zich meebrengt zijn groot.
- De mogelijkheden van toerisme en recreatie zijn nog onderbenut.

Ligging is bepalend voor de identiteit en kracht van het gebied

De ligging van Midden-Holland in het Groene Hart en nabij de Randstad is bepalend voor de identiteit en de kracht van het gebied. Juist de verwevenheid en complementariteit tussen Groene Hart en Zuidvleugel bieden kansen voor het vestigingsklimaat van Midden-Holland. Bij het zoeken naar de juiste schaal van belangenbehartiging moet met beide elementen rekening worden gehouden. Het versterken van de relaties binnen het Groene Hart, en in het bijzonder tussen de steden Alphen aan den Rijn, Woerden en Gouda met hun omgevingen, komt tegemoet aan de door Midden-Holland geconstateerde behoefte aan intensivering van samenwerking als middel voor een betere belangenbehartiging.

Bevolking is relatief jong of 65+, koopkrachtig en middelbaar geschoold

De bevolking van Midden-Holland is relatief jong of 65+ en veelal middelbaar geschoold[21]. Op twee kleinere gemeenten na (Ouderkerk en Boskoop) beweegt de hele regio zich boven het landelijk gemiddelde qua besteedbaar inkomen. Midden-Holland is dus een gebied met relatief veel koopkracht. De regio presteert goed qua werkgelegenheid. Met 3,8% lag de werkloosheid in Oost-Zuid-Holland in 2011 fors onder die van Nederland (5,4%). De arbeidsmarkt is bij uitstek een regionaal fenomeen. Blaauwberg (2010) concludeert dat er in Midden-Holland een grote in- en uitgaande pendel is van werknemers.

De gemeenten Schoonhoven, Nederlek, Boskoop en Vlist krijgen in de periode tot 2030 te maken met bevolkingsdaling[22]. In deze gemeenten zal het aantal huishoudens nog wel blijven groeien als gevolg van huishoudensverdunning. Dorpen in het Groene Hart worden meer dan gemiddeld geconfronteerd met demografische ontwikkelingen. Voor GH13 geldt dat er in 12 van de 25 grote dorpen en 15 van de 26 kleinere dorpen al sprake is van krimp.[23]

Gedifferentieerde economische structuur is zowel kracht als zwakte

Midden-Holland kenmerkt zich door een gedifferentieerde economische structuur; er is niet één sector die er sterk uitspringt. Dit is zowel de kracht als de zwakte van de regio.[24] De veelzijdigheid van de bedrijvigheid maakt de economie minder kwetsbaar, maar maakt het lastig om te profileren richting Rijk en Europa.

21 CBS 2012, bijlage 2

22 Factsheet Midden Holland, bijlage 2

23 Rabobank, 2012, bijlage 2

24 Blaauwberg 2010, ING 2012, presentatie Kamer van Koophandel 15 januari 2013, bijlage 2

Oorspronkelijk is Midden-Holland een agrarische regio met een sterke regionale kern. De grootste werkgever in de regio is de handel. In vergelijking met het landelijke beeld is er naar verhouding meer handel, bouw en landbouw gerelateerde bedrijvigheid. De cijfers laten zien dat er een behoorlijke industriële aanwezigheid is in Midden-Holland (iets onder het landelijk gemiddelde), ook in de kleinere gemeenten. De regio is sterk in productie-gerelateerde sectoren (industrie, bouw, handel en reparatie) en groenblauwe sectoren. Stuwende sectoren zijn de bouw[25], agrarische sector, machines, metaalproducten. Ook de zakelijke dienstverlening en logistiek zijn belangrijk voor de regio.

De regio is een echte mkb-regio. In Oost-Zuid-Holland lag het aandeel van het mkb (exclusief ZZP'ers) in de toegevoegde waarde in 2009 met 64,9% fors boven het landelijk gemiddelde (55,1%). In de regio zit een aantal wereldspelers ('hidden champions') in hun (niche)markt. Het gaat om internationale maakbedrijven: zoals Mokveld, Gouda Refractories, De Regt Marine Cables, Stinis, Goudse Machinesfabriek.

De regio toont zich economisch robuust: de recessie lijkt minder hevig dan in andere regio's. Toch krimpt het bruto regionaal product (BRP) en is er een rem op de groei: de werkgelegenheid daalt en het aantal nieuwe vestigingen blijft fors achter bij landelijke ontwikkelingen. In de periode 2007 - 2010 was de groei van het aantal vestigingen in Oost-Zuid-Holland 2,3% ten opzichte van 18,2% landelijk.[26] De verwachting is dat het BRP in 2013 sterker zal krimpen (-1,0%) dan het Bruto Binnenlands Product (BBP) (-0,5%).

Innovatie en samenwerking tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden (triple helix) kan sterker aandacht krijgen

De provincie Zuid-Holland scoort wat betreft innovatie als geheel slecht[27] en het is dan ook een terecht speerpunt van het economische beleid van de provincie Zuid-Holland met de partners in de Zuidvleugel. Oost-Zuid-Holland scoort goed als het gaat om product- en procesinnovaties, maar matig als het gaat om de aanwezigheid van kennisintensieve bedrijvigheid. Ook op het gebied van octrooien scoort de regio niet hoog[28]. Daar komt bij dat de aanwezigheid van kennisinstellingen in het gebied beperkt is en dat dit ook beperkingen kan opleveren voor innovatie en vernieuwing. Dit samen met de teruglopende economische prestaties vraagt om extra aandacht voor innovatie en vernieuwing. Om te kunnen blijven werken aan bestendige, duurzame groei is innoveren en vernieuwen van levensbelang. Samenwerking tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden (triple helix) is een belangrijke voorwaarde hiervoor.

Agrarische sector staat voor een transitieopgave

In zijn advies 'Ruimte voor duurzame landbouw' schetst de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) de maatschappelijke dilemma's rond de land- en tuinbouw in Nederland. Voortgaande innovatie en versnelde verduurzaming zijn noodzakelijk om deze dilemma's op te lossen.

De land- en tuinbouw vertegenwoordigen als basis voor het agrofoodcomplex een groot nationaal en internationaal economisch en innovatief belang en een groot omgevingsbelang voor de samenleving. De land- en tuinbouw bevinden zich echter in een spanningsveld. Aan de ene kant scherpe

25 De bouw bevindt zich, zoals algemeen bekend, ten opzichte van de gebruikte cijfers in een crisis. De actuele effecten hiervan hebben we niet kunnen vaststellen.

26 ING (2012).

27 In een recent onderzoek van ING staat Zuid-Holland in de lijst met Nederlandse provincies onderaan. Dit is opvallend omdat de provincie met kennisinstellingen als de drie universiteiten en TNO en een stedelijke omgeving wel een goede voedingsbodem heeft. De ondermaatse prestatie komt vooral door de beperkte adoptie van innovatie door het omvangrijke Zuid-Hollandse bedrijfsleven. Bron: ING Economisch Bureau. (April 2013). Grote regionale verschillen in innovatie.

28 Provincie Zuid-Holland, Economische Monitor Zuid Holland (2009)

concurrentieverhoudingen op de wereldmarkt, met schommelende prijzen, aan de andere kant de samenleving die steeds hogere eisen stelt. Politieke en economische veranderingen, nationaal en internationaal, roepen fundamentele vragen op over de toekomstige plaats van de land- en tuinbouw in de Nederlandse samenleving. Die veranderingen worden aangejaagd door de maatschappelijke discussie over de agrarische sector, maar ook door het krimpende aantal agrarische bedrijven en de verwachte wijziging in aard en omvang van de vraag naar voedsel'[29].

Ook de agrarische sector in het Groene Hart staat voor deze uitdaging. Het Groene Hart telt ruim 5.500 agrarische vestigingen. De melkveehouderij is de belangrijkste activiteit, maar ook de sierteelt (glastuinbouw en boomkwekerij) is nadrukkelijk aanwezig, vooral rondom Boskoop. De afgelopen tien jaar is in de regio het aantal agrarische vestigingen met 23% afgenomen, min of meer conform het landelijke patroon. De agrarische sector is verreweg de belangrijkste bodemgebruiker in het gebied. Bijkomende uitdaging zijn de fysieke omstandigheden in het gebied; in een deel van de landbouwgebieden (voornamelijk de Veenweidegebieden) is het hierdoor lastig om te concurreren.

Behoefte aan meer integraliteit van de dimensies ecologisch, economisch en sociaal

De aard van het Groene-Hartbeleid van de afgelopen decennia valt te typeren als sterk sectoraal. Zowel de rijksoverheid als later de provincies voerden sectoraal beleid voor het Groene Hart. De nadruk lag eenzijdig op vraagstukken van ruimtelijke kwaliteit, natuur, landschap en recreatie. Het uit zich bijvoorbeeld in het uitvoeringsprogramma van de Stuurgroep Nationaal Landschap Groene Hart. Dat programma richt zich vooralsnog op de thema's recreatie, ruimtelijke kwaliteit en waterbeheer. Deze stuurgroep werkt daarmee slechts beperkt aan een economische agenda.

Er is veel behoefte aan een meer integrale aanpak. Om deze integraliteit tot stand te brengen, acht de commissie het nodig dat de gemeenten een meer actieve bijdrage leveren, bijvoorbeeld door economische thema's in te brengen in het programma voor het Groene Hart en door de provincie aan te spreken op het ontwikkelen van een gezamenlijke agenda van provincie en gemeenten voor het gebied. In het vervolg van dit rapport gaan we nader in op deze punten.

Om het belang van een integrale aanpak te illustreren, sluit de commissie aan bij het advies voor verdere verduurzaming van de land- en tuinbouw dat de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) heeft uitgebracht[30]. De benaderingswijze van de Rli is breder toepasbaar dan alleen op de land- en tuinbouw. Volgens de Rli dient aandacht te worden besteed aan meer integraliteit tussen de drie dimensies waarin die verduurzaming vorm moet krijgen: economisch, sociaal en ecologisch:

- *Economisch (p van profit):* het verankeren van de land- en tuinbouwsector in zijn diverse vormen en gedaanten als robuuste en veerkrachtige economische bron van inkomen, ondernemerschap en innovatie in Nederland. Het meekoppelen van andere maatschappelijke belangen, waaronder groenblauwe diensten, zijn nodig voor de verduurzaming in economische zin.
- *Sociaal (p van people):* het bereiken dat de land- en tuinbouw het respect en vertrouwen terugverdient van burgers en consumenten, bewoners en recreanten, door hun zorgen serieus te nemen, erover in gesprek te gaan en oplossingen te bieden voor verduurzaming in de keten en in de omgeving.

29 Advies Raad voor Leefomgeving en Infrastructuur (2013)

30 Advies Raad voor Leefomgeving en Infrastructuur (2013)

- *Ecologisch (p van planet):* het bijdragen aan een circulaire en biobased economie door het tot stand brengen van kringlopen, het hergebruik van afvalstoffen en het omzetten van mest in economisch waardevolle producten, het leveren van energie, efficiënt omgaan met grondstoffen en water, terugdringen van emissies, vasthouden van koolstof, behoud van biodiversiteit (in Nederland en elders) en ecologische veerkracht.

De opgaven en kansen die het water in het gebied met zich meebrengt zijn groot

De opgaven en kansen, die het water in delen van het gebied met zich meebrengt, zijn groot: waterveiligheid in de vorm van bescherming tegen hoogwater, waterberging en -borging van de zoetwatervoorziening vormt de ene kant van de medaille: water als vijand. Invulling geven aan waterrecreatie (watersport en cultuurhistorie in de waterlinie) en de kansen voor transport over water vormen de andere kant: water als vriend. Beide opgaven worden in verschillende beleidsdocumenten benoemd, maar leiden nog niet tot een groot gevoel van urgentie in het gebied.

De Deltacommissaris bereidt een aantal Deltabeslissingen voor die het kabinet in 2014 zal nemen. Daarbij baseert hij zich op een aantal studies die in het Deltaprogramma worden uitgevoerd. De opgaven op het terrein van de rivierwaterveiligheid (bijvoorbeeld op de Hollandsche IJssel) en de zoetwatervoorziening zijn fors. Hetzelfde geldt waarschijnlijk voor het effect van de voorgestelde beslissingen. Hierbij is voor de regio de vraag aan de orde hoe deze maatregelen in samenhang kunnen worden opgepakt. In paragraaf 6.5 gaat de commissie hier nader op in. Daarbij vraagt de commissie ook aandacht voor het nadrukkelijker verbinden van de wateropgave met de bestuurlijke programma's, zoals deze vanuit de Visie 2.0 worden uitgewerkt.

De mogelijkheden van toerisme en recreatie zijn nog onderbenut

Door onvoldoende productontwikkeling in de toeristische sector is de prijs-kwaliteitverhouding in vergelijking met concurrerende regio's in de laatste jaren verslechterd; dit betreft zowel prijs en kwaliteit in verblijf, vermaak en vervoer. De promotie van de merken in Zuid-Holland is gefragmenteerd, waardoor het aanbod naar zowel de recreant als de (dag)toerist niet effectief wordt neergezet.

Recent hebben 20 gemeenten[31] in het Groene Hart besloten samen met de provincies te werken aan de voortzetting van de Groene Hart promotie. Al deze organisaties hebben een financiële bijdrage toegezegd. Doel is om minimaal de website www.groenehart.nl (360.000 bezoekers in 2012), de online campagnes, de Maand van het Groene Hart en de activiteiten op het gebied van streekproducten voort te zetten. Naar verwachting zal een kleine, breed gedragen promotieorganisatie voor de zomer aan het werk gaan.

31 Aalsmeer, de nieuwe gemeente Alphen aan den Rijn (Alphen aan den Rijn, Boskoop en Rijnwoude), Bergambacht, Bodegraven-Reeuwijk, De Ronde Venen, Gouda, Kaag en Braassem, Lopik, Nederlek, Nieuwkoop, Ouder-Amstel, Ouderkerk, Oudewater, Schoonhoven, Vlist, Waddinxveen, Woerden, Zuidplas. Bron: Nieuwsbrief Groene Hart april 2013

Reflectie van de commissie:
opgaven voor de regionale samenwerking

De toekomst van de agrarische sector en de verhouding tussen natuur, ruimtelijke kwaliteit en economische kansen in het buitengebied vragen nadrukkelijk om aandacht. Daarbij zijn nieuwe verbindingen tussen activiteiten noodzakelijk, gericht op verduurzaming van de economie. Doordat het gebied planologisch nagenoeg op slot zat, heeft het gebied te maken met verouderde bedrijventerreinen, een gebrekkige in- en externe ontsluiting en achterblijvende economische groei. De ligging van het gebied biedt grote kansen voor recreatie en logistiek, mits de bereikbaarheid aandacht krijgt. Water speelt een belangrijke rol in het gebied: enerzijds vanuit de potentie als recreatiegebied, anderzijds vanuit de noodzaak om water te bergen, de zoetwatervoorziening te garanderen en te beschermen tegen hoogwater in de rivieren.

Sterk zijn het ondernemerschap in het mkb en het agrocluster en de grote betrokkenheid van bewoners, ondernemers en bestuurders bij het gebied.

De mogelijkheden voor versterking van de innovatiekracht van het midden- en kleinbedrijf zijn groot. De provincie Zuid-Holland scoort wat betreft innovatie als geheel slecht en het is dan ook een terecht speerpunt van het economische beleid van de provincie Zuid-Holland met de partners in de Zuidvleugel.

In de volgende paragraaf gaat de commissie in op welke mogelijkheden samenwerking in het gebied biedt om de ruimtelijk-economische samenhang te versterken.

2.3 Samenwerking in het gebied

Onderdeel van de opdracht aan de commissie is het benoemen van randvoorwaarden en de benodigde (vernieuwende) vormen van (bestuurlijke) samenwerking om de kansen die er zijn in Midden-Holland te verzilveren en doorbraken te realiseren. Als vraag is aan de commissie voorgelegd: *'Welke verbindingen en relaties zijn er met de omgeving en welke mogelijkheden zijn er om de ruimtelijk-economische samenhang te versterken?'* Om deze vraag van een antwoord te kunnen voorzien, schetst de commissie in deze paragraaf het beeld van samenwerking binnen Midden-Holland en de relaties met de omgeving, volgend op de reflectie in hoofdstuk 1.

- De prioriteiten van omliggende regio's en andere overheden zijn niet primair op Midden-Holland of het Groene Hart gericht. De regio zal dan ook het heft in eigen handen moeten gaan nemen, met oog voor allianties met andere partners.

- In de visie op De Nieuwe Regio komt het belang van de belangenbehartiging sterk naar voren. De regio wil hieraan meer invulling geven en onderkent dat daarvoor samenwerking met anderen nodig is. Er bestaat onder meer behoefte aan een betere toegang tot Europese fondsen. Daarvoor is een veel sterkere verbinding noodzakelijk tussen de gemeenten in de regio en de provincie. De resultaten die Midden-Holland tot op heden heeft geboekt, zijn mager. De regio is te vaak afwezig geweest aan de tafels waar het gebeurde: te veel belangrijke ontwikkelingen zijn aan Midden-Holland voorbijgegaan zonder dat er sprake was van verbinding tussen de gemeenten en de provincie (bijvoorbeeld de gedachtevorming rond een regionale ontwikkelingsmaatschappij en de voorbereiding van de agenda voor Europese fondsen). Een meer actieve opstelling is noodzakelijk.

- Zoals op veel plaatsen in Nederland is samenwerking via een brede gemeenschappelijke regeling (in het geval van Midden-Holland is dat het ISMH) aan erosie onderhevig. Niet zelden vindt een herbezinning van een gemeenschappelijke regeling plaats in het kielzog van een gemeentelijke herindeling. Het gevoel bestaat dat deze vorm voor de samenwerking te veel op afstand staat en te veel bestuurlijke drukte veroorzaakt. Er is behoefte aan nieuwe vormen van samenwerking tussen gemeenten, uitgaande van meerwaarde voor de gemeenten.

- Op basis van de Visie 2.0 constateert de commissie dat Midden-Holland regionale opgaven definieert als opgaven van gemeenten. De rol van de provincie als gebiedsautoriteit voor provinciale en regionale belangen komt in de Visie 2.0 niet scherp aan de orde. Dat vraagt om een nadere invulling van het eigenaarschap van regionale opgaven. De provincie beperkte zich tot voor kort in het gebied tot de herindelingsagenda en enkele specifieke - niet altijd succesvolle - projecten. Het is goed om te merken dat er sprake is van nieuw elan in het gebied en ruimte voor een nieuwe benadering om de samenwerking een impuls te geven. Dat is hoog nodig én het stelt de betrokken gemeenten en de provincie voor de taak om nu echt werk te maken van regionale samenwerking met resultaat. Als provincie en gemeenten het elan nu niet weten te benutten, zal het gebied daar langdurig door achterop raken. Dat vereist van de provincie een meer proactieve rol als partner, die zich committeert aan de doelstellingen van de regionale samenwerking. Het zou goed zijn wanneer provincie en gemeenten in reactie op dit rapport de intentie uitspreken gezamenlijk een samenwerkingsagenda te ontwikkelen.

- De commissie heeft geconstateerd dat er veel initiatieven worden genomen om de regionale economie te stimuleren. De bestaande of nieuwe samenwerkingsverbanden hebben vaak een bestuurlijk karakter. Het ontbreekt vooralsnog aan samenwerking tussen overheden, bedrijfsleven en onderwijs- en onderzoeksinstellingen (triple helix). Het ontbreekt ook aan processen waarbij met werkelijke participatie van bewoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties vanuit het gebied gewerkt wordt aan ontwikkeling van een gezamenlijke agenda. De regio is onvoldoende aangesloten bij het regionaal-economisch beleid van de provincie. Uit de inventarisatie van de commissie is wel een aantal interessante en kansrijke initiatieven naar voren gekomen, waarin juist wel sprake is van publiek-private samenwerking. Voorbeelden (zie ook paragraaf 1.3) zijn de initiatieven van de Rabobank, het post-Floriade-initiatief, de studie naar het Groene Hart als productielandschap en het convenant bedrijventerreinen. Deze initiatieven zijn redelijk gelijk gericht en bevatten naar het oordeel van de commissie kansrijke projecten. Maar de initiatieven worden parallel georganiseerd en zijn nog niet of nauwelijks verbonden met de bestuurlijke gremia. Daarmee loopt de regio het risico te ongericht te werk te gaan en op te veel borden tegelijk te schaken, waardoor de effecten mogelijk achterblijven. Er bestaat behoefte aan het concretiseren van de samenwerking tussen publieke en private partijen, evenzeer als tussen publieke partijen onderling en private partijen onderling.

Reflectie van de commissie:
schakelen tussen schaalniveaus

Voor de regio was en is nog steeds de centrale vraag: is Midden-Holland een levensvatbare regio? Het antwoord daarop is ja, mits men zich op zowel lagere als hogere schaalniveaus adequaat kan organiseren. Daarbij kan en moet de regio bondgenootschappen aangaan met aangrenzende regio's, steden en ook de provincie.

In de volgende alinea's schetst de commissie hoe zij tegen verschillende (schaal)niveaus van samenwerking aankijkt. Deze schets mondt uit in een voorstel voor het ordenen van opgaven naar het passende schaalniveau. Het gaat hier om een integrale benadering. Het volstaat niet om te focussen op één van deze schaalniveaus, maar om het schakelen tussen de verschillende niveaus. De schaalniveaus functioneren immers in onderlinge samenhang met elkaar.

Strategische samenwerking
Bij de schaalniveaus van samenwerking gaat het allereerst om strategische samenwerking om gezamenlijk belangen af te stemmen en te behartigen. Gedacht kan worden aan vormen van regionaal-economische samenwerking. In samenwerking worden beleidsprocessen beïnvloed, worden fondsen van derden geworven en worden activiteiten en projecten opgestart. In dit type van samenwerking participeren naast publieke partijen vaak ook andere partijen (onderwijs- en onderzoeksinstellingen, bedrijfsleven).

Programmatische samenwerking
Daarnaast bestaan er vormen van samenwerking waarbij de programmatische afstemming tussen gemeenten centraal staat. Vaak hebben ook andere overheden een bepaalde betrokkenheid vanwege de verantwoordelijkheid op een bepaald beleidsterrein (bijvoorbeeld de provincie of de waterschappen). Gedacht kan worden aan onderwerpen als veiligheid (veiligheidsregio), het functioneren van de arbeidsmarkt (arbeidsmarktregio) of de woningmarkt (regionale woonagenda). Dan is samenwerking ingegeven door de geografische schaal waarop oplossingen voor het vraagstuk gevonden moeten worden. Het gaat in dit type van samenwerking vaak om beleidsmatige afstemming. Soms wordt ook de uitvoering gezamenlijk ter hand genomen, bijvoorbeeld in de vorm van een gemeenschappelijke regeling.

Operationele samenwerking
Een derde vorm van samenwerking speelt zich af op operationeel niveau. Het gaat dan bijvoorbeeld om het delen van kennis en kunde, het gezamenlijk organiseren van ondersteunende of routinematige taken of om het fuseren van (onderdelen van) de ondersteunende apparaten. Typerend is dat de taken beleidsarm en niet-politiek zijn. Operationele samenwerking hoeft niet beperkt te blijven tot gemeenten. Ook tussen verschillende besturen wordt samengewerkt. Interessante mogelijkheden biedt de samenwerking tussen gemeenten en waterschappen. In de regio zijn daarmee rond de rioolwaterzuivering al interessante ervaringen opgedaan. Ook in het beheer van de buitenruimte biedt een dergelijke benadering interessante mogelijkheden voor samenwerking: gemeenten en waterschappen delen immers taken als wegbeheerder. Ook in het kader van het Bestuursakkoord Water is samenwerking tussen provincie, gemeenten, waterschappen, drinkwaterbedrijven van belang.

In onderstaand schema vatten we samen op welke manier we tegen schaalniveaus van samenwerking aankijken. De invulling voor Midden-Holland komt in dit schema in beeld. In het vervolg van dit rapport lichten we deze invulling op de verschillende niveaus nader toe.

Regionale samenwerking in soorten en maten

	Doel	Partners	Invulling Midden-Holland
Strategische samenwerking	Vinden en versterken van mogelijkheden om gewenste maatschappelijke effecten te bevorderen	Alliantie (publiek-privaat, gericht op gezamenlijk belang)	Belangenbehartiging op niveau Groene Hart en Zuidvleugel Triple Helix samenwerking
Programmatische samenwerking	Afstemmen vraagstukken die een regionale schaal vereisen	Regio (schaal afhankelijk van het vraagstuk)	Samenwerkingsagenda gemeenten met provincie Uitvoering decentralisaties sociaal domein
Operationele samenwerking	Kwaliteit van de uitvoering verbeteren Efficiencywinst Kwetsbaarheid verminderen/continuïteit waarborgen	Buren (geografisch of qua taakveld)	Samenwerking Krimpenerwaard Samenwerking N4 Operationele samenwerking tussen gemeenten en waterschappen

2.4 Hoofdlijn conclusies

Hoe kan de regio nadrukkelijker op de kaart gezet worden? Wat is er nodig om kansen te pakken? Waar moet gezamenlijk worden opgetrokken? Wat is het passende schaalniveau voor bepaalde opgaven? En op welke wijze moet dit in bestuurlijke afspraken worden vastgelegd? Die vragen zijn aan de commissie gesteld.

De commissie heeft hiervoor geschetst welke opgaven in het gebied aan de orde zijn en op welke manier dat vraagt om invulling van samenwerking tussen publieke en private partijen.

Tegen die achtergrond trekt de commissie de volgende hoofdlijnen voor de conclusies, die in de hoofdstukken hierna nader zijn uitgewerkt.

Organiseer de belangenbehartiging

De eerste conclusie richt zich op de invulling van de belangenbehartiging. De commissie constateert dat een economische agenda voor het Groene Hart de facto ontbreekt (anders dan voor de Zuidvleugel). Er is weliswaar een uitvoeringsprogramma van de Stuurgroep Nationaal Landschap Groene Hart, maar in dat programma ontbreekt het thema economie. Voor het Groene Hart als totaal moet een scherpe integrale beïnvloedingsagenda worden geformuleerd, waarvan ook de samenhang tussen economie en ecologie nadrukkelijk onderdeel dient uit te maken. De commissie heeft voor ogen dat deze agenda gevoed wordt vanuit de gebiedsontwikkeling nieuwe stijl en vanuit een - volgens het principe van vorm volgt inhoud - in te stellen Economische Ontwikkelingsraad. De agenda kan vanuit de dominante perspectieven voor het gebied (Groene Hart en Zuidvleugel) in samenwerking tussen gemeenten en provincies worden gerealiseerd.

Triple Helix samenwerking voor realiseren economische agenda

Samenwerking tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden (triple helix) is een belangrijke voorwaarde voor innovatie. Deze vorm van samenwerking - gerelateerd aan economische clusters - krijgt nog te weinig vorm, vooral omdat er nog geen structuur bestaat waarin deze samenwerking adequaat wordt aangejaagd en vormgegeven. De tweede conclusie van de commissie is daarom dat het noodzakelijk is de samenwerking in de triple helix voor het Groene Hart te concretiseren, bijvoorbeeld in een Economische Ontwikkelingsraad Groene Hart. Voorop staat: structuur volgt inhoud. Inhoudelijke grondlegger voor de samenwerking is een gezamenlijke Economische Agenda Groene Hart (hoofdstuk 4).

Maak werk van Gebiedsontwikkeling Nieuwe Stijl

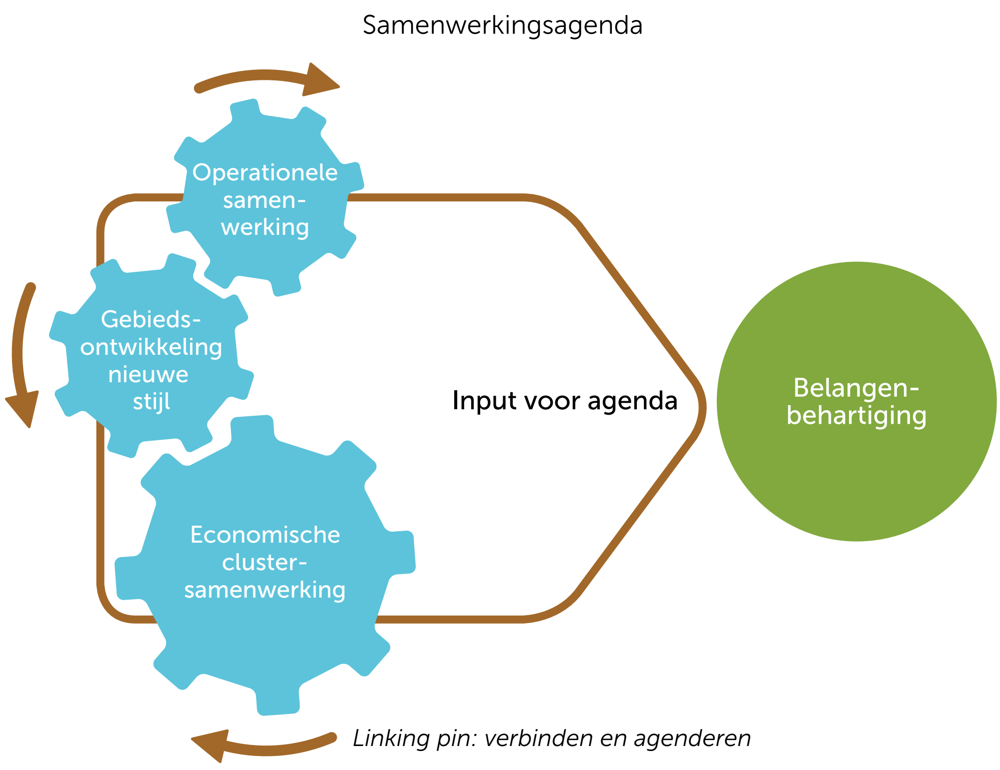
In de derde plaats moeten urgente inhoudelijke opgaven worden aangepakt, die het schaalniveau van individuele gemeenten te boven gaan. Voorbeelden van gemeentegrensoverschrijdende opgaven in Midden-Holland zijn de transformatie van de agrarische sector, toerisme en recreatie, natuurbeheer en de opgave van waterveiligheid. Het schaalniveau van dergelijke opgaven vraagt om een gezamenlijke aanpak van de betrokken gemeenten èn van maatschappelijke partners en ondernemers. De derde conclusie van de commissie is dat voor deze opgaven een proces van gebiedsontwikkeling nieuwe stijl noodzakelijk is, waarin stedelijke en landelijke gemeenten samen aan de slag gaan met ondernemers, andere overheden en maatschappelijke instellingen (hoofdstuk 5).

Volle kracht vooruit met operationele samenwerking
De vierde conclusie van de commissie is dat samenwerking bij uitvoerende taken tussen gemeenten onderling en van gemeenten met anderen in het gebied al behoorlijk invulling krijgt. Deze operationele samenwerking vergroot de efficiëntie en de uitvoeringskracht van het lokaal bestuur. Daarom stelt de commissie: volle kracht vooruit met operationele samenwerking (hoofdstuk 6).

De Nieuwe Regio 2.1
Als vijfde conclusie reflecteert de commissie op de consequenties van de adviezen van de commissie voor het proces van De Nieuwe Regio. De kerngedachten van De Nieuwe Regio over de manier waarop samenwerking vorm krijgt, zijn waardevol: de behoefte aan inhoudelijke invulling van de samenwerking voordat over structuur gesproken wordt, de nadruk op regie en resultaatgerichte samenwerking, de onderstreping van belangenbehartiging als doelstelling voor de samenwerking. Het zijn gedachtelijnen die de commissie herkent en van harte ondersteunt.

De commissie denkt wel dat een 'update' van De Nieuwe Regio - van 2.0 naar 2.1 - nodig is om de uitvoeringskracht en de effectiviteit van Midden-Holland te versterken. Het is nodig vooral scherper te kijken naar het passende schaalniveau voor de ambities en om werk te maken van verbreding van de samenwerking: met andere overheden (provincie, andere clusters) en met maatschappelijke organisaties en ondernemers. Een echte netwerk- en participatiebenadering. Deze toevoegingen van de commissie hebben consequenties voor de manier waarop de regio zich organiseert. Op deze manier ingevuld, kan De Nieuwe Regio een krachtige impuls geven aan de opgaven waar Midden-Holland en zijn omgeving voor staan (hoofdstuk 7).

Onderstaande figuur illustreert de samenhang en de wijze waarop de conclusies van de commissie elkaar onderling versterken.

VERZILVER DE UNIEKE LIGGING
KLEIN EN GROOT
ALLE
LAGEN
ORGANISEER
DE
BELANGENBEHARTIGING
ALLE SECTOREN

3 Organiseer de belangenbehartiging

3.1 Inleiding

De Visie 2.0 bevat de constatering dat De Nieuwe Regio nadrukkelijker invulling kan geven aan strategische belangenbehartiging. Ook tijdens de bijeenkomst met gemeenteraden van Midden-Holland op 11 februari 2013 bleek er sprake te zijn van overeenstemming over dit punt. Het versterken van de belangenbehartiging vormt daarmee een belangrijk speerpunt voor de regionale samenwerking.

Het versterken van de belangenbehartiging, zoals uitgewerkt in dit hoofdstuk, sluit aan bij de beantwoording van de deelvragen die aan de commissie zijn voorgelegd: *'Welke verbindingen en relaties zijn er met de omgeving en welke mogelijkheden zijn er om de ruimtelijk-economische samenhang te versterken?' 'Welke bestuurlijke consequenties moeten hieruit worden getrokken, zowel binnen het gebied Midden-Holland als tussen dit gebied en de omgeving?'* en *'Waar moet gezamenlijk worden opgetrokken en op welke wijze moet dit in bestuurlijke afspraken worden vastgelegd?'*

In de ogen van de commissie gaat het er allereerst om de belangenbehartiging inhoud te geven en te richten op het boeken van resultaten voor urgente maatschappelijke vraagstukken. Dit betekent 'halen en brengen'. De aansluiting zoeken bij ontwikkelingen in de omgeving van Midden-Holland zal alleen slagen als de regio Midden-Holland de omgeving ook wat te bieden heeft. Dit vergt dat Midden-Holland zich geloofwaardig positioneert en profileert als aantrekkelijke partner om mee samen te werken. Dat kan ook. Het kerngebied van het Groene Hart rond de steden Gouda, Alphen aan den Rijn en Woerden realiseert een bruto toegevoegde waarde van € 13 miljard. Dat is vergelijkbaar met de bruto toegevoegde waarde van de provincies Drenthe, Flevoland of Zeeland (zie ook bijlage 1).

Effectieve belangenbehartiging vraagt om een heldere, gedeelde en gedragen inhoudelijke agenda en voldoende kritische massa. Ook andere elementen zijn van belang, zoals het beschikken over een strategische visie, een proactieve opstelling, inzicht in belangrijke besluitvormingsprocessen, het kunnen creëren van win-winsituaties, inlevingsvermogen, goede contacten en relatiebeheer.

De commissie is van mening dat er twee prioritaire sporen zijn waarlangs de belangenbehartiging inhoud kan krijgen: het Groene Hart en de Zuidvleugel (paragraaf 3.2).

Idealiter zou de belangbehartigingsagenda moeten worden opgebouwd vanuit de bestuurlijke programma's die in het verlengde van de Visie 2.0 worden uitgewerkt. Op die manier kan langs de lijn van de inhoud ook het mandaat voor het optreden in de belangenbehartiging zeker worden gesteld. In deze rapportage reikt de commissie bouwstenen aan voor de belangbehartigingsagenda (zie ook de afbeelding aan het slot van paragraaf 2.4):

- de samenwerkingsagenda van gemeenten en provincie (paragraaf 3.3)
- de agenda's van de economische clusters (hoofdstuk 4)
- de programma's van de gebiedsgerichte clusters (hoofdstuk 5)
- de samenwerkingsagenda van gemeenten en waterschappen (paragraaf 6.5).

3.2 Prioriteit bij twee sporen

De ruimtelijk-economische positie van Midden-Holland wordt naar de mening van de commissie bepaald door twee belangrijke factoren in de ligging, te weten de ligging in het Groene Hart en de ligging in en nabij de Zuidvleugel in de Randstad. Vanuit deze positionering ziet de commissie twee sporen waarlangs de strategische belangenbehartiging inhoud kan krijgen.

Het spoor van het Groene Hart

In de eerste plaats via het spoor van het Groene Hart. Door een aantal partijen is uitgesproken dat het profileren van de belangen, verbonden met de ligging in het Groene Hart, beter kan plaatsvinden als goede buur van de metropoolregio, maar niet als onderdeel daarvan. Er is wel meer kritische massa nodig dan thans beschikbaar via Midden-Holland voor een goed samenspel en - waar nodig - tegenspel.

De commissie adviseert de Stuurgroep Nationaal Landschap Groene Hart te benutten voor het behartigen van de belangen van het totale gebied van het Groene Hart. Een goede ontwikkeling is dat recent de samenstelling van deze Stuurgroep is herzien en twee gemeenten inmiddels vertegenwoordigd zijn (Bodegraven-Reeuwijk en Alphen aan den Rijn). Samen met de trekkers van de gebiedsgerichte clusters (zie hoofdstuk 5) bepalen zij de inhoud van de belangenbehartigingsagenda op dit niveau. Daarbij vraagt de commissie aandacht voor een meer integrale agenda, waar ook de samenhang tussen economie en ecologie nadrukkelijk onderdeel van uit dient te maken.

Het spoor van de Zuidvleugel

In de tweede plaats via het spoor van de Zuidvleugel. Via dit spoor ziet de commissie de volgende mogelijke onderwerpen voor de belangenbehartigingsagenda (zonder op dit moment uitputtend te zijn):

- *Bereikbaarheid, verkeer en vervoer.* De Zuidvleugel is immers het platform waar de voorbereidingen worden getroffen voor de verdeling van middelen vanuit het Meerjarenprogramma Ruimte, Infrastructuur en Transport (MIRT) en waar de gesprekken worden gevoerd over de op te richten vervoersautoriteit. Midden-Holland en de Zuidvleugel hebben gedeelde belangen als het gaat om goede oost-westverbindingen.
- *Regionale economie.* Programma's als de Economische Agenda Zuidvleugel (EAZ2020), het bereikbaarheidspakket en het metropolitaanse landschap zijn niet zonder betekenis voor Midden-Holland. Hetzelfde geldt voor de oprichting van de ROM Zuidvleugel (zie ook hoofdstuk 4).

Andere buurregio's

Op 18 maart 2013, organiseerde de commissie een versnellingsbijeenkomst voor de kern van het Groene Hart. Doel van deze bijeenkomst was het nader bepalen van de samenwerkingsagenda, het verder uitlijnen van het proces van samenwerking op bestuurlijk niveau en het definiëren van de stappen daar naartoe (zie ook bijlage 6). Tijdens deze bijeenkomst kwam de opmerking naar voren dat Midden-Holland en het Groene Hart te maken hebben met meerdere buurregio's. In dat kader benoemden we in paragraaf 1.5 de Noordvleugel, de Metropoolregio Amsterdam, Holland Rijnland en Alblasserwaard/Vijfheerenlanden. De commissie acht aandacht voor andere buurregio's terecht en is tegelijkertijd van mening dat ook op het gebied van belangbehartiging prioriteiten bepaald moeten worden. Daarbij heeft de commissie voor ogen dat krachten gebundeld worden in economische clusters (zie hoofdstuk 4) en in gebiedsclusters (zie hoofdstuk 5) en dat deze clusters mogelijkheden benutten om vanuit de inhoud van opgaven strategische allianties te vormen.

3.3 Agenda provincie en gemeenten

Bij de rondgang bij zowel gemeenten als provincie is het de commissie opgevallen dat het ontbreekt aan een brede agenda voor het gebied waaraan regio en provincie gezamenlijk werken. De provincie en de regio voeren beiden hun taken uit in redelijke afzondering en sterk sectoraal.

Zoals eerder aangegeven, constateert de commissie dat Midden-Holland regionale opgaven definieert als opgaven van gemeenten. De commissie is van mening dat de provincie een belangrijke rol heeft als regionale gebiedsautoriteit[32] en dat provincie en gemeenten meer voor elkaar kunnen betekenen. Het zou goed zijn als provincie en gemeente in reactie op de aanbevelingen van de commissie de intentie uitspreken op korte termijn tot een samenwerkingsagenda te komen.

De commissie heeft tijdens de uitvoering van haar opdracht aandacht besteed aan reeds geformuleerd of voorgenomen beleid van de provincie en van de gemeenten in Midden-Holland, in relatie tot de relevante en urgente maatschappelijke opgaven. Een samengebalde weergave van haar bevindingen is opgenomen in bijlage 3.

Een conceptversie van de agenda voor provincie en gemeenten zou er als volgt uit kunnen zien, waarbij het niet zozeer gaat om een thematische opsomming, maar vooral om de samenhang tussen deze onderwerpen:

32 De provincie fungeert als gebiedsregisseur door het ontwikkelen van integrale ontwikkelingsvisies, het uitruilen van belangen en het bewaken en bevorderen van complementariteit tussen steden en tussen regio's binnen de provincie. (Bron: Bestuursakkoord Rijk, VNG, IPO, april 2011.)

Rollen en verwachtingen

- Een eerste agendapunt van gemeenten en provincie wordt gevormd door de vraag: Wat mogen gemeenten en provincie van elkaar verwachten? Wat kunnen zij voor elkaar betekenen in relatie tot opgaven en verantwoordelijkheden? Bij de beantwoording van deze vragen speelt het regeerakkoord een belangrijke rol. Het akkoord vraagt om een definiëring van de rollen van de provincie op het terrein van de fysieke leefomgeving en op de terreinen waarop decentralisatie van taken van de Rijksoverheid naar provincies aan de orde is (terreinen die voor regionale gebiedsautoriteit relevant zijn, waaronder de regionale economie, verkeer & vervoer en natuur & landschap).

Economie, arbeidsmarkt en onderwijs

- *Regionaal economisch beleid*
  Twee relevante ontwikkelingen voor de regio, waar de regio onvoldoende bij is aangehaakt, komen in hoofdstuk 4 aan de orde, te weten: de invulling van Europese programma's en de ontwikkeling van een Regionale Ontwikkelingsmaatschappij voor de Zuidvleugel.

- *Ontwikkeling Greenport Boskoop*
  De initiatieven die zijn ontwikkeld in de aanloop naar het 'bid' voor het organiseren van de Floriade vormen een mooie agenda voor concrete projecten die de ontwikkeling van de greenport Boskoop en de omgeving een impuls geven.

- *Structuurversterking agrarische sector*
  De grondgebonden landbouw is een belangrijke drager van de sociaaleconomische ontwikkeling en de ruimtelijke kwaliteit van Midden-Holland. Vooral de melkveehouderij moet zich, wil ze haar huidige positie handhaven, verder doorontwikkelen tot een duurzame economische rendabele sector met een breed maatschap-

pelijk draagvlak (zie ook paragraaf 2.2). Naast de productie van voldoende en veilig voedsel, zijn de uitdagingen voor de agrarische sector: bijdragen aan het herstel van biodiversiteit, duurzame energievoorziening, watermanagement en klimaatadaptatie.

- *Uitvoering convenant bedrijventerreinen*
  Het in 2009 afgesloten convenant bedrijventerreinen 2010-2020 formuleert de rolverdeling rond de herstructurering en revitalisering van bedrijventerreinen tussen de overheden als volgt. Het Rijk heeft in het bedrijventerreinenbeleid een kaderstellende rol voor het economische vestigingsklimaat en de ruimtelijke basiskwaliteit. De kaders voor de ruimtelijke basiskwaliteit liggen vast in de Nota Ruimte.
  Provincies zijn de regisseur van het provinciale en interregionale bedrijventerreinenbeleid (voor zowel nieuwe als bestaande bedrijventerreinen), stellen hiervoor de provinciale beleidskaders vast in hun structuurvisies en hanteren indien nodig hun juridisch instrumentarium op basis van de Wet ruimtelijke ordening.
  Gemeenten zijn de initiator, opsteller en uitvoerder van het (inter)gemeentelijke regionale bedrijventerreinbeleid binnen regionale verbanden en binnen de gestelde provinciale kaders.

Ruimte en wonen

- *Woonmilieus*
  Afronding van de regionale woonvisie, met daarin aandacht voor de kwalitatieve component van de woningbouwopgave, te weten de balans tussen de hoge omgevingskwaliteiten en het waarborgen van vitale gemeenschappen en de kwantitatieve component, de afstemming van woningbouwplanningen en programmeringen in relatie tot de vraag naar woningen vanuit de markt.

- *Groene Hart*
  Een relevant agendapunt voor provincie en gemeenten, in het verlengde van het Groene Hart, betreft het gebrek aan eigenaarschap in de verbindingszones (rommelzones) tussen stedelijk en landelijk gebied. In deze zones ontbreekt het aan eigenaren en aan een sturende rol van de provincie op de verbindingszones. De kwetsbaarheid in dergelijke gebieden is groot.

Verkeer en vervoer

- *Herijking provinciaal verkeers- en vervoersplan*
  Het provinciale verkeers- en vervoerplan uit 2004 wordt momenteel herzien. In het voorjaar zal een consultatiefase starten waarbij ook de Zuid-Hollandse gemeenten betrokken worden. Dit zal voor Midden-Holland gelegenheid bieden om hun visie in te brengen in de provinciale Mobiliteitsvisie.

Natuur, water en duurzaamheid

- *Herijking Veenweidepact*
  De taken op het terrein van natuurbeheer zijn de afgelopen jaren gedecentraliseerd. Met het 'Onderhandelingsakkoord decentralisatie natuur' is er fors bezuinigd op middelen voor natuur en landschap. Dat heeft tot gevolg dat eerder gemaakte afspraken over het 'Veenweidepact' onder druk zijn komen te staan en niet nagekomen kunnen worden.
  Deze afspraken vragen om een herijking op een constructieve en betrouwbare wijze met oog voor de effecten in het gebied. Daarbij zal ook de nieuwe beleidslijn van staatssecretaris Dijksma om een concrete vertaling naar het gebied vragen. De staatssecretaris wil het stelsel voor agrarisch natuurbeheer vereenvoudigen en beter laten aansluiten bij de internationale biodiversiteitsdoelen. Collectieven in een streek krijgen daarbij een centrale rol. Zij worden verantwoordelijk voor het opstellen van een gebiedsofferte.

- *Recreatie en toerisme*
  Het directe economisch belang en de potentiële werkgelegenheid van recreatie en toerisme is weliswaar beperkt (zie bijlage 1), het kan echter wel een mogelijke beleidslijn zijn als nieuwe drager van het landschap. Een toeristisch aansprekende regio is immers aantrekkelijk voor de eigen bevolking en draagt bij aan het woon- en werkklimaat. Een openstaande vraag is wie eigenaar wil zijn van de plannen op het terrein van waterrecreatie. Een antwoord op deze vraag ligt mogelijk bij de Stuurgroep Nationaal Landschap Groene Hart, die het onderwerp waterreactie nadrukkelijk op de agenda heeft genoteerd. Aandachtspunt hierbij is welke rol de natuur- en recreatieschappen Krimpenerwaard en Reeuwijkse Plassen e.o. daarbij kunnen spelen.

Bij de agendapunten is steeds van belang helder onderscheid te maken als het gaat om vraagstukken waarvan de gemeente(n) probleemeigenaar is (zijn) en waarvan de provincie probleemeigenaar is. In algemene zin is de commissie van mening dat de provincie niet alleen toegevoegde waarde heeft te bieden aan de (grote) steden in Zuid-Holland, maar juist ook aan het landelijk gebied. De provincie behoort - vanuit haar verantwoordelijkheid als gebiedsautoriteit - een meer proactieve houding aan te nemen richting Midden-Holland en de regio te attenderen op kansen die de regio laat liggen (zoals het tijdig en effectief voorsorteren op Europese programma's). De gebiedsgerichte clusters, zoals toegelicht in hoofdstuk 5, roept de commissie op de provincie integraal te betrekken bij het opstellen van de agenda.

3.4 Belangenbehartiging organiseren

Om de belangenbehartiging effectief op te pakken, adviseert de commissie een team samen te stellen bestaande uit enkele gemeentebestuurders uit Midden-Holland (die optreden als linking pin tussen de belangenbehartiging, de programmatische samenwerking en de operationele samenwerking; zie de afbeelding in paragraaf 2.4). Dit team is verantwoordelijk voor het organiseren van het lobbyproces. Voor dit team is het volgende van belang:

- De effectiviteit van de belangenbehartiging staat centraal. Dit betekent dat de inzet is gericht op het vergroten van het geheel, dat meer moet zijn dan de som der delen.

- Er wordt geen zware structuur ingericht en zeker geen gemeenschappelijke regeling ingesteld. Het gaat erom de belangenbehartiging flexibel te organiseren en primair te verankeren in bestaande structuren. Van belang is daarbij ambtelijke ondersteuning van strategisch niveau te organiseren om te borgen dat de verbindingen tussen de verschillende schaalniveaus van samenwerking ook daadwerkelijk tot stand komen.

- De informatievoorziening dient geborgd te zijn, zodat het lobbyteam maximaal is aangesloten bij ontwikkelingen in het gebied en in de omgeving. Het gaat dan om ontwikkelingen als de ROM Zuidvleugel en de Europese fondsen (de nieuwe EFRO-programma's starten vanaf 2014; daar dient nu op te worden voorgesorteerd).

- Per thema worden gezaghebbende trekkers aangewezen (in lijn met de trekkers van de economische clusters en de gebiedsclusters; zie ook hoofdstuk 7), per thema wordt nagegaan of de belangenbehartiging is geborgd en hoe belangenbehartiging effectief nader invulling kan krijgen.

- De trekkers zijn in staat om per deelterrein relevante partijen (andere gemeenten, provincie, instellingen, personen) aan te schakelen, de samenwerking met de provincie adequaat te organiseren en de stuwende kracht van maatschappelijke partners en bedrijfsleven te benutten om belangen nadrukkelijker voor het voetlicht te brengen. Als basis hiervoor wordt een actorenanalyse uitgevoerd en worden de belangen per actor in beeld gebracht.

Als suggestie geeft de commissie mee om eenmaal per jaar in Midden-Holland een bijeenkomst te organiseren voor raads- en statenleden, voor vertegenwoordigers van de Eerste en Tweede Kamer en voor Europarlementariërs. Tijdens een dergelijke ontmoeting kan Midden-Holland laten zien wat er speelt en wat relevant is voor dit gebied. Andere gebieden van Nederland hebben hier goede ervaringen mee.

3.5 Aanbevelingen

Uit het voorgaande in dit hoofdstuk zijn de volgende aanbevelingen af te leiden:

- Stel een lobbyteam samen, bij voorkeur bestaande uit de linking pins (zie de afbeelding in paragraaf 2.4 en de nadere toelichting in hoofdstuk 5).

- Ontwikkel een inhoudelijke lobbyagenda van gemeenschappelijke belangen, gevoed vanuit de economische clusters, de gebiedsclusters en de agenda's van gemeenten met provincie en waterschappen.

- Spreek als provincie en gemeenten de intentie uit op korte termijn tot een samenwerkingsagenda te komen en rond deze agenda kort na de zomer af.

- Bepaal aan welke tafels de besluiten worden genomen over deze onderwerpen en organiseer de inbreng aan deze tafels.

- Benut de Stuurgroep Nationaal Landschap Groene Hart als tafel voor het behartigen van de belangen van het totale gebied van het Groene Hart.

- Benut de Zuidvleugel als tafel voor het behartigen van de thema's bereikbaarheid, verkeer en vervoer en regionale economie.

FELICITATIES VOOR DE TRIPLE HELIX
ZIJ GAAN ALS EEN TANKER UDOR UIT
BEDRIJFSLEVEN +
ONDERWIJS- EN ONDERZOEKS-
INSTELLINGEN + OVERHEID

4 Triple Helix samenwerking voor realiseren economische agenda

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk geeft antwoord op de vragen: "*Wat is nodig om economische kansen te benutten? Wat zijn hiervoor de bestuurlijke consequenties en hoe kunnen we gezamenlijk optrekken?"* Het midden- en kleinbedrijf (mkb) is bepalend voor de vitaliteit in Midden-Holland. Hoewel de diversiteit zorgt voor robuustheid van de economie, is de economische groei en de werkgelegenheid afgenomen. Het aantal nieuwe vestigingen blijft fors achter bij landelijke ontwikkelingen. Verschillende sectoren, zoals de agrarische sector en de bouw staan onder druk. Daarbij heeft het jarenlange gevoerde ruimtelijke beleid in de regio voor een lagere groei gezorgd. De commissie concludeert dat voor het hele mkb, inclusief de agrarische sector, het ontwikkelen van innovatieve producten van belang is als voorwaarde voor economische groei.

Samenwerking tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden (triple helix) is een belangrijke voorwaarde voor innovatie. Deze vorm van samenwerking krijgt nog te weinig vorm in Midden-Holland, vooral omdat er nog geen structuur bestaat waarin deze samenwerking adequaat wordt aangejaagd en vormgegeven. Daarnaast lijkt de schaal voor een dergelijke samenwerking verder te gaan dan Midden-Holland. De commissie is daarom van mening dat het noodzakelijk is de samenwerking in de triple helix voor het Groene Hart te concretiseren, bijvoorbeeld in een Economische Ontwikkelingsraad Groene Hart. Structuur volgt inhoud. Inhoudelijke grondlegger voor de samenwerking is een gezamenlijke Economische Agenda Groene Hart waarin verbinding wordt gezocht met bestaande programma's.

4.2 Opgave: Krachtiger positioneren van Midden-Holland

Midden-Holland is op het gebied van economie niet of nauwelijks partij aan tafels waar trends worden geanalyseerd, subsidies worden verdeeld en economische agenda's worden geformuleerd. Op dit moment lopen er twee relevante ontwikkelingen voor de regio, waar de regio onvoldoende bij is aangehaakt: de strategische invulling van Europese programma's en de ontwikkeling van een regionale ontwikkelmaatschappij voor de Zuidvleugel.

De strategische invulling van Europese programma's

Het gaat enerzijds om de ontwikkeling van het nieuwe operationele programma voor het Landsdeel West op basis van de smart specialisation strategy, het kader voor het komende EFRO programma 2014 - 2020. Dit programma biedt de regio mogelijkheden om doelstellingen op het gebied van de regionale economie te verwezenlijken. Anderzijds gaat het om de nieuwe ronde van het PlattelandsOntwikkelProgramma (POP). De urgentie voor betrokkenheid bij beide programma's is groot: de komende maanden krijgen de programma's gestalte en wordt Europees geld meerjarig vastgelegd. Dat vraagt van de gemeenten en de provincie een effectieve invulling van hun samenwerking. Het vraagt bovendien om de strategie en de bereidheid om mee te investeren in gewenste ontwikkelingen.

ROM Zuidvleugel

Streven is om per 1 januari 2014 een Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) Zuidvleugel operationeel te hebben. De geografische spreiding van de ROM wordt waarschijnlijk de gehele provincie Zuid-Holland. Dit biedt voor de regio mogelijk kansen qua innovatiestimulering, het versterken van de triple helix samenwerking, uitvoering van het convenant bedrijventerreinen en de aanhaking van de regio op de economische agenda van de Zuidvleugel. Daarvoor is nodig dat de provincie in beeld brengt wat de voorgestelde taken van de ROM kunnen betekenen voor het regionaal-economisch perspectief van het Groene Hart en Midden-Holland (bijvoorbeeld als het gaat om innovatie, duurzaamheid en de transitieopgave voor de agrarische sector). Op grond van deze verkenning door de provincie stelt de commissie voor dat provincie en gemeenten gezamenlijk bepalen welke aansluiting op de ROM mogelijk is en of eventueel een additionele voorziening nodig is. Wanneer voor de specifieke aandachtspunten voor innovatie in het Groene Hart onvoldoende aandacht zou zijn, zal het gebied zelf moeten bepalen hoe versterking van de innovatiekracht en van duurzaamheid invulling moet krijgen.

De commissie komt tot de aanbeveling dat bovenstaande ontwikkelingen, naast het teruglopen van economische prestaties, vragen om gebundelde actie van ondernemers, kennisinstellingen en overheden. Deze gebundelde actie moet in de eerste plaats resulteren in een gezamenlijke economische agenda.

4.3 Durf te kiezen in de economische agenda Groene Hart

In paragraaf 2.3 constateert de commissie dat er op dit moment geen gezamenlijke economische agenda is. Om de regio krachtiger te positioneren op ruimtelijk economisch gebied dient eerst de inhoud op orde te zijn; wat is de gezamenlijke economische agenda voor het Groene Hart? Deze agenda dient duidelijk te maken op welke speerpunten de regio de komende jaren inzet, hoe het de economische kracht van de regio verder versterkt en hoe het Groene Hart strategisch aan kan sluiten op het topsectorenbeleid en relevante ontwikkelingen in de Randstad.

Het is van belang om keuzes te maken, keuzes voor sectoren of thema's waarmee het Groene Hart zichzelf economisch in de etalage wil zetten richting Rijk en Europa. Dat betekent overigens niet dat andere sectoren en thema's niet belangrijk zijn, maar dat er voor een bepaalde periode voor een andere focus en allianties worden gekozen.

Hoe te komen tot een werkbare agenda? Van belang is dat er vanaf de start samen wordt opgetrokken: ondernemers, overheden en kennisinstellingen. De commissie adviseert om op korte termijn een initiatiefgroep in te stellen met als doel het opstellen van de economische agenda. Bij voorkeur wordt deze groep samengesteld door partijen te betrekken die nu in diverse initiatieven actief zijn. De analyse van de commissie is dat veel initiatieven naast elkaar bestaan, zonder voldoende verbinding (vergelijk paragraaf 1.4). Het valt aan te bevelen voor elk nieuw initiatief te kijken welke oude verbanden kunnen worden beëindigd; dat voorkomt bestuurlijke drukte en vergroot de slagkracht[33]. Een werkbare agenda bestaat uit een aantal samenhangende elementen die van globaal naar concreet worden ingevuld:

- Het begint met een analyse van de noodzaak van een gezamenlijke strategie en agenda. Waarom is het nodig en waarop is de agenda een antwoord. De verschillende rapporten bieden hiervoor al goede uitgangspunten.

- Daarna komt de vraag aan de orde wat wil de regio bereiken? Wat is de ambitie van de regio op economisch gebied en welke doelen moeten worden gerealiseerd? Op welke sectoren wil de regio gaan inzetten? In de bijeenkomst van 18 maart zijn de volgende opties genoemd: groenblauwe economie[34], toerisme en recreatie en mkb gelieerd aan de topsectoren[35].

- Vervolgens is de vraag aan de orde hoe de doelen moeten worden gerealiseerd. Dat is vooral een inhoudelijke programmerings- en organisatievraag. Welke bestaande initiatieven zijn bruikbaar (regionaal, bovenregionaal en nationaal) en welke aanvullende initiatieven zijn nodig? Wanneer kunnen de doelen worden gerealiseerd? Bestaande initiatieven zoals de kerngroep Een Krachtig Groene Hart, de economische projecten van het Post-Floriade initiatief en het initiatief van de burgemeesterskring voor onderzoek naar de Biobased Economy dienen hierin een verankering te krijgen. De vijf lijnen, waarlangs gewerkt wordt in het verlengde van het Rabobank-rapport (zie paragraaf 1.4), ziet de commissie als relevante bouwstenen voor de economische agenda voor het Groene Hart.

- Gedachte van de commissie is dat er per speerpunt een actieplan wordt uitgewerkt waarbij private partijen als trekker gaan optreden.

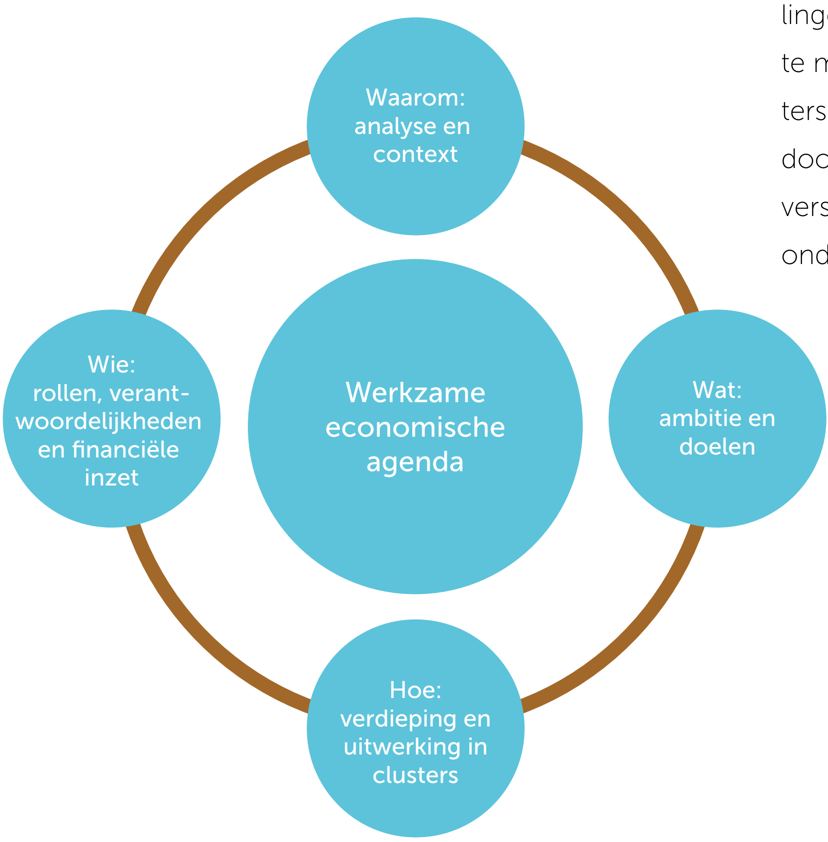
33 Voor de vorming van de initiatiefgroep voor de economische agenda kan bijvoorbeeld worden uitgegaan van de kerngroep 'Krachtig Groene Hart', aangevuld met betrokkenen vanuit het Post Floriade initiatief, GH 13 Biobased.

34 Onder Groenblauwe economie wordt verstaan: agrarische sector, water, waterrecreatie, biobased etc.

35 De topsectoren zijn: tuinbouw- en uitgangsmaterialen, agri&food, water, life sciences & health, chemie, high tech, energie, logistiek, creatieve industrie.

- Als laatste gaat de agenda over de vraag wie welke rol speelt, wie waarvoor verantwoordelijk is en welke inzet elke partij levert (ook financieel) en welke governance adequaat is voor de realisatie van de strategie. Partijen vinden elkaar op de gezamenlijke agenda en verbinden zich daaraan vanuit hun eigen rol en verantwoordelijkheid. De overheden werken vanuit doelen, inspanningen en middelen aan de economische ontwikkeling van een regio. Bedrijven werken vanuit ondernemerschap en continuïteit van hun bedrijf. Kennisinstellingen leveren een bijdrage aan economische ontwikkeling en innovatie vanuit de maatschappelijke opdracht die ze hebben meegekregen van de overheid.

In onderstaand schema zijn deze elementen van een werkzame strategie weergegeven. Uiteraard is draagvlak in alle onderdelen van de agenda van groot belang om tot een succes te komen.

4.4 Een agenda van, voor en door de regio

Cruciaal is dat de economische agenda van het Groene Hart op commitment en draagvlak bij ondernemers, kennisinstellingen en overheden kan rekenen. Dat betekent dat de ambitie, de inhoudelijke (uitwerking van) keuzes, de vertaling in economische clusters, tempo en de wijze van uitvoering door de partners echt wordt gedragen en dat ze er verantwoordelijkheid voor gaan nemen.

Om dit te bereiken is een proces nodig met actieve betrokkenheid van de belangrijkste partijen (zoals de initiatiefnemers van lopende initiatieven). Partijen die niet alleen meekijken, maar meedenken en meedoen. Bovendien zit er veel kennis in de regio, die moet worden ontsloten. Dat vraagt om meer dan alleen een consultatieronde langs de belangrijkste spelers en het schrijven van een goede agenda. Actieve betrokkenheid betekent dat de belangrijkste spelers (ondernemers en kennisinstellingen) met elkaar aan de slag gaan om een agenda te maken op de verschillende economische clusters. Het moet een agenda worden van, voor en door de gebiedspartners. Onder gebiedspartners verstaan we ondernemers, onderwijsinstellingen, onderzoeksinstellingen en overheden.

4.5 Organiseer de samenwerking structureel

Om de verschillende activiteiten en initiatieven in de regio bij elkaar te brengen en sturing te geven aan de agenda, is het noodzakelijk om de sturing op het geheel van economische clusters samen te brengen in een structuur met vertegenwoordigers vanuit bedrijfsleven, kennis - en onderzoeksinstellingen en overheden. Deze governance structuur heeft als rol het levend houden van de economische agenda, aanjagen van de economische clusters, agenderend op het gebied van randvoorwaardelijk beleid (vestigingsklimaat e.d.) en krachtige positionering. Daarnaast kan deze structuur een rol vervullen in een mogelijke aanhaking op de ROM Zuidvleugel.

Qua schaal denkt de commissie idealiter aan het gehele Groene Hart. Er is echter geen tijd om hierop te wachten, directe actie is noodzakelijk. Advies is dan ook om te vertrekken vanuit waar de energie zit: het kerngebied van het Groene Hart rondom de steden Gouda, Alphen aan den Rijn en Woerden. Andere onderdelen van het Groene Hart kunnen vervolgens aansluiten, mits ze de agenda omarmen.

Qua structuur kan gedacht worden aan een Economische Ontwikkelingsraad, als aanjager van vernieuwing van de economie in het Groene Hart. Een dergelijk model is ook elders in Nederland in opkomst (zie kadertekst). De commissie stelt voor dat de samenstelling van een dergelijk gremium bestaat uit ondernemers (bij voorkeur de koplopers uit de regio), bestuurders van kennisinstellingen (MBO, HBO, Universiteit) en overheden (provincie en Alphen aan den Rijn, Gouda, Woerden als linking pin naar de gebiedsclusters), onder leiding van een onafhankelijk voorzitter. Allen met een breed gedragen visie op de regionale economie, innovatie en de ambitie en slagkracht om die samen te realiseren.

Mogelijk kan een verbinding worden gelegd met het initiatief voor een Green Business Club, waaraan een aantal bedrijven, bestuurders van het waterschap Rijnland en de provincies Utrecht en Zuid-Holland op 7 februari commitment heeft uitgesproken.[36]

Voor dit alles geldt wel: structuur volgt inhoud: kies voor een passend sturingsplatform bij de inhoudelijke agenda.

36 Green Business Club Groene Hart aan de slag met projecten. In: De Groene Flits (stichting Groene Hart), nr 353 - 2 april 2013.

Voorbeelden van elders

Provincie Overijssel: Economic Board Regio Zwolle & Strategy Board Twente

- Aan de basis staan regionale agenda's: met en door regionale bedrijfsleven en kennisinstellingen zijn innovatie-agenda's opgesteld (Innovatiesprong Twente, 2012[37] en The Next Step: Coalition of the Willing Regio Zwolle[38], 2013). Beide agenda's hebben focus.
- Aandacht voor Human Capital: om succesvol te innoveren is een nieuwe generatie vakmensen en kenniswerkers nodig. Naar verwachting is er over een aantal jaren een tekort aan gekwalificeerd personeel. Daarvoor is voor beide regio's een *Human Capital agenda* opgesteld.
- Regionale triple helix structuur: er zijn twee platforms ingericht: de E*conomic Board Regio Zwolle en de Strategy Board Twente*. Ondernemers, overheden en kennisinstellingen zetten vanuit dit platform de lijnen uit, stemmen af over het bredere economisch beleid, het regionale vestigingsklimaat, een gezamenlijke regioprofilering en lobby acties.
- Per regio is er een centrale schakel en ontwikkelaar voor ondernemers actief: Kennispoort Regio Zwolle[39] en Kennispark Twente[40].
- Kenmerkend: ondernemers in de lead (trekkers vanuit bedrijfsleven) en provincie van subsidiegever naar co-investeerder.

Provincie Zeeland "Economische agenda Zeeland"[41]

- Aan de basis staan negen 'businesscases': opgesteld in samenwerking met het economisch veld -ondernemers, overheden, onderwijs-, kennis- en maatschappelijke instellingen. Gezamenlijk hebben de partijen vastgesteld welke kansen er zijn binnen de economische sectoren in Zeeland. Daaruit zijn 'businesscases' voortgekomen. Een businesscase is 'een samenhangend publiek-privaat arrangement' met een duidelijke focus, die door diverse partijen gezamenlijk wordt geconcretiseerd door middel van een aantal (deels van te voren) benoemde concrete projecten.
- Ondernemers in de lead: de provincie heeft voor iedere businesscase een trekker uit het bedrijfsleven benoemd, een persoon met gezag binnen de sector en met een netwerk binnen en buiten Zeeland. Het bedrijfsleven, onderwijs en overheid gaan onder leiding van deze trekker aan de slag om de businesscase uit te werken en de ambities uit de agenda waar te maken.
- Uitgangspunt vraag gestuurd beleid: de vraag/behoefte van het bedrijfsleven/de sector is leidend voor de keuze welke concrete ambities (businesscases) worden opgepakt. Het voorziet in een behoefte van het bedrijfsleven of biedt een oplossing voor een maatschappelijk probleem.

Strategic Board Zuidwest Nederland[42]

- Bedrijfsleven in de lead: in triple helix verband zal samengewerkt worden om de regionale economische ambities uit de strategische agenda West-Brabant te realiseren.
- De board richt zich op het signaleren van kansen, afstemmen en verbinden van kennis, aangaan van (internationale) allianties, lobby in Den haag en Brussel en regiobranding.
- Focus op drie speerpunten: biobased economy, logistiek en maintenance.
- Per speerpunt zijn stuurgroepen aan de slag gegaan die eveneens via de triple helix structuur zijn samengesteld. De stuurgroepen worden geleid door sleutelpersonen uit het bedrijfsleven en zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de projectagenda die in afstemming met de board wordt opgesteld.

37 http://www.regiotwente.nl/projecten/innovatiesprong-twente

38 http://www.lysiasgroup.com/actueel/Coalition-of-the-Willing:-de-volgende-stap-in-regionaal-economisch-beleid-Regio-Zwolle en http://www.kennispoortregiozwolle.nl/9/downloads

39 http://www.kennispoortregiozwolle.nl

40 http://www.kennisparktwente.nl

41 http://provincie.zeeland.nl/wonen/economische_agenda/

42 http://www.worldclassmaintenance.com/index.php?option=com_content&view=article&id=310:ab-stemt-in-met-oprichting-van-de-stichting-strategic-board-zuidwest-nederland-&catid=45:nieuws

4.6 Aanbevelingen

- Etaleer nadrukkelijker wat het economisch belang is van het Groene Hart.

- Breng een initiatiefgroep bij elkaar, bestaande uit ondernemers, kennisinstellingen en overheden om te komen tot een economische agenda. Belangrijk aandachtspunt is dat de initiatiefnemers van lopende initiatieven een plek krijgen in deze initiatiefgroep.

- Om de relevante kennisinstellingen te betrekken (zowel intern, maar vooral van buiten het Groene Hart) dient inzichtelijk te worden gemaakt wie die relevante kennisinstellingen zijn, en welke kennisinstellingen van meerwaarde kunnen zijn voor het Groene Hart.

- Stel een gezamenlijke economische agenda op onder leiding van de hiervoor genoemde initiatiefgroep. De initiatiefgroep neemt het voortouw met een procesaanpak om te komen tot een gedragen strategie voor de economische ontwikkeling van de regio. De strategie wordt vastgelegd in de gezamenlijke agenda. Hierin wordt nadrukkelijk de verbinding gemaakt met bestaande initiatieven. Binnen de initiatiefgroep werken de partijen ieder vanuit hun eigen rol en verantwoordelijkheden: de overheden werken vanuit doelen, inspanningen en middelen aan de economische ontwikkeling van een regio. Bedrijven werken vanuit ondernemerschap en continuïteit van hun bedrijf. Kennisinstellingen leveren een bijdrage aan economische ontwikkeling en innovatie vanuit de maatschappelijke opdracht die ze hebben meegekregen van de overheid en vanuit de versterking van de economie.

- Werk op basis van de kaders uit de agenda verschillende actieplannen uit per economisch cluster en benoem hiervoor trekkers (liefst private partijen). Ondernemers en kennisinstellingen zijn nadrukkelijk in de lead bij de uitwerking van de actieplannen, overheden staan hierin op afstand.

- Bepaal welk instrumentarium (verzameling van organisatorische en financiële middelen en voorzieningen) nodig is om de economische agenda en de clusters te ondersteunen. Hierin kan onderscheid worden gemaakt in generieke (deels bestaande) instrumenten voor het mkb, specifieke instrumenten (zoals participatiefonds van de Zuidvleugel) en intermediairs (organisaties die het bedrijfsleven en kennisinstellingen ondersteunen bij innovatie en business development, zoals de toekomstige ROM Zuidvleugel).

- Zoek aansluiting bij de ROM Zuidvleugel of verken of een specifieke additionele voorziening op dit gebied nodig is voor het Groene Hart. Daarvoor acht de commissie het nodig dat de provincie in beeld brengt wat de voorgestelde taken van de ROM kunnen betekenen voor het regionaal-economisch perspectief van het Groene Hart en Midden-Holland (bijvoorbeeld als het gaat om innovatie, duurzaamheid en de transitieopgave voor de agrarische sector). Op grond van deze verkenning door de provincie stelt de commissie voor dat provincie en gemeenten gezamenlijk bepalen welke aansluiting op de ROM mogelijk is en of eventueel een additionele voorziening nodig is.

- Organiseer, volgend op de inhoudelijke agenda, structurele (bestuurlijke) samenwerking tussen ondernemers, kennisinstellingen en overheden in de vorm van bijvoorbeeld een Economische Ontwikkelingsraad Groene Hart.

- Een Economische Ontwikkelingsraad Groene Hart kan vervolgens een rol spelen in de organisatie van de belangenbehartiging richting de Zuidvleugel.

GEBIEDSONTWIKKELING
NIEUWE STYL
INTEGRAAL
VAN ONDER OP
PARTICIPATIE

5 Maak werk van Gebiedsontwikkeling Nieuwe Stijl

5.1 Inleiding

Onderdeel van de opdracht aan de commissie is het benoemen van randvoorwaarden en de benodigde (vernieuwende) vormen van (bestuurlijke) samenwerking om de kansen die er zijn in Midden-Holland te verzilveren en doorbraken te realiseren.

De commissie heeft eerder in dit rapport enkele voorbeelden benoemd van urgente opgaven en kansrijke ontwikkelingen, die het schaalniveau van individuele gemeenten te boven gaan. Voorbeelden daarvan zijn de transformatie van de agrarische sector, een nadrukkelijkere verbinding tussen economie en ecologie en de opgave van waterveiligheid. Het schaalniveau van dergelijke opgaven vraagt om een gezamenlijke aanpak van de betrokken gemeenten èn van maatschappelijke partners, ondernemers en inwoners.

De commissie is daarom van mening dat voor een effectieve aanpak van urgente opgaven en kansrijke ontwikkelingen, ter versterking van de economische vitaliteit van de regio, de inzet en energie van onderop georganiseerd moet worden. Daarvoor acht de commissie het noodzakelijk werk te maken van gebiedsontwikkeling nieuwe stijl. Voordat we in onderstaand kader toelichten wat de commissie voor Midden-Holland voor ogen heeft met gebiedsontwikkeling nieuwe stijl, geven we hieronder eerst aan wat we verstaan onder gebiedsontwikkeling 'oude stijl', zoals het was bedoeld en wat het geworden is.

Gebiedsontwikkeling 'oude stijl', zoals het was bedoeld
De aanpak van gebiedsontwikkeling, zoals ontwikkeld in het verlengde van de Nota Ruimte 2004 en vanuit de sturingsfilosofie van 'centraal wat moet, decentraal wat kan', gaat uit van het doorsnijden van bestuurlijke en sectorale grenzen om de ontwikkeling van gebieden te versterken. Samenhangende en gelijktijdige initiatieven op het terrein van woningbouw, natuurontwikkeling, ruimte voor water, infrastructuur en de sociaaleconomische vitaliteit. Gebiedsontwikkeling betekent ook het versterken van slagvaardigheid, het synchroniseren van belangen, het koppelen van dossiers, het ontwerpen van financieringsstrategieën, het genereren van snelheid, het op gang brengen van kwalitatieve en duurzame bewegingen en het realiseren van concrete resultaten.

Het is een manier van denken en van samen werken, gericht op kwalitatief goede realisatie. Gebiedsontwikkeling is een goed instrument voor dynamische gebieden met complexe problemen, die onderling met elkaar samenhangen, waarvan de urgentie als hoog wordt ervaren en die een lange doorlooptijd kennen. In deze gebieden is het van belang dat met name bestuurders vanuit een gedeelde urgentie gezamenlijk aan de slag gaan, op een ontwikkelingsgerichte wijze.

Het resultaat van gebiedsontwikkeling is dat doelen op het gebied van wonen, werken, mobiliteit, natuurontwikkeling en recreëren in balans gebracht worden.

Gebiedsontwikkeling 'oude stijl', wat het geworden is
In de afgelopen jaren heeft de aanpak van gebiedsontwikkeling zich zodanig ontwikkeld dat vastgoedverdiensten werden afgeroomd, om natuur en kwaliteit van leefmilieu te bekostigen. Door de financiële crisis is dat te simpele principe niet meer mogelijk en is de vrees ontstaan dat gebiedsontwikkeling leidt tot niet-sluitende grondexploitaties en veel geld kost. Daarmee dreigt het kind met het badwater te worden weggegooid. Veel ingrediënten van de aanpak van gebiedsontwikkeling zijn echter ook in tijden van financiële schaarste goed bruikbaar. Dat brengt ons op 'gebiedsontwikkeling nieuwe stijl'.

Gebiedsontwikkeling 'nieuwe stijl'
De commissie typeert gebiedsontwikkeling nieuwe stijl als volgt. De aanpak:
- vertrekt vanuit maatschappelijk relevante gebiedsopgaven
- is niet gericht op financieel gewin, maar op het realiseren van maatschappelijke toegevoegde waarde (waardecreatie);
- vraagt om betrokkenheid van alle relevante partners (inclusief de toekomstige gebruikers), waarbij het van belang is om de belangen van deze partners te mobiliseren en een collectief geweten te creëren;
- is niet aanbod gestuurd, maar vraag gedreven
- vergt een andere rol van de overheid van ruimte bieden aan en faciliteren van initiatiefnemers (ook wel aangeduid als uitnodigingsplanologie: relevante partijen bijeenbrengen en uitnodigen deel te nemen aan het realiseren van de gebiedsopgave);
- vergt vertrouwen in en betrokkenheid en medeverantwoordelijkheid van inwoners, maatschappelijke partners, ondernemers en marktpartijen; de gebiedsopgave bepaalt met welke spelers en partijen wordt samengewerkt.

Samenwerking is niet alleen en zelfs niet primair een bestuurlijke verantwoordelijkheid, maar krijgt invulling door mensen in het gebied die met urgente vragen aan de slag gaan. Een aanpak van onderop dus.

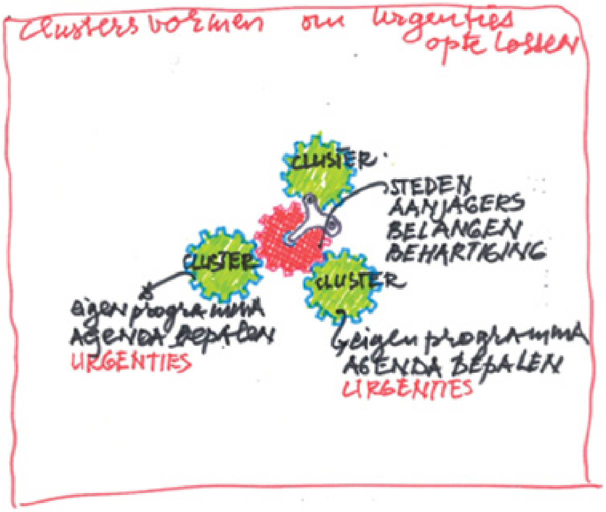
Voorwaarden voor succes

Wat zijn de voorwaarden voor succes om resultaten te boeken met gebiedsontwikkeling nieuwe stijl? De commissie gaat hierna in op de volgende onderwerpen:

- Een integrale samenhangende aanpak
- Het wederzijdse belang van de stad en haar partners onderkennen
- Gebiedsclusters vormen om urgenties op te lossen
- De steden in het Groene Hart als aanjagers en linking pins
- Participatie per gebiedscluster, maar dan echt

Schaalniveau

Voor gebiedsontwikkeling nieuwe stijl heeft de commissie het schaalniveau voor ogen waarop ook de operationele samenwerking is georganiseerd. Het gaat dan om de schaalniveaus van Gouda en omgeving, Alphen aan den Rijn en omgeving en Woerden en omgeving.

5.2 Een integrale samenhangende aanpak

‘Gebiedsontwikkeling nieuwe stijl’ vertrekt vanuit een samenhangende aanpak, waarbij het proces start met het helder formuleren van de doelstellingen op verschillende thema’s en beleidsvelden. Het realiseren van deze doelstellingen betekent dat urgente opgaven effectief worden aangepakt en kansrijke ontwikkelingen worden gesignaleerd en opgepakt. Een integrale samenhangende aanpak voor Midden-Holland dient te zijn gericht op het versterken van de sociale en economische vitaliteit van de regio. Daarbij is de commissie van mening dat de regio zelf daarvoor beter kan etaleren wat het economisch belang is van Midden-Holland en van het Groene Hart.

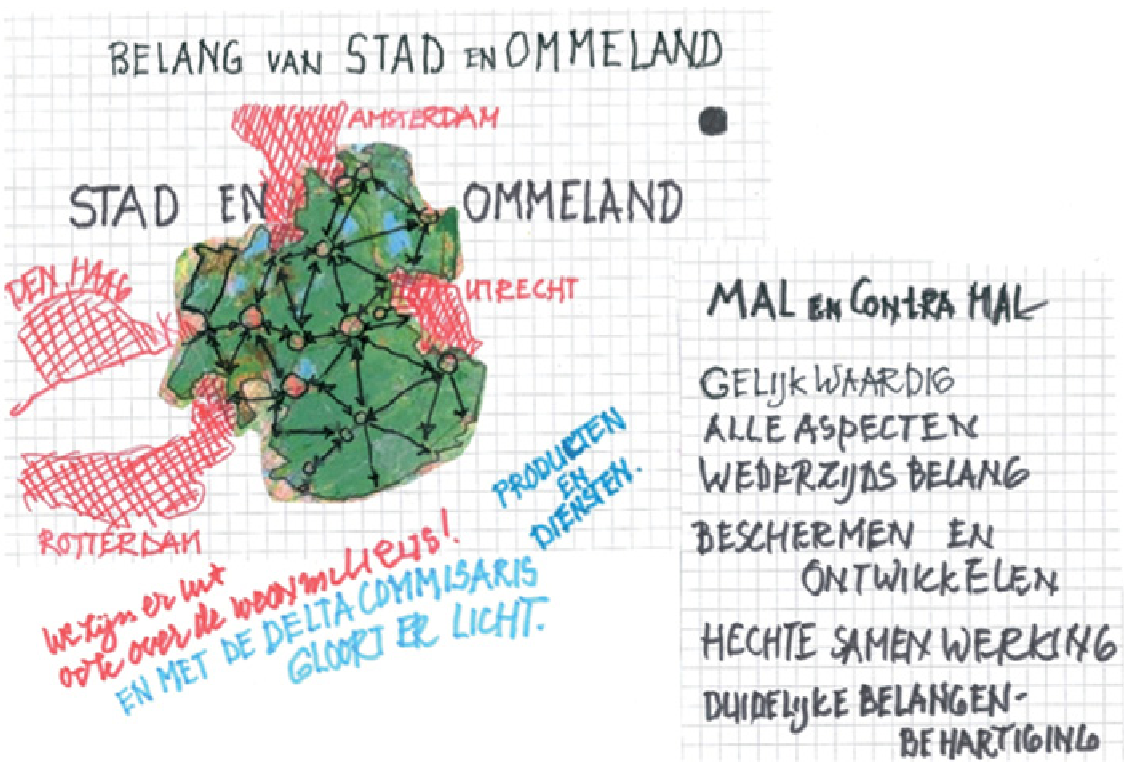

Lopende ontwikkelingen en processen bieden de aanknopingspunten voor het formuleren van doelstellingen, opgaven en kansrijke ontwikkelingen. Ook de bestuurlijke programma’s, die in De Nieuwe Regio worden vormgegeven, kunnen input leveren (in elk geval voor het cluster van Gouda en omgeving).

Een samenhangende aanpak is van belang omdat keuzes op bepaalde thema’s en beleidsvelden (zoals sociaaleconomische ontwikkelingen, infrastructuur en leefkwaliteit) elkaar beïnvloeden. Wanneer de infrastructuur op orde is, draagt dat in positieve zin bij aan sociaaleconomische ontwikkelingen. Bij infrastructuur gaat het overigens niet alleen om wegen, maar ook om ICT-infrastructuur. Een stevige economische structuur levert een positieve bijdrage aan de leefomgeving en is daarmee cruciaal voor de vitaliteit van het gebied.

5.3 Het wederzijdse belang van de stad en haar partners onderkennen

Het aanpakken van urgenties op basis van 'gebiedsontwikkeling nieuwe stijl' vraagt om een hechte samenwerking tussen stad en ommeland, de stad en de omliggende gemeenten. De stad en het landelijk gebied van de omliggende gemeenten zijn met elkaar verbonden en hebben elkaar wederzijds veel te bieden. Voor de stad en haar partners gaat het erom elkaars rollen en elkaars kwaliteiten, capaciteiten en sociaaleconomische belangen te benoemen en te erkennen. En het gaat erom de gezamenlijke verantwoordelijkheden en doelstellingen te benoemen. De inzet van het organiserend vermogen van de betrokken partners is vervolgens nodig om het vliegwiel van gebiedsontwikkeling op gang te brengen.

5.4 Gebiedsclusters voor oplossen urgenties

Binnen Midden-Holland zijn deelgebieden te onderscheiden, waarbij de opgaven per deelgebied verschillen. Voor de organisatie van samenwerking dient als vertrekpunt te gelden dat de samenwerking vorm krijgt op het schaalniveau van deze vraagstukken (volgens het principe van 'vorm volgt inhoud'). Vanuit deze gedachte formuleert de commissie het advies om de samenwerking te organiseren op het niveau van de stad en haar partners, in de vorm van een gebiedscluster. Zoals aangegeven in paragraaf 1.4 gaat de commissie hiervoor uit van de schaalniveaus van Gouda en omgeving[43], Alphen aan den Rijn en omgeving en Woerden en omgeving. Daarbij adviseert de commissie elk gebiedscluster de eigen agenda van urgente opgaven en kansrijke ontwikkelingen op te stellen en een relatie te leggen met de economische agenda. Tijdens de 'Versnellingsbijeenkomst' die de commissie organiseerde op 18 maart is voorgesteld dat de steden Gouda, Alphen aan den Rijn en Woerden hiertoe het voortouw nemen door een visiebijeenkomst te organiseren (zie ook bijlage 6). Dat juicht de commissie toe.

43 Inclusief de Krimpenerwaard-gemeenten, wanneer voor dit gebied de keuze wordt gemaakt voor samenwerking op het niveau van de K5.

5.5 Participatie per gebiedscluster, maar dan echt

Markt en maatschappij doen mee

Zoals hiervoor opgemerkt, ligt bij de aanjagers de verantwoordelijkheid om op basis van de inhoudelijke agenda van het gebiedscluster, de onderwerpen te bepalen voor samenwerking met provincie, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven, ondernemers, en burgers. Bij 'gebiedsontwikkeling nieuwe stijl' doen de markt en de maatschappij mee. Ook de 'eindgebruikers' participeren in het proces vanaf de start van opgaven definiëren en agenderen tot en met het formuleren en realiseren van oplossingen.

De provincie levert toegevoegde waarde

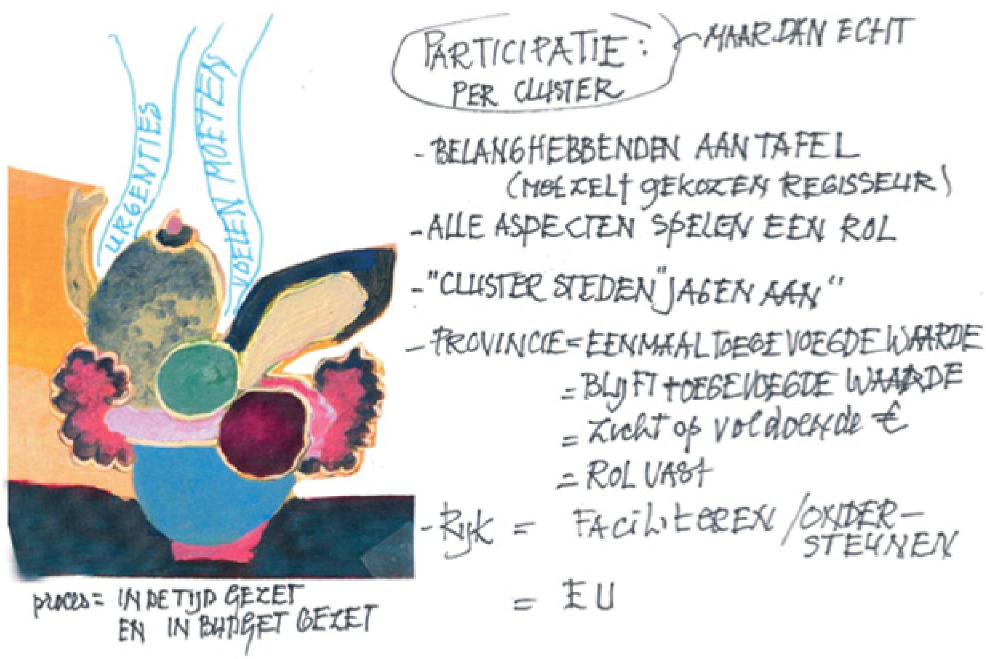
De provincie levert toegevoegde waarde als gebiedsautoriteit. De commissie is van mening dat de provincie Zuid-Holland hier meer proactief invulling aan kan geven. De provincie heeft naast haar eigen verantwoordelijkheden op haar kerntaken (bestuurlijke kwaliteit, natuur & landschap, ruimtelijke ontwikkeling, regionale economie, het watersysteem, mobiliteit en bereikbaarheid) ook de taak te zorgen voor de noodzakelijke afstemming tussen gemeenten en vormt een schakel tussen gemeenten en Rijk (in paragraaf 3.3 zijn we nader ingegaan op de samenwerkingsagenda tussen gemeenten en provincie).

Het Rijk neemt ook haar verantwoordelijkheid

De commissie constateert dat het Rijk een afhoudende houding aanneemt. De reflex van dit moment is dat er in deze tijden van bezuinigingen geen middelen beschikbaar zijn, terwijl in eerste instantie een appèl wordt gedaan om inhoudelijk mee te denken en commitment te geven. De commissie is van mening dat de betrokken Ministeries (EZ en I&M) meer kunnen luisteren naar wat er leeft in de verschillende regio's en de focus meer kunnen richten op wat in deze tijden nog wel mogelijk is aan faciliteren en ondersteuning.

Organiseren van de financiën

In deze tijden van schaarste vraagt het organiseren van de financiën om een vernieuwende aanpak.

Uitgangspunt voor de financiële strategie is de eigen agenda van het gebiedscluster. De aanpak om tot deze agenda te komen, van onderop, betekent dat partijen betrokken zijn die bereid zijn een bijdrage te leveren aan het realiseren van deze agenda. Het moet daarom voor deze partijen aantrekkelijk zijn om zich aan de gebiedsagenda te verbinden.

De commissie heeft een werkwijze voor ogen, waarbij op basis van incidentele financiering (het slim benutten van bestaande mogelijkheden) het proces op gang wordt gebracht. Het gaat dan om financiering vanuit de betrokken overheden, en om bijdragen van andere financiers, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven; de partijen die geïnspireerd zijn door de gebiedsagenda en die belang hebben bij de realisatie van deze agenda. Zo kan het vliegwiel op gang worden gebracht. Het initiatief voor het op gang brengen van dit vliegwiel, ligt bij de betrokken gemeenten (de steden als aanjagers) en de provincie (bijvoorbeeld door het beschikbaar stellen van een proces- of programmamanager per gebiedscluster).

5.6 Aanbevelingen

Uit de vorige paragrafen vloeien de volgende aanbevelingen voort:

- Bepaal per gebiedscluster wat de urgente opgaven en kansrijke ontwikkelingen zijn. Organiseer hiervoor een proces 'van onderop'; dus met de 'eindgebruiker' aan tafel. Ontwikkel op basis van deze analyse en dit proces een eigen programma of agenda per gebiedscluster.

- Benoem en benadruk ook de verschillen per gebiedscluster, zodat elk gebied zich helder kan profileren en zijn eigenheid kan ontwikkelen. En zodat tegelijkertijd de gebiedsclusters elkaar onderling kunnen versterken.

- Zorg ervoor dat het trekkerschap voor het proces per gebiedscluster helder is belegd. De commissie ziet voor de steden in het Groene Hart (Gouda, Alphen aan den Rijn en Woerden) een cruciale rol weggelegd als aanjagers en als verbinder naar samenwerkingsverbanden op andere schaalniveaus ('linking pin'). Daarbij is van belang dat die rol hen ook gegund wordt. Het trekkerschap en aanjagen houdt in: een proactieve houding, het tonen en breder organiseren van bestuurlijke wil, daadkracht en doorzettingsmacht en het borgen van de integraliteit van de aanpak; als voorwaarden om programma's of agenda's tot uitvoering te brengen.

- Vervul als trekker tevens de rol van linking pin voor de afstemming en het waarborgen van de samenhang met ontwikkelingen in de economische clusters (zie hoofdstuk 5).

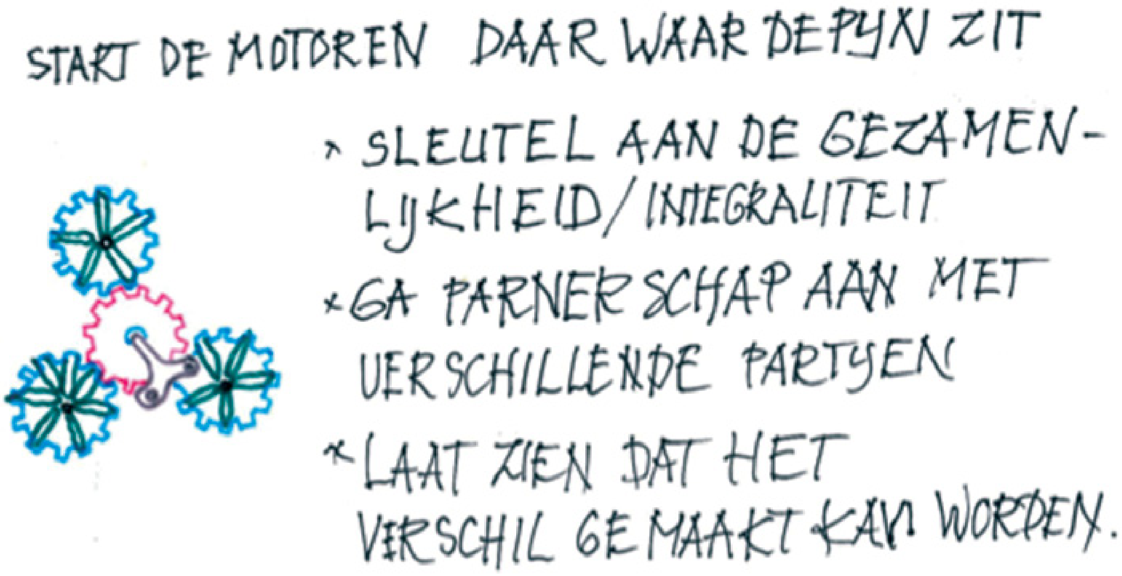
- Bepaal per gebiedscluster, op basis van de inhoudelijke agenda, de onderwerpen voor samenwerking met provincie, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven, ondernemers, en burgers.

- Stel een proces- of programmamanager per gebiedscluster aan en doe hiervoor een beroep op de provincie.

- Participeer als provincie, vanuit de rol van gebiedsautoriteit, in de processen per gebiedscluster.

- Maak vanuit de gebiedsclusters richting de rijksoverheid het appèl expliciet om mee te denken en commitment te tonen.

- Ontwikkel een financiële strategie voor het uitvoeren van de agenda's van de gebiedsclusters.

VOLLE KRACHT VOORUIT MET OPERATIONELE SAMENWERKING

6 Volle kracht vooruit met operationele samenwerking

6.1 Inleiding

Samenwerking op operationeel niveau heeft de aandacht van veel gemeenten. Het gaat dan bijvoorbeeld om de vermindering van kwetsbaarheid van de organisatie, om de opbouw en het delen van (specialistische) kennis en kunde, het gezamenlijk organiseren van ondersteunende of routinematige taken of om het fuseren van (onderdelen van) de ondersteunende apparaten. Typerend is dat de taken beleidsarm en niet-politiek zijn. Deze vorm van samenwerking is onder gemeenten gemeengoed geworden. In 81% van de gemeenten wordt gediscussieerd over een vorm van samenwerking of wordt al zo gewerkt.[44]
De commissie is van mening dat deze vormen van samenwerking de komende tijd met kracht moeten worden doorgezet.

6.2 Samenwerking tussen gemeenten

In het Groene Hart zijn de nodige ervaringen opgedaan met gemeentelijke samenwerking, dan wel herindeling. De vorming van de gemeente Molenwaard, na aanvankelijk alleen ambtelijk te fuseren wordt door velen als een geslaagd proces van steeds intensievere samenwerking gezien. Woerden en Oudewater verkennen de invulling van intensieve ambtelijke samenwerking, eventueel samen met Montfoort. En de aanstaande herindeling tussen Alphen aan den Rijn, Boskoop en Rijnwoude (per 1 januari 2014) maakt dat ten noorden van Midden-Holland een gemeente ontstaat van meer dan 100.000 inwoners.

Ook in Midden-Holland zijn verschillende voorbeelden van intensieve samenwerking. Voorbeelden van organiseren van shared services in de regio zijn de samenwerking in BON-verband, K5-verband en in de N4. Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Katwijk, Leiden, Oegstgeest, Voorschoten, Wassenaar en Zoeterwoude werken samen bij de inning van gemeentelijke belastingen.

44 Lysias Consulting Group. (27 november 2012). Trendrapport Samenwerking gemeenten.

We werken hieronder kort de meest vergaande vormen van samenwerking in Midden-Holland uit:

- *N4-samenwerking*
  De gemeenten Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Waddinxveen en Zuidplas verkennen de mogelijkheden om vergaand samen te werken op het terrein van de bedrijfsvoering.

- *Samenwerkingsverband K5*
  In het samenwerkingsverband K5 werken de gemeenten Bergambacht, Nederlek, Ouderkerk, Schoonhoven en Vlist op een aantal taken samen, te weten de Bezwarencommissie, ICT, Onderwijs, Personeel & Organisatie, Sociale Zaken en diverse bovenlokale strategische taken[45]. Belangrijke reden voor samenwerking is de ambtelijke capaciteit om taken en opgaven in het belang van burgers uit te voeren, zowel in kwantitatieve als in kwalitatieve zin. De samenwerking op bovenlokale strategische taken kreeg onder meer vorm door een gezamenlijke structuurvisie (2009) als kader voor de ruimtelijke ordening.[46]

- *BON-samenwerking*
  De gemeenten Bergambacht, Ouderkerk en Nederlek hebben besloten om per 1 januari 2014 de ambtelijke organisaties te fuseren in de vorm van een SETA-samenwerking (Samen En Toch Apart).

De invulling en inrichting van de beide laatste samenwerkingsverbanden kunnen niet los worden gezien van de herindelingsdiscussie die al jaren gaande is in de Krimpenerwaard. De gemeenten Schoonhoven en Vlist participeren bewust niet in de BON-samenwerking omdat zij een herindeling nastreven voor de hele Krimpenerwaard. De commissie komt op deze situatie in paragraaf 6.4 terug en in een separaat advies.

De invulling van de samenwerking in N4-verband heeft veel potentie om de slagkracht van de betrokken gemeenten te vergroten. De commissie beveelt de betrokken gemeenten daarom aan deze samenwerking met kracht voort te zetten.

45 Bron: http://www.k5-gemeenten.nl/
46 Structuurvisie K5, vastgesteld 2 juli 2009

6.3 Samen invulling geven aan de decentralisaties in het sociale domein

De komende jaren staan voor de uitvoeringskracht van gemeenten in het teken van de grote decentralisaties die plaatsvinden in het sociale domein: de nieuwe participatiewet, decentralisatie van delen van de AWBZ naar de Wmo en de decentralisatie van de jeugdzorg. Deze decentralisaties gaan gepaard met een bezuiniging; gemeenten worden geacht deze nieuwe taken even goed of zelfs beter uit te voeren, terwijl hier tegelijkertijd aanzienlijk minder geld voor beschikbaar is. Gemeenten raken als gevolg van het regeerakkoord ongeveer € 1,2 miljard van het gemeentefonds kwijt, naast bezuinigingen op specifieke uitkeringen en verliezen in de grondexploitatie (nog circa € 1 à 1,5 miljard af te boeken)[47]. Dat stelt extra zware eisen aan de bestuurlijke en ambtelijke organisatie. Als er één onderwerp is waarbij gemeenteraden vroegtijdig betrokken moeten worden dan is het dit domein. De complexiteit en het belang zijn groot en de politieke vragen zijn ingewikkeld: het gaat om de zwaksten in de samenleving en de gemeenten moeten keuzes maken in een spanningsveld tussen gelijkheids- en rechtvaardigheidsvraagstukken met beperkte middelen. Van groot belang is hier tijdig de organisatorische en bestuurlijke consequenties te agenderen.

Het kabinet kiest voor een tweesporenbeleid om de uitvoeringskracht van gemeenten te borgen[48]:

1. Gemeenten worden op korte termijn gevraagd onder een aantal voorwaarden congruente samenwerkingsverbanden rond de decentralisaties te vormen. Spoor 1 moet voor 1 januari 2014 zijn gerealiseerd. Om dit mogelijk te maken is al in het voorjaar van 2013 (uiterlijk 31 mei) duidelijkheid nodig over de verbanden waarin gemeenten de decentralisaties willen gaan uitvoeren.
2. Via een tweede spoor wordt de opschaling van gemeenten bevorderd, onder andere door provincies meer mogelijkheden te geven om herindelingen te initiëren. Hiertoe wordt een nieuw Beleidskader gemeentelijke herindeling opgesteld en wordt gezocht naar (financiële) prikkels gericht op opschaling.

De gemeenten in Midden-Holland hebben elkaar opgezocht om in ieder geval samen een start te maken hoe deze decentralisaties het beste opgepakt kunnen worden. Niet alleen krijgen gemeenten te maken met nieuwe aanbieders en doelgroepen, ook het delen van kennis, ervaring, expertise en eventueel later het gezamenlijk aanbesteden van zorg, maken het noodzakelijk om als gemeenten samen te werken.[49]

In Midden-Holland zijn de meeste samenwerkingsverbanden in het sociale domein congruent. Momenteel omvat de jeugdzorgregio nog een groot deel van de provincie Zuid-Holland: alles wat niet bij de stadregio's Rotterdam en Haaglanden behoort. Dat gaat met de transitie van de jeugdzorg veranderen. De tien gemeenten (nog inclusief Boskoop) vormen vanaf 2015 gezamenlijk een jeugdzorgregio volgens de nieuwe regio-indeling.[50] Op dit niveau zijn ook de meeste andere sociale samenwerkingsverbanden geënt. Een uitzondering vormt de sociale werkvoorziening. Bodegraven-Reeuwijk oriënteert zich voor de participatiewet op Woerden, waarmee het de sociale werkvoorziening deelt. Aan de andere kant van de regio participeren Capelle aan den IJssel en Krimpen aan den IJssel

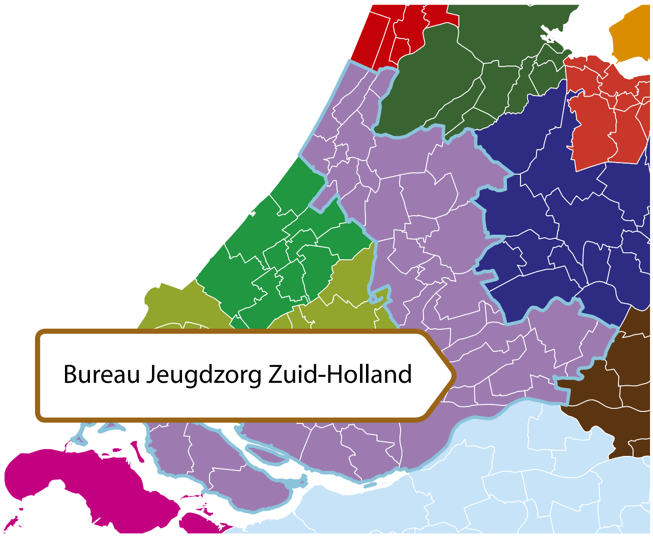
47 Brief van de VNG aan de Vaste commissie voor BZK in de Tweede Kamer. (7 december 2012). VNG-reactie gemeentefondsbegroting 2013.

48 Decentralisatiebrief van minister Plasterk aan de Tweede Kamer, 19 februari 2013.

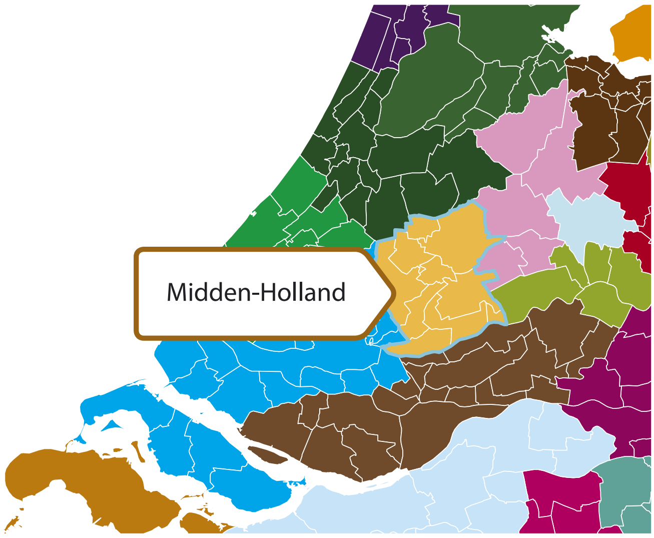
49 Plan van Aanpak Fase 2 Decentralisaties, Regio Midden-Holland, 20 maart 2012.

50 Het is in eerste instantie aan gemeenten zelf om te bepalen in welk samenwerkingsverband zij dit willen uitvoeren. Dit heeft geleid tot een, door gemeenten zelf opgestelde, landelijke indeling waarin alle gemeenten in Nederland deel uit maken van een regionaal samenwerkingsverband waarin de transitie jeugdzorg, inclusief de vormgeving van bovenlokale samenwerking, wordt voorbereid. Dit betekent niet dat alle onderdelen van de jeugdzorg (inkoop, opdrachtgeverschap) uiteindelijk ook op deze schaal zullen worden opgepakt. Definitieve keuzes worden pas gemaakt wanneer het wetgevende kader in grote lijnen duidelijk is. Wanneer blijkt dat de afspraken over bovenlokale uitvoering van taken tussen gemeenten niet tijdig worden gerealiseerd treedt het Rijk met de VNG in overleg om te bezien wat er moet gebeuren om de bovenlokale uitvoering van taken tot stand te laten komen. Bron: Regioatlas.nl

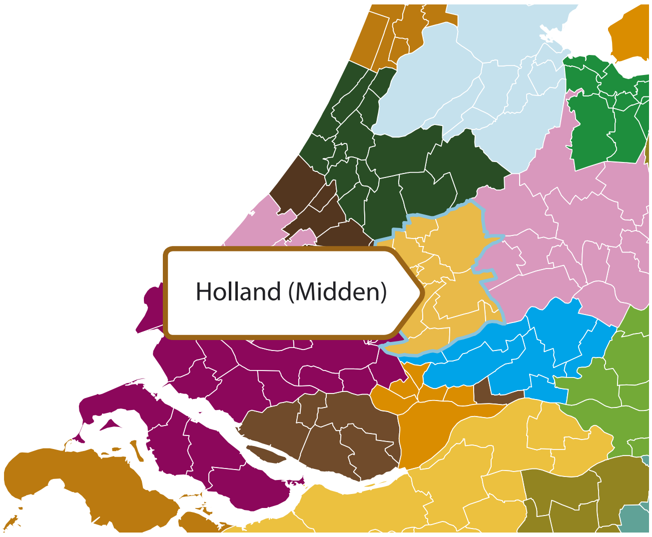
Afbeelding 1: Jeugdzorgregio's tot 2015, Regioatlas.nl

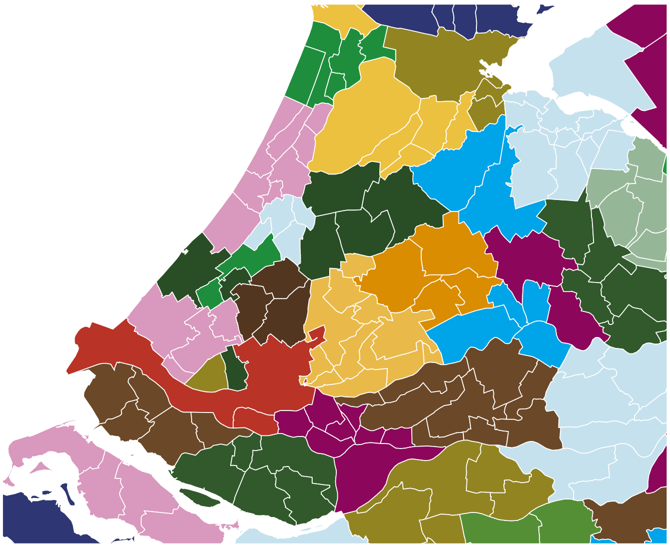
Afbeelding 2: Jeugdzorgregio's vanaf 2015, Regioatlas.nl

Afbeelding 3: Arbeidsmarktregio, Regioatlas.nl

4: Sociale Werkvoorziening, Regioatlas.nl

weer in de sociale werkvoorziening (Promen) van de regio Midden-Holland.

De regio voldoet, kortom, nog niet aan het door het kabinet gevraagde congruente samenwerkingsverband. Een eventueel besluit in die richting zou de gemeenten Bodegraven-Reeuwijk, Capelle aan den IJssel, Krimpen aan den IJssel en Woerden raken. Tot nu toe participeren de genoemde gemeenten op het onderdeel participatiewet in het gezamenlijke programma van de gemeenten in Midden-Holland.

De commissie onderschrijft de lijn van samenwerking tussen gemeenten zoals die tot op heden invulling heeft gekregen in Midden-Holland. Het is van groot belang dat gemeenten deze lijn doorzetten om uitvoering te geven aan belangrijke nieuwe taken die zeker voor wat betreft het arbeidsmarktbeleid een directe relatie hebben met de regionale economische ontwikkeling. Wel adviseert de commissie om de vinger aan de pols te houden voor wat betreft de schaal waarop een aantal specialistische (jeugdzorg)taken moet worden uitgevoerd. De taxatie van de commissie is dat het schaalniveau van Midden-Holland voor een aantal taken (zoals de residentiële zorg en zeer specialistische zorg voor jongeren met een licht verstandelijke beperking of psychiatrische problematiek (GGZ) en taken van het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling) wel eens te klein kan zijn.

6.4 De bijzondere positie van de Krimpenerwaard

Zoals gezegd verdient de situatie in de Krimpenerwaard bijzondere aandacht. Niet alleen omdat minister Plasterk heeft aangegeven het advies van de commissie te willen meewegen, vooral ook omdat de opdracht aan de commissie de vraag bevat naar de randvoorwaarden en de benodigde (vernieuwende) vormen van (bestuurlijke) samenwerking om de kansen die er zijn in Midden-Holland te verzilveren en doorbraken te realiseren.

De discussie over de bestuurlijke inrichting van de Krimpenerwaard heeft zijn eigen tempo en dynamiek. De commissie heeft daarom besloten om over de situatie in de Krimpenerwaard een separaat advies uit te brengen dat geen onderdeel is van deze rapportage.

6.5 Samenwerking tussen gemeenten en waterschappen

De commissie constateert dat de wateropgave aan de orde komt in het programma Natuur en Water van De Nieuwe Regio ('zorgdragen voor het veilig wonen en werken in waterrijke omgeving', 'bodemdaling' en 'vervoer per water'). De commissie is echter van mening dat de wateropgave als onvoldoende urgent wordt beleefd in het gebied, terwijl hier op korte termijn op basis van het Deltaprogramma ingrijpende beslissingen over genomen moeten worden. Dat vereist dat het gebied zich organiseert als gesprekspartner en dat gemeenten en waterschappen in samenspraak komen tot een agenda.

Op die agenda kan allereerst samenwerking vanuit de filosofie van de waterketen een plaats krijgen. Operationele samenwerking gericht op kostenbesparing. Dat kan ook in de vorm van belastingsamenwerking. In de regio zijn rond de rioolwaterzuivering al interessante ervaringen opgedaan. Ook in het beheer van de buitenruimte biedt een dergelijke benadering interessante mogelijkheden voor samenwerking: gemeenten en waterschappen delen immers taken als wegbeheerder. Minister Schultz stelt daarover in een interview[51]: "In de watercyclus is alles met elkaar verbonden, dus er moeten nog heel wat synergievoordelen zijn te behalen. Op korte termijn verwacht ik veel van gezamenlijk asset management, benchmarking en innovatieve projecten op het gebied van duurzaamheid en het terugwinnen van grondstoffen en energie door de ketenpartners. (...) Tot nu toe ligt de focus bij de uitvoering van het bestuursakkoord water erg op de samenwerking tussen gemeenten en waterschappen. Dat gaat een beetje voorbij aan het feit dat vooral de drinkwaterbedrijven beschikken over waardevolle kennis en ervaring rondom het onder-

51 Werken aan water eindigt nooit'. Interview met Melanie Schultz van Haegen, minister van I&M. In: Waterspiegel, maart 2013.

werp: Hoe maak je een overheidsdienst efficiënter en beter?"

De Deltacommissaris bereidt, zoals eerder aangegeven, een aantal Deltabeslissingen voor die het kabinet in 2014 zal nemen. Daarbij baseert hij zich op een aantal studies die in het Deltaprogramma worden uitgevoerd. De opgaven op het terrein van de rivierwaterveiligheid (bijvoorbeeld op de Hollandsche IJssel) en de zoetwatervoorziening zijn fors:

- In de derde toetsingsronde van het Hoogwater Beschermingsprogramma (2011) is vastgesteld dat een totaal van 27 kilometer dijken langs de Hollandsche IJssel niet aan de huidige normen voldoet. De dijken vervangen volgens de bestaande werkwijze kost ongeveer € 500 miljoen. Gezocht wordt naar alternatieven.

- Het zoetwaterinlaatpunt bij Gouda vormt een belangrijke schakel in de watervoorziening, onder meer voor Greenport Boskoop. Door opwaartse druk van zout zeewater en klimaatverandering komt het gebruik van dit aanlaatpunt onder druk te staan. Hiervoor wordt nu onder meer gekeken naar het verleggen van de invoer van zoet water naar het oosten.

Het effect van de voorgestelde Deltabeslissingen zal dan ook waarschijnlijk groot zijn. Hierbij is voor de regio de vraag aan de orde hoe deze maatregelen in samenhang kunnen worden opgepakt. Zo kan de realisatie van waterbergingsgebied mogelijk gepaard gaan met de realisatie van nieuwe natuur, met innovatieve realisatie van woningbouw en met het verzilveren van kansen voor recreatie en toerisme. Zo is het realiseren van een waterbus, die verschillende gemeenten verbindt, een aantrekkelijk initiatief dat het waterrijke karakter van de regio benadrukt. Elders in Nederland zijn tal van voorbeelden en best practices beschikbaar over hoe dit soort opgaven in samenhang worden opgepakt, besparingsmogelijkheden worden gerealiseerd en 'werk met werk' wordt gemaakt (onder andere vanuit het programma 'Ruimte voor de Rivier').

De commissie adviseert dit vraagstuk als gemeenten en waterschappen gezamenlijk op te pakken en de mogelijkheden te verkennen om 'werk met werk te maken'. Daarbij constateert de commissie dat de thema's 'Waterrecreatie' en 'Water en Gebruik' ook onderdeel uitmaken (van de conceptversie) van het uitvoeringsprogramma van de Stuurgroep Nationaal Landschap Groene Hart. De waterschappen zijn hierin vertegenwoordigd.

6.6 Aanbevelingen

Op basis van het voorgaande, formuleert de commissie de volgende aanbevelingen:

- N4 samenwerking met kracht voortzetten.
- Samen invulling geven aan de decentralisaties in het sociale domein: verkennen waar grotere verbanden nodig zijn, reageren op voornemen congruente gebiedsindelingen.
- Een keuze maken voor de bestuurlijke organisatie van de Krimpenerwaard.
- Aanwijzen trekker voor de samenwerkingsagenda gemeenten - waterschappen.

DOEN DOEN DOEN
ORGANISEER BELANGENBEHARTIGING
INSTALLEER ECON DEVELOPMENT BOARD
PAS TOE GEBIEDSONTWIKKELING NIEUWE STYL.
DURF EN DOE
OOK VIA DE KEUKEN-TAFEL
OMARM REGIO 2.0

7 De Nieuwe Regio 2.1

7.1 Inleiding

De commissie heeft zich de vraag gesteld wat de voorgestelde lijn van handelen betekent voor het proces van De Nieuwe Regio. De kerngedachten van De Nieuwe Regio over de manier waarop samenwerking vorm krijgt, zijn waardevol: de behoefte aan inhoudelijke invulling van de samenwerking, voordat over structuur gesproken wordt, de nadruk op regie en resultaatgerichte samenwerking, de onderstreping van belangenbehartiging als doelstelling voor de samenwerking; het zijn gedachtelijnen die de commissie herkent en van harte ondersteunt.

De commissie denkt wel dat een 'update' van De Nieuwe Regio - van 2.0 naar 2.1 - nodig is om de uitvoeringskracht en de effectiviteit van Midden-Holland te versterken. Het is vooral nodig scherper te kijken naar het passende schaalniveau voor de ambities en om werk te maken van verbreding van de samenwerking: met andere overheden (provincie, andere clusters) en met maatschappelijke organisaties en ondernemers. Een echte netwerk- en participatiebenadering.

De commissie heeft in de voorgaande hoofdstukken geschetst hoe op de verschillende schaalniveaus samenwerking vorm kan krijgen. In dit hoofdstuk vat de commissie de aanbevelingen geadresseerd en actiegericht samen.

7.2 Vier niveaus met verbindende 'linking pins'

De commissie heeft het advies opgebouwd langs vier niveaus. De onderstaande figuur illustreert dat deze niveaus geen parallelle universa moeten zijn, maar onderling verbonden moeten blijven.

De invulling van de verbindingsrol is cruciaal. De lijn die de commissie voorstelt, doet een groot beroep op de invulling van een spilfunctie vanuit elk van de gebieden. De commissie ziet voor de steden in het Groene Hart (Gouda, Alphen aan den Rijn en Woerden) een cruciale rol weggelegd als aanjagers en als verbinder naar samenwerkingsverbanden op andere schaalniveaus ('linking pin'). Een goede invulling van de spilfunctie is een voorwaarde om adequaat en soepel te schakelen tussen de verschillende schaalniveaus die passen bij de opgave.

Daarbij is van belang dat die rol hen ook gegund wordt. Het trekkerschap en aanjagen houdt in: een proactieve houding, het tonen en breder organiseren van bestuurlijke wil, daadkracht en doorzettingsmacht en het borgen van de integraliteit van de aanpak; als voorwaarden om programma's of agenda's tot uitvoering te brengen.
Het succesvol invullen van het bestuurlijk trekkerschap, vergt adequate ondersteuning van een ambtelijke groep die de verantwoordelijkheid draagt voor het proces en die het overzicht en de samenhang bewaakt. Deze groep moet bemenst worden met ambtelijke toppers, die beschikken over strategisch vermogen en de kwaliteit om complexe processen op meerdere niveaus te managen.

7.3 Belangenbehartiging

De ambities van De Nieuwe Regio zijn duidelijk. Belangenbehartiging staat bovenaan het prioriteitenlijstje van de gemeenten. Daaraan wordt weliswaar de observatie gekoppeld dat samenwerking met andere regio's noodzakelijk is om belangen beter te behartigen, maar invulling krijgt dat nog niet. De aanbevelingen van de commissie in hoofdstuk 3 laten zien op welke manier de belangenbehartiging dient te worden ingevuld.

Voor het organiseren van de belangenbehartiging formuleert de commissie de volgende aanbevelingen:

Wat	Door wie	Wanneer
Spreek intentie uit gezamenlijk een samenwerkingsagenda te ontwikkelen.	Provincie en gemeenten	In reactie op aanbevelingen commissie
Vorm een lobbyteam, bestaande uit de 'linking pins' van de gebiedsclusters	Enkele gemeentebestuurders uit Midden-Holland; de linking pins tussen de belangenbehartiging, de programmatische samenwerking en de operationele samenwerking	Voor de zomer
Zet in op quick wins: aansluiting vinden bij gesprek ROM Zuidvleugel en verdeling Europese fondsen (POP, EFRO)	Lobbyteam, samen met provincie Zuid-Holland	Voor de zomer
Vul de lobbyagenda op basis van de programma's en projecten	Lobbyteam, terugkoppeling aan gemeenteraden	Kort na de zomer
Vul de samenwerkingsagenda met de provincie	Lobbyteam, samen met provincie Zuid-Holland	Kort na de zomer
Benoem trekkers per thema op de agenda, eventueel ingevuld door gezaghebbende personen van buiten.	Lobbyteam	Najaar
Organiseer de betrokkenheid bij Groene Hart en Zuidvleugel	Lobbyteam met Stuurgroep Groene Hart	Inregelen voor de zomer, daarna permanent

7.4 Triple helix samenwerking

Samenwerking tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden (triple helix) is een belangrijke voorwaarde voor innovatie. Deze vorm van samenwerking krijgt nog te weinig vorm in Midden-Holland, vooral omdat er nog geen structuur bestaat waarin deze samenwerking adequaat wordt aangejaagd en vormgegeven. Daarnaast overstijgt de schaal van een dergelijke samenwerking het schaalniveau van Midden-Holland. De commissie is daarom van mening dat het noodzakelijk is de samenwerking in de triple helix voor het Groene Hart te concretiseren, bijvoorbeeld in een Economische Ontwikkelingsraad Groene Hart. Structuur volgt inhoud. Inhoudelijke grondlegger voor de samenwerking is een gezamenlijke Economische Agenda Groene Hart waarin verbinding wordt gezocht met de bestaande programma's vanuit de Visie 2.0 en het Uitvoeringsprogramma van de Stuurgroep van het Nationaal Landschap Groene Hart. De aanbevelingen van de commissie in hoofdstuk 4 laten zien op welke manier de triple helix samenwerking kan worden ingevuld.

De commissie formuleert de volgende aanbevelingen voor het inrichten van een triple helix samenwerking:

Wat	Door wie	Wanneer
Breng een initiatiefgroep bij elkaar, bestaande uit kennisinstellingen, bedrijven en overheden. Betrek initiatiefnemers van lopende initiatieven hierbij (bv. Rabobank, Green Business Club)	Overheden: clusters rond Gouda, Alphen aan den Rijn en Woerden, met Stuurgroep Groene Hart	Voor de zomer
Stel een gezamenlijke economische agenda op, gebaseerd op een economische strategie	Initiatiefgroep (ondernemers, kennisinstellingen, overheden)	Kort na de zomer
Werk actieplannen per economisch cluster uit	Ondernemers en kennisinstellingen	Najaar
Bepaal het benodigde instrumentarium	Initiatiefgroep	Najaar
Bepaal positie ten opzichte van de ROM Zuidvleugel: welk takenpakket kan een functie hebben voor het Groene Hart?	Initiatiefgroep	Eind 2013
Richt een Economische Ontwikkelingsraad Groene Hart op	Initiatiefgroep	Per 1 januari 2014

7.5 Gebiedsontwikkeling nieuwe stijl

De commissie is van mening dat voor een effectieve aanpak van urgente opgaven en kansrijke ontwikkelingen, ter versterking van de economische vitaliteit van de regio, de inzet en energie van onderop georganiseerd moet worden. Daarvoor acht de commissie het noodzakelijk werk te maken van gebiedsontwikkeling nieuwe stijl. Deze aanpak houdt in dat maatschappelijke opgaven het vertrekpunt vormen, is niet aanbod gedreven, maar vraaggestuurd en is niet gericht op financieel gewin, maar op het realiseren van maatschappelijke toegevoegde waarde. De gebiedsopgave bepaalt met welke spelers en partijen wordt samengewerkt. Samenwerking is niet alleen en zelfs niet primair een bestuurlijke verantwoordelijkheid, maar krijgt invulling door mensen in het gebied die met urgente vragen aan de slag gaan. Een aanpak van onderop dus. De aanbevelingen van de commissie in hoofdstuk 5 laten zien op welke manier gebiedsontwikkeling nieuwe stijl kan worden ingevuld.

Om werk te maken van gebiedsontwikkeling nieuwe stijl formuleert de commissie de volgende aanbevelingen.

Wat	Door wie	Wanneer
Organiseer procesgeld voor het samenstellen van de gebiedsclusters[51]	Clusters, samen met provincie	Voor de zomer
Benoem een bestuurlijk trekker en een proces- of programmamanager voor het proces per gebiedscluster	Clusters, in samenspraak met provincie	Voor de zomer
Stel een plan van aanpak voor het proces op, gericht op het aanpakken van urgente opgaven en het realiseren van kansrijke ontwikkelingen, met de looptijd van een jaar. Betrek daarbij de gedachte aan visiebijeenkomsten voor de clusters.	Trekkers van de clusters	Zomer
Organiseer het proces van onderop	Trekker, samen met maatschappelijke organisaties, ondernemers, overheden (gemeenten, provincie, Rijk)	Start na de zomer 2013, tot zomer 2014
Participeer, vanuit de verantwoordelijkheid van gebiedsautoriteit, actief in het proces van gebiedsontwikkeling nieuwe stijl	Provincie	Start voor de zomer en continueren
Ontwikkel een investeringsagenda voor het gebied	Trekker, samen met clustergemeenten en provincie	Vanaf zomer 2013

52 De precieze indeling van de gebiedsclusters is mede afhankelijk van de keuze die gemaakt wordt voor de Krimpenerwaard-gemeenten.

7.6 Operationele samenwerking

De commissie is van mening dat samenwerkingsvormen op operationeel niveau (zoals het delen van kennis en kunde, het gezamenlijk organiseren van ondersteunende of routinematige taken of het fuseren van (onderdelen van) de ondersteunende apparaten) de komende tijd met kracht moeten worden doorgezet. De aanbevelingen van de commissie in hoofdstuk 6 laten zien op welke manier operationele samenwerking kan worden ingevuld.

Voor 'volle kracht vooruit met operationele samenwerking' formuleert de commissie de volgende aanbevelingen:

Wat	Door wie	Wanneer
N4 samenwerking met kracht voortzetten	N4-gemeenten	Zo snel mogelijk
Geef samen invulling aan de decentralisaties in het sociale domein: verkennen waar grotere verbanden nodig zijn, reageren op oproep tot vormen van congruente gebieden	Gemeenten	Voor de zomer
Maak een keuze voor de bestuurlijke organisatie van de Krimpenerwaard	Gemeenten Krimpenerwaard, provincie Zuid-Holland en minister van Binnenlandse Zaken.	Zomer
Aanwijzen trekker voor de samenwerkingsagenda gemeenten - waterschappen	Gemeenten en waterschappen	Voor de zomer

7.7 Start de motoren!

De commissie heeft in dit rapport de aanpak geschetst om invulling te geven aan een nieuwe manier van regionaal samenwerken.

De commissie heeft zich ook rekenschap gegeven van de vertreksituatie. Op dit moment bestaan in Midden-Holland het ISMH en De Nieuwe Regio naast elkaar. Een vraagstuk dat niet alleen in Midden-Holland aan de orde is, maar ook op andere plaatsen speelt, is: Wat te doen met de klassieke vormen van samenwerking, op juridische leest geschoeid in een gemeenschappelijke regeling? Dat vraagt om een analyse van de taken die nu bij het ISMH zijn belegd, met als insteek waar deze taken in de nieuwe samenwerking worden belegd.

Midden-Holland kan nu een beweging maken die voor veel regio's als voorbeeld kan dienen. De klassieke juridische vorm van samenwerking kan op een meer moderne leest worden geschoeid door in te zetten op netwerkachtige vormen van samenwerking, rekening houdend met verschil in schaalniveau van opgaven. De commissie heeft piketpalen geplaatst en richting gewezen. Veel zal onderweg experimenteel verder moeten worden uitgevonden. Dat vraagt in de eerste plaats om lef en leiderschap om op weg te gaan: *no guts, no glory*.

De Stuurgroep Nieuwe Regio moet nu samen met de gemeenten Alphen aan den Rijn en Woerden het voortouw nemen om de herijking van de samenwerking vorm te geven. Niet in een geïsoleerde bestuurskamer, maar in contact met colleges, gemeenteraden, partners en inwoners. Daarbij is de rol van de provincie van groot belang. De provincie moet zijn rol kiezen en zich committeren aan het gebiedsproces. Zowel door een inhoudelijke bijdrage te leveren (samenwerkingsagenda) als door het proces van samenwerking te faciliteren.

De commissie stelt voor dat de Stuurgroep van De Nieuwe Regio zijn reactie op de aanbevelingen van de commissie meeneemt in de aanbieding van de visie op de Nieuwe Regio aan de gemeenteraden. De gemeenteraden vragen we te reageren op de aanbevelingen van de commissie en de verwerking ervan door de stuurgroep. Ook vragen we de gemeenteraden om de vaststelling van de programma's in de Nieuwe Regio te benutten voor het bepalen van prioriteiten voor de belangenbehartiging. Daarmee ligt de verantwoordelijkheid daar waar die hoort: bij de democratisch gelegitimeerde volksvertegenwoordiging.

Ondertussen kan op veel terreinen de samenwerking met kracht worden doorgezet of opgestart. Er is veel te winnen voor Midden-Holland als onderdeel van het Groene Hart en van de Zuidvleugel. *Start de motoren!*

Bijlage 1

Schets ontwikkelingen en dynamiek in de omgeving van Midden-Holland

Midden-Holland is een belangrijk onderdeel in het kerngebied van het Groene Hart en maakt onderdeel uit van de Randstad, de Zuidvleugel/ Metropoolregio in het bijzonder. Ook zijn er samenwerkingsrelaties met onder andere Holland Rijnland. Om Midden-Holland te bezien in relatie met de omgeving, schetsten we in deze bijlage de belangrijkste ontwikkelingen in de omgeving van Midden-Holland en de dynamiek in deze verschillende regio's.

We beschrijven in deze bijlage:

- Nationaal Landschap Groene Hart
- Holland Rijnland
- Platform Zuidvleugel
- Metropoolregio Rotterdam Den Haag
- Noordvleugel en Metropoolregio Amsterdam
- Alblasserwaard-Vijfheerenlanden

Nationaal Landschap Groene Hart

Midden-Holland is onderdeel van het Groene Hart. Ruimtelijk bezien is het Groene Hart op de eerste plaats een van de belangrijkste Nationale Landschappen. Vanuit die definitie en kwaliteit is het gebied door duidelijke contouren begrensd.

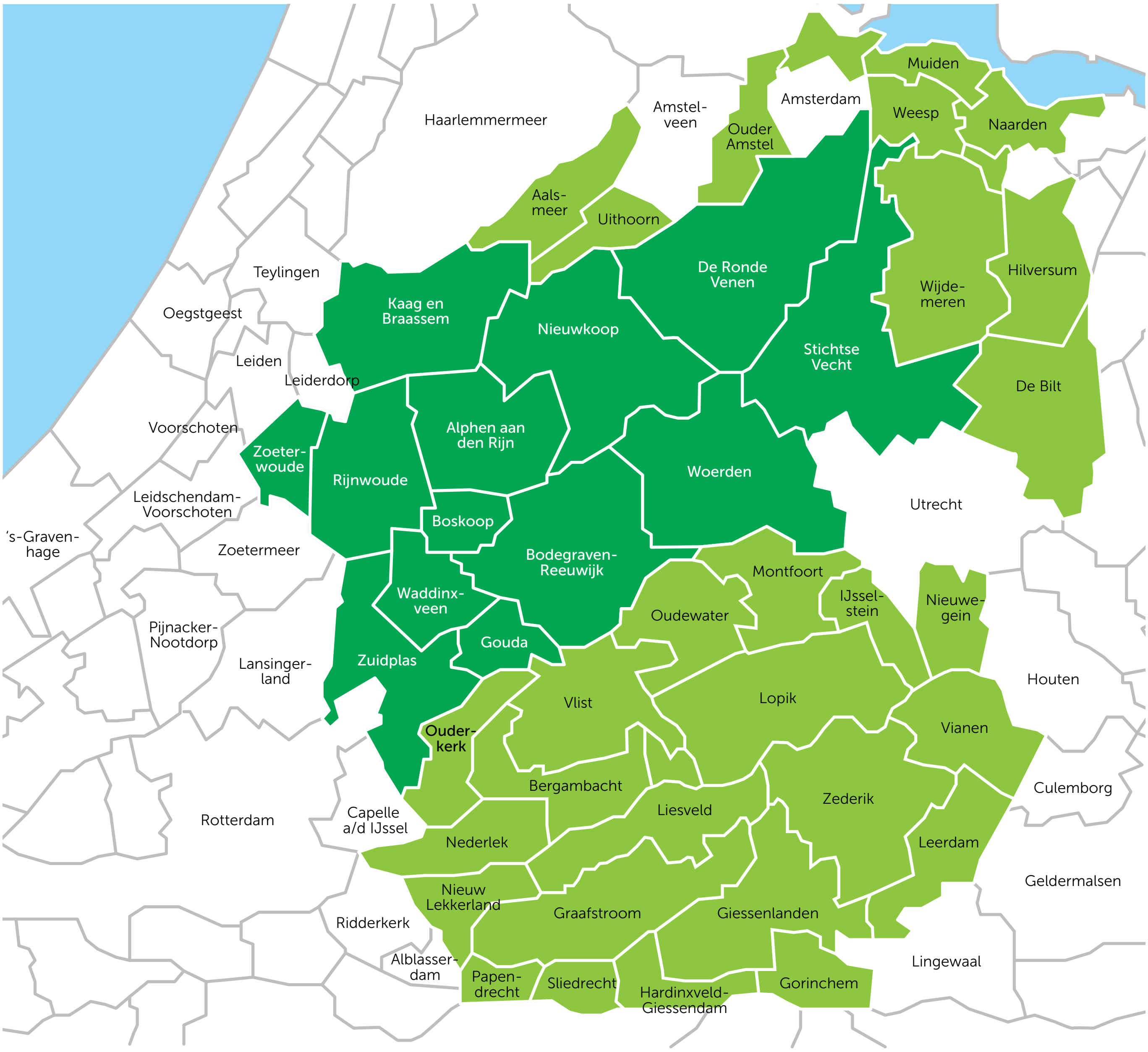
Het gebied kenmerkt zich door laaggelegen veenweiden, polders, plassengebieden en oude waterlopen. Maar ook bijzonder cultuurhistorisch erfgoed en maakindustrie langs rivieren. Door zijn ligging en karakteristieken is het een gebied dat even waardevol als kwetsbaar is. Waardevol door de unieke combinatie van natuur, landschap en cultuurhistorie. Kwetsbaar door verstedelijking, bodemdaling en klimaatverandering[53].

Ontwikkeling Nationaal Landschap Groene Hart

Al sinds de Werkcommissie Westen des Lands in de jaren '50/'60 van de vorige eeuw wordt de noodzaak gevoeld om het gebied te beschermen dat tussen de vier grote steden van Nederland ligt. Dit 'groene hart' in een gebied van verstedelijking, moest worden beschermd tegen overmatige ontwikkeling, volbouwen en versnippering. Daarmee zou de Randstad als geheel een leefbaar gebied kunnen blijven. In de jaren '70 en '80 zijn deze uitgangspunten in verschillende rijksnota's voor ruimtelijke ordening opgenomen.[54] De ontwikkelingen in het gebied vormden onderwerp van veel discussie tussen verschillende sectoren.

53 Provincie Zuid-Holland

54 Kiezen en doen. Evaluatie en advies Groene Hart. (November 2003). Amersfoort, Lysias Advies.

Het Groene Hart. Het donkergroene gebied omvat het werkgebied van de deelnemende Rabobanken in de studie naar het Groene Hart (GH13), het lichtgroene gebied omvat alle Groene-Hartgemeenten, m.u.v. Haarlemmermeer en Utrecht (GH50).

Bron: Rabobank (2012) 'Een kloppend Groene Hart, een krachtig Groene Hart', bewerking ECMH.

De afgelopen jaren is het ruimtelijk beleid van het Rijk ingrijpend veranderd. In de Nota Ruimte (2004) is de sturingsvisie 'decentraal wat kan, centraal wat moet' geïntroduceerd. Vervolgens hebben de provincies gezamenlijk het voortouw genomen in de ontwikkeling van het Groene Hart. Bij aanvang hebben de provincies mede in opdracht van het Rijk de handen ineen geslagen om de uitvoering te versnellen. Motto hierbij was: "Het Groene Hart is meer dan de som van de delen, houd vast aan een samenhangend programma, positioneer dat goed in de Randstad" (Overdrachtsdocument voor nieuwe stuurgroep Groene Hart, 2007). Daartoe hebben ze een Uitvoeringsprogramma (2007-2013) gemaakt, een gezamenlijke visie en kader voor RO-beleid opgesteld in de vorm van een Voorloper, een programmabureau Groene Hart opgericht en (icoon)projecten benoemd en in uitvoering gebracht.

In 2010 dwingt de komst van een nieuw kabinet met een sterk veranderende inzet op het gebied van landschap en natuur de provincies tot een herijking. In het regeerakkoord is aangegeven dat het

Rijk zich terugtrekt. Het Rijk heeft in het verleden als opdrachtgever een functie gehad als bindende factor tussen de provincies, maar draagt nu de verantwoordelijkheden voor natuur, RO en regionale economie aan de provincies over. De provincies hebben nu de volle verantwoordelijkheid voor de maatschappelijke waarden voor het landelijk gebied. De provincies zullen nu zelf moeten laten zien wat hun bindt tot eenheid op het niveau van het Groene Hart.

In 2012 wordt de Stuurgroep Nationaal Landschap Groene Hart ingesteld, bestaande uit de verantwoordelijk bestuurders van de drie provincies, een vertegenwoordiger namens de waterschappen en vertegenwoordigers namens de gemeenten. Op 14 maart 2013 heeft de Stuurgroep Nationaal Landschap Groene Hart een besluit genomen over haar toekomstige werkwijze. Belangrijkste onderdeel is dat de Stuurgroep zich in de komende drie jaar vooral richt op het ondersteunen van projecten van gemeenten, waterschappen, ondernemers, natuurorganisaties, provincies, en andere partijen die actief zijn in het Groene Hart. Daarvoor zijn binnen de Stuurgroep, die in de nieuwe samenstelling uit zes personen bestaat, drie duo's gevormd. Deze duo's doen hun werk door als bestuurlijke smeerolie op te treden bij projecten die van belang zijn voor de toekomst van het Groene Hart. Onderwerpen die daarbij aan de orde komen zijn onder andere: recreatie, ruimtelijke kwaliteit en waterbeheer. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om het afstemmen van beleid, het bieden van toegang tot netwerken en het stroomlijnen van regelgeving. Op 19 juni presenteert de Stuurgroep de projecten en activiteiten waar zij zich in de komende drie jaar op gaat richten. De volgende onderwerpen vormen de hoofdlijn:

- Behoud van de kwaliteit van het unieke landschap

- Behoud van de economische vitaliteit van het gebied

- Ontwikkeling van het gebied aanvullend aan de stedelijke delen van de Randstad

- Stilstand is achteruitgang: de toekomst van het Groene Hart is gebaat bij actie!

Sterkten en zwakten Groene Hart

Zes Rabobanken uit het Groene Hart hebben recent in samenwerking met elf gemeenten en de Kamer van Koophandel onderzoek gedaan naar de vitaliteit van het Groene Hart[55]. Uit dit onderzoek komen de volgende punten naar voren:

- De sterke punten van het Groene Hart liggen op het vlak van de ruimtelijke kwaliteiten. Sterk zijn ook het ondernemerschap in het mkb en het agrocluster en de grote betrokkenheid van bewoners, ondernemers en bestuurders bij het gebied.

- De zwakten van het Groene Hart etaleren zich in versnippering, onder andere op het gebied van bestuur, identiteit en aanbod in de recreatieve sector. Doordat het gebied planologisch nagenoeg op slot zat heeft het gebied te maken met verouderde bedrijventerreinen, een gebrekkige in- en externe ontsluiting en achterblijvende economische groei.

- Er zijn genoeg kansen voor het Groene Hart en de meeste liggen op het gebied van menselijke kernwaarden zoals voeding, gezondheid, wonen, werken en recreatie. Duurzaamheid past bij uitstek bij het Groene Hart. Kansen liggen er ook in een miljoenenmarkt van Nederlanders die de complementariteit van het Groene Hart als onderdeel van de Randstad zullen waarderen. Ook zijn er kansen voor initiatieven uit de markt, niet alleen bij ondernemingen, maar ook bij inwoners. Deze inwoners en ondernemers wil-

55 'Een kloppend Groene Hart, een krachtig Groene Hart', oktober 2012.

len graag mentaal eigenaar zijn van het Groene Hart en bottom-up bijdragen aan realistische en toekomstgerichte oplossingen.
De scheidslijn tussen kans en bedreiging is dun. Zo biedt het water een kans als watersportbestemming, maar bedreigen bodemdaling en de stikstofproblematiek de vestigingsvoorwaarden voor de agrarische sector. Er is nu actie nodig om in te spelen op demografische ontwikkelingen zoals vergrijzing, ontgroening en krimp. Door die ontwikkelingen neemt de druk op voorzieningen en daarmee op de leefbaarheid van delen van het Groene Hart toe.

Aantal kengetallen Groene Hart[56]

- Het Groene Hart ligt in drie provincies, valt in het grondgebied van 52 gemeenten en heeft (exclusief de gemeenten Haarlemmermeer en Utrecht, die slechts voor een klein deel in het Groene Hart liggen) 1,5 miljoen inwoners en 655.000 huishoudens. Circa 9 procent van de Nederlandse bevolking woont in het Groene Hart.

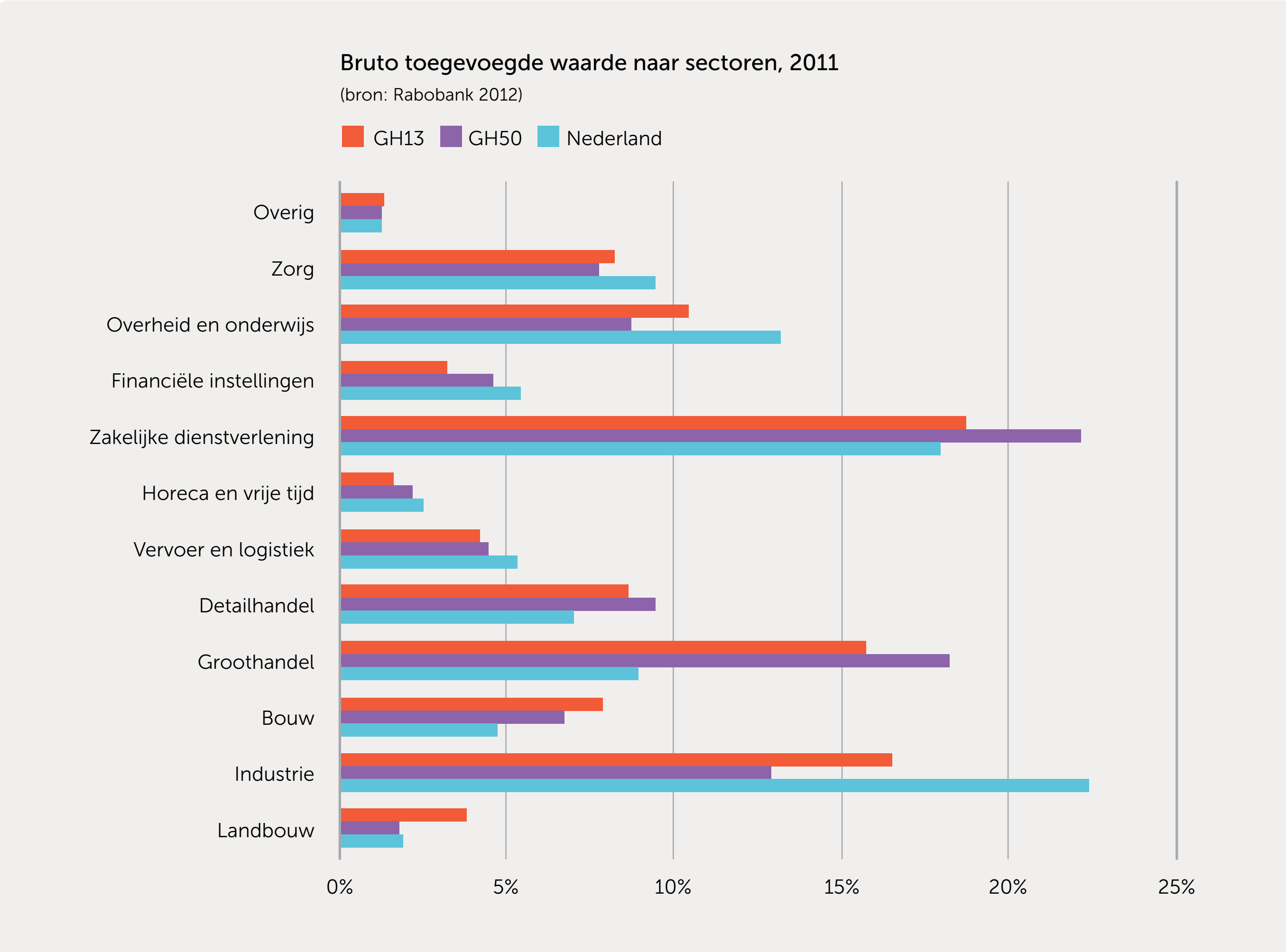
- Het gebied kent grote en kleine steden en dorpen. De grote steden met relatief veel bevolking, economie en voorzieningen op een relatief kleine oppervlakte, leveren op een aantal kenmerken grote bijdragen aan het Groene Hart. Er is in zekere zin sprake van een heterogeen gebied. Het voordeel daarvan is dat onderdelen elkaar goed kunnen aanvullen, het nadeel is dat beleid en beeldvorming moeilijk onder een noemer te brengen zijn.

- In het Groene Hart als geheel is nog steeds sprake van bevolkingsgroei, de afgelopen tien jaar met 3 procent. Dit is echter lager dan de landelijke bevolkingsgroei (5 procent). Er zijn in het Groene Hart 14 gemeenten die al te maken hebben met bevolkingskrimp. Ook voor de toekomst wordt bevolkingsgroei verwacht, maar deze zal vooral in de steden en randgemeenten plaatsvinden.
Het merendeel (65 procent) van de verhuisbewegingen in het Groene Hart blijft binnen dit gebied. Meer specifiek voor het kerngebied rond Alphen aan den Rijn, Gouda en Woerden zien we dat de meeste verhuisbewegingen richting Gouda, Alphen aan den Rijn en Woerden gaan. Inwoners uit dit gebied verhuizen vooral naar nabijgelegen gemeenten. Dit "dichtbij-beeld" zien we op zich ook elders, maar het bevestigt tevens dat het Groene Hart een aantrekkelijk woongebied is, met voldoende voorzieningen en werk binnen bereik.

- De werkgelegenheidsontwikkeling is in de afgelopen tien jaar achtergebleven bij gemiddeld Nederland (5 procent versus 10 procent). De groei-concentratie ligt vooral in de steden. Desondanks kunnen we concluderen dat het Groene Hart per saldo voldoende werk voor haar beroepsbevolking biedt.

- De gezamenlijke economie van het Groene Hart was in 2011 goed voor een totale bruto toegevoegde waarde van 51 miljard euro (8,7 procent van totaal Nederland: 586 miljard euro). Daarvan nam het kerngebied rond Alphen aan den Rijn, Gouda en Woerden 13 miljard euro voor haar rekening. Als het Groene Hart denkbeeldig in het provincierijtje opgenomen zou worden, dan stonden ze op de vijfde plek, na Zuid- en Noord-Holland en Noord-Brabant en Gelderland. Het kerngebied kan zich in dit opzicht meten met Zeeland, Drenthe of Flevoland.

56 Rabobank (2012). Rabobank hanteert twee gebiedsafbakeningen voor het Groene Hart: het volledige Groene Hart, met uitzondering van Haarlemmermeer en Utrecht, bestaande uit 50 gemeenten (GH50) en het gebied van de zes deelnemende Rabobanken met het kerngebied rond de steden Alphen aan den Rijn, Gouda en Woerden (GH13).

- In de periode 2007-2011 is de totale economie van GH50 minder sterk gegroeid dan landelijk het geval is geweest (2,3 procent versus 6,6 procent). De economie van GH13 kromp zelfs licht (-1,6 procent).

- De agrarische sector, industrie, overheid en onderwijs en de zorg hebben op het niveau van het Groene Hart een kleinere bijdrage aan de totale productie dan landelijk. De groot- en detailhandel, logistieke sector en zakelijke dienstverlening zijn relatief belangrijker.

- De beleidsbetrokkenheid van het Rijk is sinds de decentralisatie van het ruimtelijk ordeningsbeleid sterk afgenomen. Het is de vraag of er in de nabije toekomst überhaupt nog Haagse gelden beschikbaar zijn voor de Nationale Landschappen, waaronder het Groene Hart of de Nationale Landschappen als zodanig blijven bestaan. De drie provincies hebben nu het beleidsmandaat en werken daarin steeds meer samen en willen nadrukkelijk ook gemeenten daarbij betrekken. De indruk bestaat dat er een meer pragmatische beleidsinvulling komt: meer sturen op mogelijkheden en minder op beperkingen.

- Om het landschap te beschermen, is in het Groene Hart-beleid de aandacht tot op heden voornamelijk gericht op het beheersen van de getalsmatige groei. Bij de G4, de vier grote steden rondom het Groene Hart, is het besef sterk aanwezig dat het leefmilieu en de internationale concurrentiekracht van de steden nauw zijn verbonden met de kwaliteit van het Groene Hart.

Agrarisch[57]

- In het Groene Hart is het agrarisch cultuurlandschap sterk vertegenwoordigd. Bodemdaling, veenerosie, waterbeheersing en de stikstofproblematiek vragen in grote delen van het Groene Hart extra aandacht.

- De agrarische sector is verreweg de belangrijkste bodemgebruiker. In een deel van de landbouwgebieden (vooral de Veenweidegebieden) is het vanwege de fysieke omstandigheden voor de landbouw echter lastig om te concurreren met landbouwbedrijven elders.

- Het Groene Hart telt ruim 5.500 agrarische vestigingen, 4 procent van het totaal aantal bedrijfsvestigingen in het Groene Hart. De melkveehouderij is de belangrijkste activiteit, maar ook de sierteelt (glastuinbouw en boomkwekerij) zijn nadrukkelijk aanwezig.

- De afgelopen tien jaar is in de regio het aantal agrarische vestigingen met 23 procent afgenomen, min of meer conform het landelijke patroon.

- Het agrocluster in het Groene Hart is van grote waarde voor de economie van deze regio. Het cluster van toelevering, productie, verwerking en afzet van agrarische producten realiseerde naar schatting in 2006 een toegevoegde waarde van 1,9 miljard euro en was goed voor bijna 32.000 arbeidsplaatsen, 10 procent van de totale toegevoegde waarde en 11 procent werkgelegenheid in het Groene Hart.

- Voor het kerngebied rond Alphen aan den Rijn, Gouda en Woerden is de betekenis van de agrarische sector groter dan voor het Groene Hart als geheel.

57 Rabobank (2012)

- In het Groene Hart houdt circa een kwart van de agrarische bedrijven zich met één of meer verbredingsactiviteiten bezig. Dat is bijna het dubbele van het landelijk gemiddelde. De nadruk ligt daarbij vooral op agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Toeristisch-recreatieve nevenactiviteiten zijn op dit moment nog minder ontwikkeld.

- De perspectieven voor de agrarische sector worden vooral bepaald door ontwikkelingen in de sector zelf, op nationaal en zelfs mondiaal niveau. De sector is onverminderd verbonden met het voedselvraagstuk, waarbij onder andere de klimaatverandering de mondiale productie onder druk zet. Binnen het Groene Hart bestaan goede mogelijkheden voor agrarisch ondernemen, maar die zullen in belangrijke mate locatiebepaald zijn. Grootschalige voedselproductie (vollegronds, anders dan onder glas) is hier beperkt.

Kleine steden en dorpen[58]

- Het verwachte landelijk karakter van het Groene Hart komt sterker naar voren wanneer we kijken naar GH13. Maar liefst 35 procent van de bevolking woont hier in een dorp.

- Dorpen in het Groene Hart worden meer dan gemiddeld geconfronteerd met demografische krimp. Voor GH13 geldt dat er in 12 van de 25 grote dorpen en 15 van de 26 kleine dorpen al sprake is van demografische krimp.

- Hoewel het Groene Hart een toenemende vergrijzing kent, is de groei van de grijze druk minder sterk dan landelijk. In de kleine dorpen ligt de vergrijzing rond het niveau van kleine dorpen in geheel Nederland, maar ook hier is nog geen sprake van een echt vergrijzingsvraagstuk.

58 Rabobank (2012)

- Vooral grootstedelijke centra hebben te maken met een toenemende druk op de woningmarkt. Dit geldt nog meer voor grootstedelijke centra in GH50 en GH13. Deze kennen gemiddeld een meer verkrappende woningmarkt ten opzichte van vergelijkbare grootstedelijke centra in Nederland.

- Dit is anders voor kleinstedelijke centra. In GH50 is sprake van een evenwichtige ontwikkeling, terwijl de druk op de woningmarkt in GH13 gemiddeld is afgenomen.

- Voor wat betreft werkgelegenheid zijn de ruimtelijke verschillen tussen GH13 en GH50 duidelijk zichtbaar. GH13 laat zich kenschetsen als een gebied waar vooral de woonfunctie centraal staat. Wanneer gekeken wordt naar de ontwikkeling van het aantal banen per hoofd van de potentiële beroepsbevolking, dan geldt dat voor elk type woonkern de werkgelegenheid tussen 2004 en 2011 is toegenomen. Dorpen nemen hier een bijzondere goede positie in en groeien in deze periode gemiddeld met meer dan 15 procent.

- Op kleine afstand zijn in het Groene Hart relatief veel arbeidsplaatsen beschikbaar. Daarnaast laat de werkgelegenheid - ook in kleine dorpen - nog altijd een positieve ontwikkeling zien. De ontwikkelingen op het gebied van de arbeidsmarkt vormen dan ook geen specifiek knelpunt voor de vitaliteit van dorpen in het Groene Hart.

Toerisme en recreatie[59]

- De analyse van het toeristisch-recreatieve aanbod wijst op een relatief bescheiden aanbod, waarbij GH13 nog wat lager scoort dan GH50. Voor wat betreft de stenen (voorzieningen) is dit verklaarbaar, omdat deze vaak in stedelijke centra zijn geconcentreerd. Bij de natuurwaarden (oppervlakte) is het wel opvallend, omdat daar juist een van de kernkwaliteiten van het gebied zou moeten liggen. Op de punten "cultuurhistorie" en "monumenten" scoort het gebied bovengemiddeld, dankzij de historische steden en specifieke elementen, zoals molens.

- De toerisme- en recreatiesector in het Groene Hart (zoals voor dit onderzoek gedefinieerd: inclusief sport en cultuur) biedt circa 36.900 banen en dit bedraagt 5,4 procent van de totale werkgelegenheid. Landelijk is dit 7,1 procent.

- Als we naar de meest recente cijfers (2011) voor het Groene Hart als geheel (GH50) kijken, dan liggen de bijdragen vanuit T&R iets onder het landelijke gemiddelde; de bijdrage vanuit de sector aan de regionale economie van GH13 ligt echter aanzienlijk lager. Voor het centrale gedeelte van het Groene Hart (uitgezonderd de meer stedelijke gemeenten zoals Alphen aan den Rijn en Bodegraven-Reeuwijk) is de sector van relatief bescheiden economische betekenis.

- In 2010 vonden ruim 1,2 miljoen overnachtingen plaats in het Groene Hart, waarvan circa 44 procent in hotels, 30 procent op campings en 17 procent in bungalows en appartementen.

- Per saldo blijken verreweg de meeste Nederlandse consumenteneuro's afkomstig uit het Groene Hart zelf, of nabijgelegen regio's, waaronder Utrecht, Groot- Amsterdam en de Agglomeratie Den Haag e.o. Naarmate sprake is van een grotere afstand, neemt de betekenis van de regio als leverancier van consumenten snel af. In zijn totaliteit zijn de Randstedelijke grote steden goed voor bijna 20 procent van de (Nederlandse) T&R omzet van de GH13.

59 Rabobank (2012)

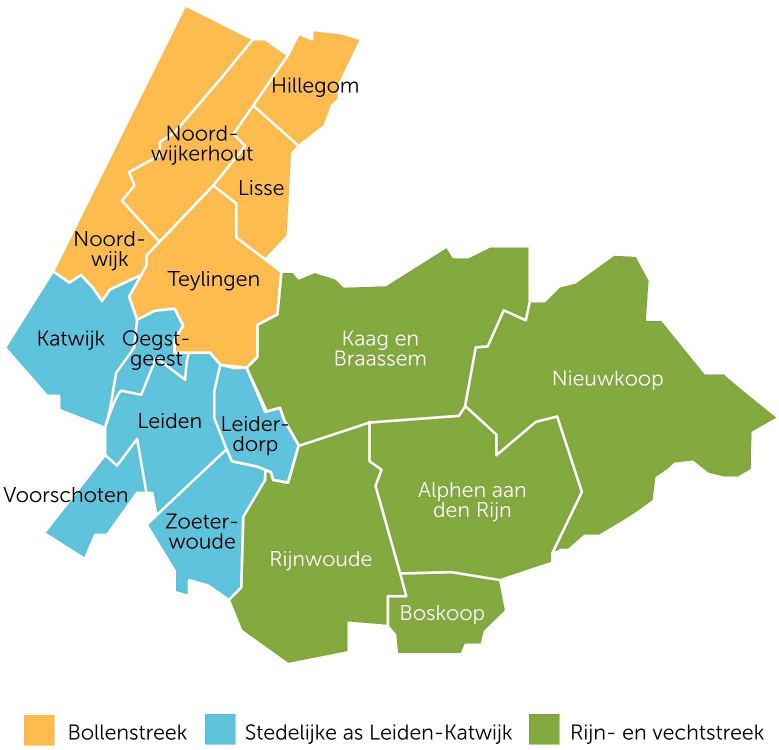
- Maar nog opvallender is dat slechts een zeer bescheiden deel van hun T&R koopkracht in GH50 neerslaat. Gemiddeld is dat 4,2 procent met als uitschieters Leiden (9,5 procent) aan de ene kant van het spectrum en Rotterdam met 2,7 procent aan de andere kant.

- Door onvoldoende productontwikkeling is de prijs-kwaliteitverhouding in vergelijking met concurrerende regio's in de laatste jaren verslechterd; dit betreft zowel prijs en kwaliteit in verblijf, vermaak en vervoer. De promotie van de merken in Zuid-Holland is gefragmenteerd, waardoor het aanbod naar zowel de recreant als de (dag)toerist niet effectief wordt neergezet. Bestemmingen zijn nog onvoldoende gedifferentieerd. Daardoor wordt een potentieel deel van de recreatie- en toerismemarkt niet benut. De ontwikkeling van voorzieningen (horeca, verblijf en anders) blijft kwantitatief achter bij de vraag ernaar. Mensen kunnen wel fietsen, varen en wandelen, maar er zijn voor hen onvoldoende bestemmingen.

Holland Rijnland

De regio Holland Rijnland is een bestuurlijk samenwerkingsverband (WGR) ontstaan uit een fusie tussen de regio Bollenstreek, de stedelijke as Leiden-Katwijk en de Rijn- en Veenstreek (Alphen aan den Rijn). De regio bestaat uit 15 gemeenten in de provincie Zuid-Holland. In de regio wonen ruim 527.500 mensen[60], een groei van 2.200 ten opzichte van 2011. Van de regio-inwoners hoort ruim 61% tot de potentiële beroepsbevolking, wat overeenkomt met het gemiddelde cijfer voor heel Zuid-Holland en Nederland. Het is een regio die overlap heeft met andere gebieden: de zuidelijke Bollenstreek maakt deel uit van Holland Rijnland, de oostzijde bevindt zich in het Groene Hart en aan de zuidkant is er overlap met de regio Haaglanden.

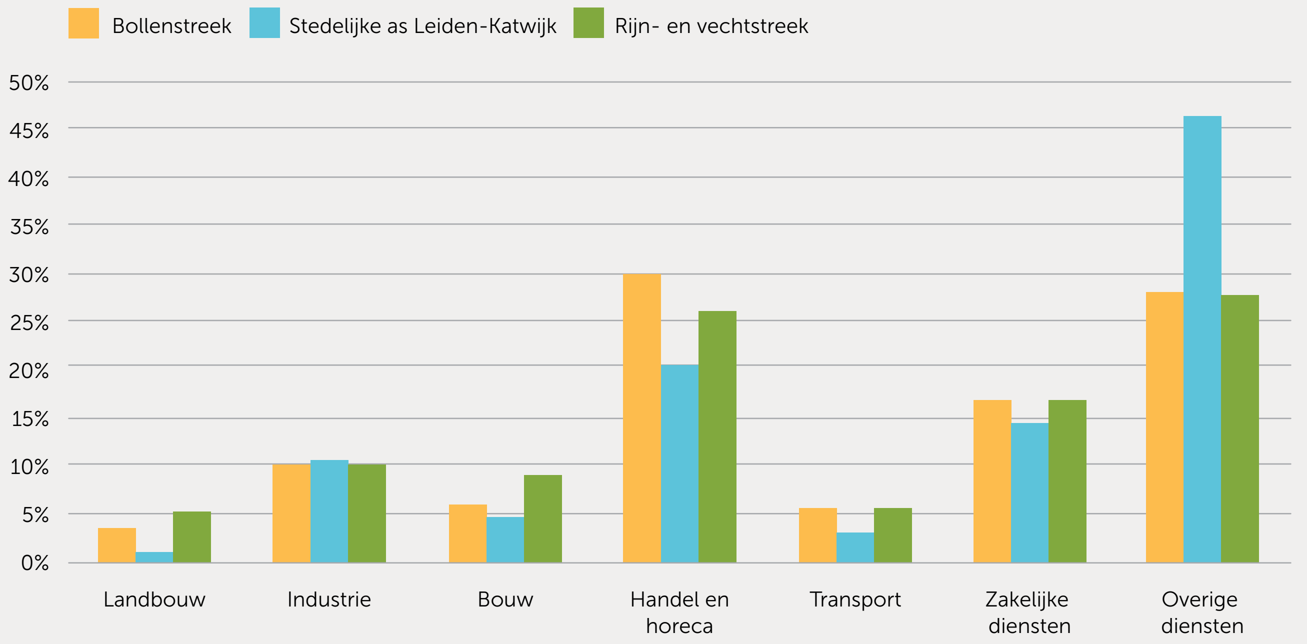
Van de tien topsectoren die door het Rijk zijn benoemd als trekkers van de economie in Nederland, zijn er drie geheel of gedeeltelijk prominent aanwezig in Holland Rijnland: het Life Science cluster in Leiden en Oegstgeest, het ruimtevaartcluster in vooral Noordwijk en Leiden en de Greenports Duin- en Bollenstreek, Boskoop en Aalsmeer. De regio heeft met deze sectoren een goede aanhaking in de Zuidvleugel. Daarnaast is (congres) toerisme een sterke sector in de regio.

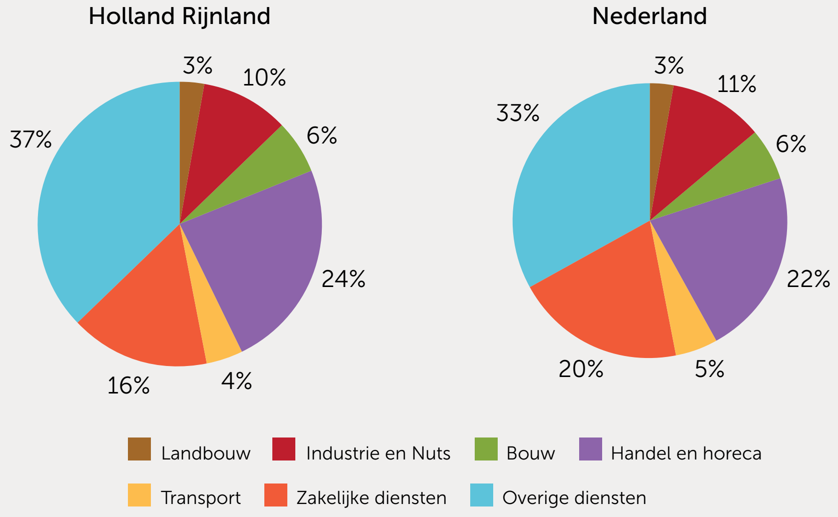
60 Kerncijfers Holland Rijnland 2012-2013, November 2012

Aantal kengetallen Holland Rijnland

Qua economische structuur zijn er geringe verschillen tussen Holland Rijnland en Nederland. De regio heeft een oververtegenwoordiging op het gebied van zorg en onderwijs, relatief veel handel en overige diensten en minder industrie, transport en zakelijke diensten. De regio kent een ondervertegenwoordiging qua nutsbedrijven, transport, ICT, financiële diensten, cultuur/sport en overige quartaire diensten.[61]

Bron: Kerncijfers Holland Rijnland (2012)

Bron: Kerncijfers Holland Rijnland (2012)

61 Wat nu? Op zoek naar een sociaaleconomische strategie voor de regio Holland Rijnland. Lezing tijdens bijeenkomst Kracht15 van Holland Rijnland. 21 januari 2013.

Voor Midden-Holland is binnen Holland Rijnland de positie van Alphen aan den Rijn in het bijzonder relevant. In de strategische visie voor de nieuwe gemeente Alphen aan den Rijn, de grondlegger van het herindelingsontwerp, zijn de verschillende ambities van de nieuwe gemeente geformuleerd. Binnen deze ambities zijn drie kenmerken van de gemeente (ABR: Alphen aan den Rijn, Boskoop, Rijnwoude) het meest onderscheidend voor de nieuwe gemeente. Het betreft:

- De gemeente ABR is een gemeente van stad en dorpen. De gemeente hoort bij de daily urban systems van zowel noord- als zuidvleugel. De nieuwe gemeente heeft een stedelijke kern met bijbehorende voorzieningen gecombineerd met de kracht van rust en ruimte. Logistiek, economisch gezond en als bijzonder woonmilieu in de Randstad is de plek bijzonder aantrekkelijk. Belangrijk om deze positie te behouden is enerzijds goede infrastructuur (HOV en noord-zuid en oost-westverbindingen) en anderzijds concentratie van de verstedelijking in de centrumgemeente, Alphen aan den Rijn. In deze positie wordt de spanning van de ligging tussen metropolen ervaren. Juist deze spanning kan zorgen voor een unieke positie binnen de Randstad.

- De gemeente ABR is economisch sterk. De logistieke sector, zakelijke dienstverlening en de greenport biedt veel werkgelegenheid voor een grotere regio. Bovendien heeft ABR grote kansen in de 'groene' economie:
    - De sierteelt regio Boskoop biedt werkgelegenheid en productiewaarde. Door de greenportstatus heeft Boskoop aansluiting bij landelijk topeconomiebeleid, inclusief de topgebiedstatus in (investeringen vanuit) de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) van de Rijksoverheid. Opgave is deze status te behouden en door herstructurering en investeringen in infrastructuur duurzaam te maken.
    - Het landschap kan in de energie-, voedselvoorziening voor de Randstad een belangrijke rol spelen (biobased economy). Water is tekenend voor het landschap en zal op langere termijn grote opgaven met zich meebrengen (zoetwatervoorraad).
    - Het landschappelijke karakter in combinatie met de vele waterwegen en de lage bevolkingsgraad in nabijheid van de grootste steden van de Randstad biedt goede mogelijkheden voor versterking van recreatie en toerisme, met het accent op langer verblijf. Met het Archeon, Avifauna, Bentwoud, Jeu de Boer en Zegerplas zijn er al grote publiekstrekkers aanwezig die aangevuld kunnen worden met andere activiteiten. Versterking kan door strategische samenwerkingsverbanden.
    - De Rijnzone met maakindustrie, logistiek en zakelijk dienstverlening biedt evenwicht op de arbeidsmarkt. Om deze zone te verduurzamen is een versterking van infrastructuur en goed onderwijs nodig.

- De gemeente ABR heeft alles in zich om divers 'Hollands wonen' te bieden: van dorpse kernen tot centrum stedelijk milieu, van plattelandswonen tot nieuwbouwwijken. Het gebied biedt alle voorzieningen met het groene hart om de hoek. Dat alles in de nabijheid van twee historische steden. Meer werkgelegenheid, studiefaciliteiten en uitgaansmogelijkheden (stedelijke recreatie) zijn binnen bereik in minder dan een uur reistijd.

Platform Zuidvleugel

Het Samenwerkingsverband Zuidvleugel (SVZ) is een samenwerkingsverband van de gemeenten Den Haag en Rotterdam, de regio's Holland Rijnland, Drechtsteden, Midden-Holland, Stadsgewest Haaglanden, Stadsregio Rotterdam en de provincie Zuid-Holland. Het SVZ werkt aan het verder ontwikkelen van de Zuidvleugel tot één van de economische topregio's van Europa, met een aantrekkelijk en samenhangend woon- en vestigingsklimaat. Om deze ambitie te realiseren werken de bestuurlijke partners in de Zuidvleugel samen aan de realisering van vijf hoofdopgaven:

- Naar een schone economie
- Een bereikbare Zuidvleugel
- StedenbaanPlus
- Comfortabel wonen in de stad
- Landschap dichterbij huis.

De opgaven vormen samen de agenda van de Zuidvleugel, concreet uitgewerkt in de programma's: Economische agenda Zuidvleugel (EAZ2020), Bereikbaarheidspakket, StedenbaanPlus, Verstedelijkingsprogramma en Metropolitaans landschap.

Het Rijk en de Zuidvleugelpartners overleggen elk najaar in het Bestuurlijk Overleg Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (BO MIRT). Het MIRT is het jaarlijkse programma waarin het Rijk de investeringen in de fysieke leefomgeving programmeert. In het BO MIRT maken het Rijk en de Zuidvleugelpartners afspraken over de prioritaire Rijksinvesteringen in de Zuidvleugel. De investeringen in de infrastructuur zijn hierbij in omvang het belangrijkst. Achtergrond bij de afspraken is de gezamenlijke inzet van Rijk en Zuidvleugel voor de sociale en economische ontwikkeling van de Zuidvleugel zoals deze is vastgesteld in de gebiedsagenda Zuidvleugel/Zuid-Holland.

In een aantal gesprekken dat de commissie heeft gevoerd is de vertegenwoordiging van Midden-Holland in Zuidvleugelverband aan de orde geweest. Gesprekspartners die het kunnen overzien, stellen vast dat Midden-Holland de afgelopen jaren onvoldoende in staat is geweest om zich in het verband van de Zuidvleugel te manifesteren en de belangen te behartigen. Het ontbrak daarvoor aan een duidelijke agenda en een coherent optreden. Midden-Holland is niet goed aangehaakt op lopende initiatieven, terwijl het regionaal economisch beleid voor een groot deel in dit verband wordt vastgesteld. Het provinciaal economisch beleid, het komende EFRO beleid en het Rijksbeleid focussen zich allemaal op de kenniseconomie en de prioritaire sectoren in de Zuidvleugel. Hier op aanhaken biedt economische kansen voor Midden-Holland.

De Zuidvleugel is met 3,2 miljoen inwoners, een bruto regionaal product van 128 miljard euro en een groot potentieel aan kennis, innovatiemogelijkheden en ondernemende kracht een belangrijke pijler van de Nederlandse economie[62]. De economische identiteit van de Zuidvleugel ligt in de internationale handel, logistiek en waterbouw en de bestuurlijke en juridische organisatie daarvan. Daarnaast is er mede door de geografische ligging een sterke havengebonden procesindustrie en tuinbouwsector tot ontwikkeling gekomen. De laatste decennia is een meer diverse economische structuur ontstaan. De regio ligt tussen twee andere economische topregio's, die rondom Amsterdam en die rondom Antwerpen/Brussel.

De historisch sterke economische sectoren worden gevoed en gesteund door een sterke concentratie van kenniscentra. De Zuidvleugel heeft drie complementaire topuniversiteiten (Delft, Leiden en Rotterdam), twee universitaire ziekenhuizen van wereldklasse (Leiden en Rotterdam) en een groot aantal commerciële kenniscentra (waaronder TNO), hogescholen en publiek-private topinstituten (zoals TI Pharma)[63].

62 www.zuidvleugel.nl

63 Roland Berger, Zuidvleugel de Topregio van Nederland, januari 20

Metropoolregio Rotterdam Den Haag

Rotterdam en Den Haag kiezen met de vorming van de Metropoolregio nadrukkelijk voor de vorming van een stedelijk systeem. Daaraan ligt de gedachte van het Daily Urban System ten grondslag, ontwikkeld en uitgewerkt in een notitie voor de Metropoolregio door Pieter Tordoir (januari 2011).

De Metropoolregio stelt daarover: "De Metropoolregio mag een bestuurlijk novum zijn, voor de bewoners bestaat ze allang. Wie een kaart van de zuidelijke Randstad uit 1960 vergelijkt met die van nu, ziet hoe dicht de regio's Den Haag en Rotterdam naar elkaar toe zijn gegroeid, met nieuwe woonwijken, uitbreiding van het areaal glastuinbouw en het havenindustrieel complex. Met die groei zijn ook de functionele relaties tussen de steden veel intensiever geworden.

Meer dan de helft van de beroepsbevolking werkt buiten zijn eigen woonplaats; een half miljoen mensen pendelt dagelijks heen en weer. Voor hen is de Metropoolregio een dagelijkse realiteit. Het is een daily urban system waarin ze wonen, werken, studeren en hun vrije tijd beleven."

De Metropoolregio levert een belangrijke bijdrage aan de nationale economie. Alle nationale topsectoren hebben een kern in de Metropoolregio. De Rotterdamse en Haagse regio vullen elkaar in hoge mate aan en bieden samen een compleet vestigingsmilieu. Die complementariteit wil de Metropoolregio benutten om de potentie voor economische groei in de topsectoren te verzilveren. De overkoepelende economische visie voor de Metropoolregio wordt inhoudelijk gevormd door de Economische Agenda Zuidvleugel (EAZ) die Rotterdam, Den Haag en de provincie Zuid-Holland hebben opgesteld. Deze agenda sluit aan bij de nationale topsectoren.

De strategie van de Metropoolregio bestaat uit drie strategieën, met zeven pijlers:

Strategie 1: benutten van het daily urban system

- Pijler I: Vervoersautoriteit

Strategie 2: benutten van en investeren in het kennis- en innovatiepotentieel

- Pijler II: Regionale economie
- Pijler III: Greenport
- Pijler IV A: Kenniseconomie & Innovatie
- Pijler IV B: Onderwijs & Arbeidsmarkt

Strategie 3: benutten van het voorzieningenniveau

- Pijler V: Ruimte & Wonen
- Pijler VI: Groen
- Pijler VII A: Cultuur
- Pijler VII B: Sport
- Pijler VII C: Metropoolpas

Aantal kengetallen van de MRDH[64]

inwoners	2.200.000
studenten	55.000
woningen	1.000.000
bedrijven en instellingen	128.000
winkels	15.000
restaurants en cafés	3.500
werkzame personen	1.000.000
bruto regionaal product per inwoner €**	36.500
kantoorruimte (m^2)	12.000.000
bedrijventerreinen (ha)	3.800
winkelruimte (m^2)	3.300.000
expats	80.000
buitenlandse studenten	12.000
internationale instellingen	130

* afgerond op 10-, 100- en 1000-tallen.

** Bruto binnenlands product is € 34.500 per inwoner

64 http://mrdh.nl/qa

Noordvleugel en Metropoolregio Amsterdam

De Noordvleugel is met de steden Amsterdam en Utrecht en de luchthaven Schiphol als kern van oudsher een internationaal centrum van (groot) handel, diensten, transport en logistiek en met de handel verweven industrie. Amsterdam en Utrecht zijn als productie- en consumptiesteden van groot belang voor andere steden en kernen in deze regio. Het omgekeerde is echter ook waar. De sterktes en specialisaties van de IJmond en gemeenten als Almere, Amersfoort, Haarlem en Hilversum leveren een belangrijke bijdrage aan de diversiteit en sterkte van de Noordvleugel economie en vanuit een internationaal perspectief aan de naam en faam van 'Amsterdam'.

Kenmerkend voor de Noordvleugel economie is de grote mate van internationale verbondenheid van het gebied en de succesvolle wijze waarop van deze verbondenheid gebruik wordt gemaakt om een grote toegevoegde waarde voor de economie te realiseren. Verschillende stedelijke (Amsterdam, Utrecht) en economische kernen (Schiphol, Amsterdamse zeehaven, Greenports Aalsmeer en Bollenstreek) en datahubs (NYSE Euronext Amsterdam, AMS-IX, media hub) in dit gebied vervullen een internationale spilfunctie.

Het gebied is sterk in sectoren als creatieve industrie (in 2008 goed voor 39% van de werkgelegenheid in deze sector in Nederland), financieel en zakelijke dienstverlening (38%), ICT en nieuwe media (36%), transport en logistiek (30%) en life sciences (32%).

De 'Metropoolregio Amsterdam' (MRA) is het informele samenwerkingsverband van lokale en provinciale overheden in de noordvleugel van de Randstad. De partners maken afspraken op het gebied van verkeer en vervoer, economie, verstedelijking, landschap en duurzaamheid. De bundeling van krachten zorgt voor betere afstemming, snellere besluitvorming en een krachtiger stem richting 'Den Haag'. Dit alles voor een betere regionale en internationale concurrentiekracht. Het metropoolgebied heeft geen harde grens; het strekt zich globaal uit van IJmuiden tot Lelystad en van Purmerend tot de Haarlemmermeer. Internationaal wordt de naam Amsterdam Metropolitan Area gebruikt.

Een serie conferenties in 2007 heeft in februari 2008 geleid tot het besluit om de Noordvleugel Metropoolregio Amsterdam te noemen. Ook is toen het Ontwikkelingsbeeld 2040 vastgesteld. Dit document telt 11 centrale opgaven, die de deelnemende overheden sindsdien als gezamenlijke basis hanteren voor het maken van structuurvisies en andere beleidsdocumenten. De vaststelling van het Ontwikkelingsbeeld Noordvleugel 2040 markeert ook de oprichting van de MRA. Inmiddels zijn de provincies Noord-Holland en Flevoland, en 36 gemeenten partner van de MRA.

Alblasserwaard-Vijfheerenlanden

De regio Alblasserwaard-Vijfheerenlanden (AV) ligt ten zuidoosten van de Krimpenerwaard en werkt inhoudelijk aan de domeinen Economie & Toerisme, Ruimte & Duurzaamheid, Verkeer & Vervoer, Wonen en Sociaal.

De regio bestaat uit een open middengebied en een stedelijke zone. De regio is georiënteerd op de Drechtsteden. Het oosten is ook georiënteerd op Utrecht en het zuiden heeft een relatie met Brabant. Het open middengebied is de zuidelijke kant van het Groene Hart. De stedelijke zone is een uitloper van de Zuidvleugel.

In 2011 is door de gemeenten Giessenlanden, Gorinchem, Graafstroom, Hardinxveld-Giessendam, Leerdam, Liesveld, Nieuw-Lekkerland en Zederik, maatschappelijke organisaties en ondernemers gewerkt aan een gezamenlijke visie op het gebied in 2030. Hierbij is onder meer gebruik gemaakt van een door de Rabobank uitgevoerde studie in het gebied. Tijdens diverse overleggen en twee conferenties zijn verschillende toekomstbeelden uitgewerkt over onder andere de bevolkingssamenstelling, economie, relatie stad-platteland. Medio 2012 hebben alle acht gemeenteraden de hoofdlijnen van de Visie 2030 vastgesteld. Hoofdpunten uit de visie zijn:

- De regio neemt deel aan en speelt in op de economische ontwikkelingen: mondiaal, nationaal en specifiek in de Zuidvleugel.

- In 2030 is de regio een kenniscentrum van duurzaamheid en innovatie op terrein van voornamelijk de agrarische, toeristische en maritieme sector.

- In 2030 is de AV op het gebied van recreatie en toerisme een volwaardige regio.

- In 2030 is leefbaarheid in de vele van elkaar verschillende kernen, klein en groot het uitgangspunt.

- In 2030 vormt de regio een prettig woon- en leefklimaat om mensen aan te trekken en mensen aan de regio te binden. Er zijn voldoende kwalitatieve woonmilieus en er is sprake van een goede balans tussen vraag en aanbod op regionaal niveau.

- In 2030 vereisen regionale thema's en ambities een bundeling van bestuurskracht.

Bijlage 2

Ruimtelijk-economisch profiel Midden-Holland

De afgelopen jaren is een aantal studies uitgevoerd naar (onderdelen van) het gebied waarop de commissie zich richt. Op basis van de relevante studies en recent cijfermateriaal van CBS[65] heeft de commissie in paragraaf 2.2 de hoofdlijn van het ruimtelijk economisch profiel van de regio Midden-Holland geschetst. In deze bijlage gaan we uitvoeriger in op het verschillende cijfermateriaal dat hieraan ten grondslag ligt.

In deze bijlage gaan we achtereenvolgens in op de volgende onderwerpen:

1. Gebiedskarakteristieken.
2. Bevolking: relatief jong of 65+ en veelal middelbaar geschoold.
3. Economische structuur en dynamiek.
4. Arbeidsmarkt.

65 Het CBS levert cijfers over verschillende onderdelen van de economie doorgaans per COROP-gebied. Midden Holland valt in twee COROP-gebieden, Groot-Rijnmond (Nederlek, Ouderkerk en Zuidplas) en Oostelijk Zuid Holland (Alphen aan den Rijn, Bergambacht, Bodegraven-Reeuwijk, Boskoop, Gouda, Nieuwkoop, Rijnwoude, Schoonhoven, Vlist, Waddinxveen). In deze rapportage hanteren we het COROP gebied Oost Zuid Holland indien er geen gegevens per gemeente beschikbaar zijn.

1. Gebiedskarakteristieken

Te midden van de Randstad en het Groene Hart ligt het gebied Midden-Holland. De regio telt ruim 257.000 inwoners (peildatum 1 januari 2012). Aangrenzende regio's zijn omgeving Alphen aan den Rijn (159.269 inwoners), Woerden en omgeving (116.480 inwoners) en de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag (2,2 miljoen inwoners).

Tabel: Oppervlakte, inwoners en woningvoorraad in Midden-Holland, vergeleken met andere regio's, 1 januari 2012

			Oppervlakte in km^2	
	Inwoners	Woningen	Totaal	W.v. land
Midden-Holland	**238.645**	**98.467**	**337**	**91%**
Holland Rijnland	527.574	221.754	525	89%
Stadsregio Amsterdam	1.437.786	674.235	1.003	81%
Stadsregio Haaglanden	1.038.526	478.436	450	89%
Stadsregio Rotterdam	1.216.750	563.870	808	74%
Drechtsteden	267.349	117.368	169	84%
Zuid-Holland	3.552.407	1.587.579	3.418	82%
Nederland	16.730.348	7.268.093	41.540	81%

bron: Kerncijfers Holland Rijnland 2012-2013

Het gebied wordt begrensd en doorkruist door rijks- en provinciale wegen: A12, A20, A4, N11, N219, N456, N207 en de spoorlijnen Den Haag-Utrecht, Rotterdam-Utrecht, Leiden-Utrecht en Gouda-Alphen aan den Rijn en het HSL-traject. Belangrijke watergangen en plassen in het gebied zijn de Hollandsche IJssel, de Gouwe, de Oude Rijn, de Ringvaart van de Zuidplaspolder, de Rotte, de Zevenhuizerplas en de Reeuwijkse plassen, de Rottemeren en de Enkele Wiericke en Dubbele Wiericke.

De regio wordt enerzijds gekenmerkt door de ruimtelijke kwaliteit van het unieke open agrarisch landschap van het Groene Hart. Anderzijds is er het verstedelijkt deel van de regio, waar de Randstad voelbaar is:
Het landelijke deel van de regio, dat deel uitmaakt van het Nationaal Landschap Groene Hart, is te kenschetsen als een veenweidelandschap met gevarieerde kernen met cultuurhistorie en kenmerkende dijken, linten en plassen. Het landelijk gebied is grofweg te onderscheiden in het zuidelijk deel van de Krimpenerwaard en het noordelijke deel van de Gouwe Wiericke. Het behoud van de omgevingskwaliteit en de cultuurhistorische natuur- en landschapskwaliteiten vormen een belangrijke opgave voor het landelijk deel van de regio. Daarbij is een vitale duurzame agrarische sector van groot belang, als volwaardige economisch pijler en als drager van het landschap.
Het verstedelijkte deel van Midden-Holland beslaat Gouda en de Zuidplaspolder. Het gebied kenmerkt zich door een stedelijk woon- en werkklimaat en stedelijke voorzieningen. Gouda neemt een centrale positie in de regio in en heeft een regionale verzorgingsfunctie in het Groene Hart. Het verbeteren van de bereikbaarheid, het realiseren van voldoende, gedifferentieerde en aantrekkelijke woonmilieus, het realiseren van voldoende werkgelegenheid, het benutten van de groene omgeving het versterken van het leefklimaat in de wijken en het versterken van de regiofunctie zijn de belangrijkste opgaven voor het verstedelijkte deel van Midden Holland.

2. Bevolking: relatief jong of 65+ en veelal middelbaar geschoold

Midden-Holland telt ruim 257.000 inwoners. Het bestaat uit een stedelijk deel (Gouda, Waddinxveen, Zuidplas) en een landelijk deel (Krimpenerwaard, Bodegraven-Reeuwijk en Boskoop). Grotere gemeenten zijn Gouda, Zuidplas, Bodegraven-Reeuwijk, en Waddinxveen. De andere gemeenten zijn kleiner. Midden-Holland kent een aantal gemeenten die al te maken hebben met afnemende inwoneraantallen (zie tabel 1) zoals de gemeenten Boskoop, Nederlek, Ouderkerk, Schoonhoven, Vlist en Waddinxveen.

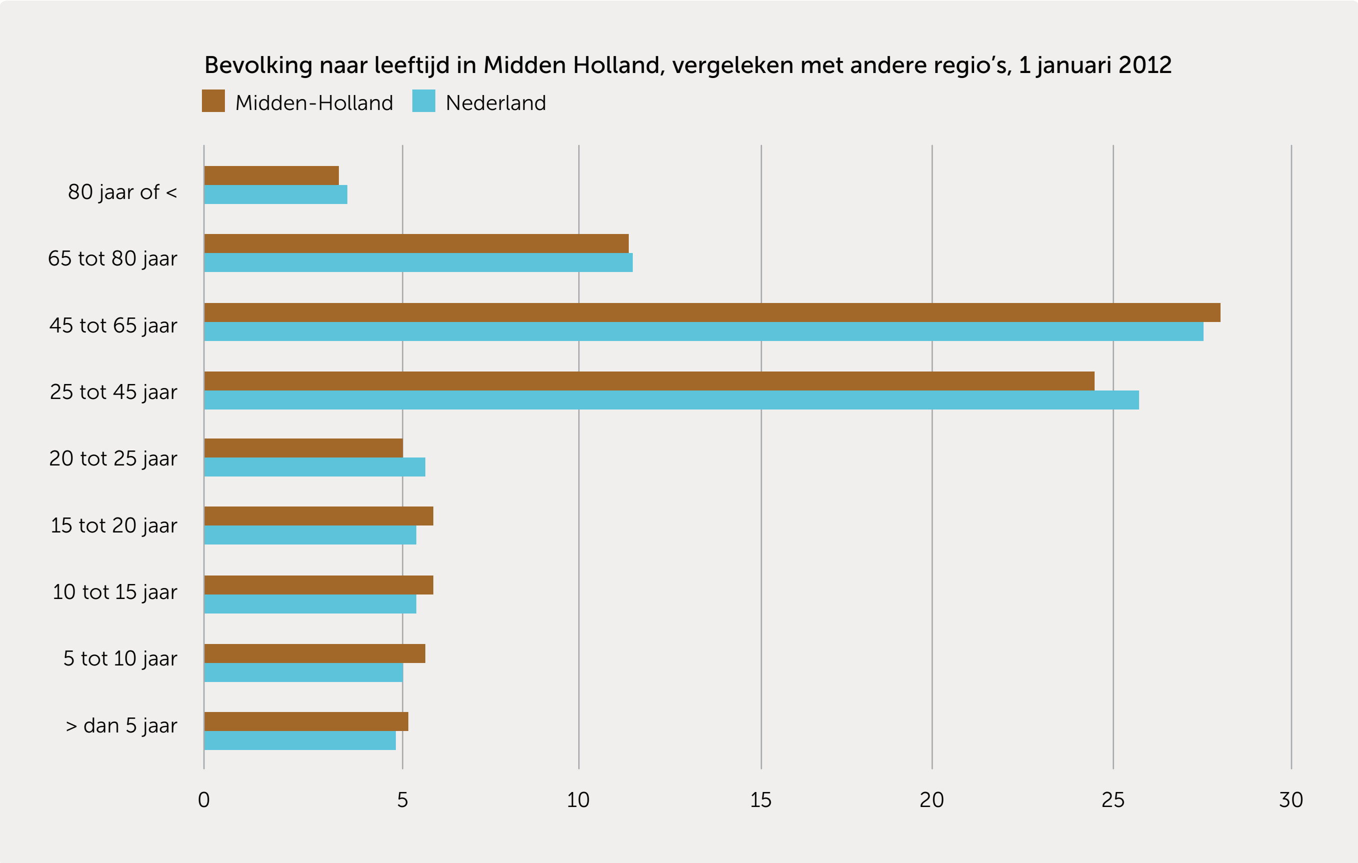
Met een aandeel van 25,1% in de leeftijdscategorie 0-20 jaar heeft Midden Holland een relatief jonge bevolking (NL: 23,3%). Het aandeel in de leeftijdscategorie 25 - 45 jaar blijft wel weer achter bij het landelijk gemiddelde (MH: 25% - NL: 26,1%).

De beroepsbevolking is, gerelateerd aan de hele provincie ZuidHolland, het kleinst in Midden-Holland (58,6% in Midden-Holland, ten opzichte van 61,1% in de provincie Zuid-Holland). Naast een grote groep jongeren, ligt het aandeel boven de 65+ hoger dan in Zuid-Holland (16,3% in Midden-Holland ten opzichte van 15,6% in de provincie ZuidHolland).

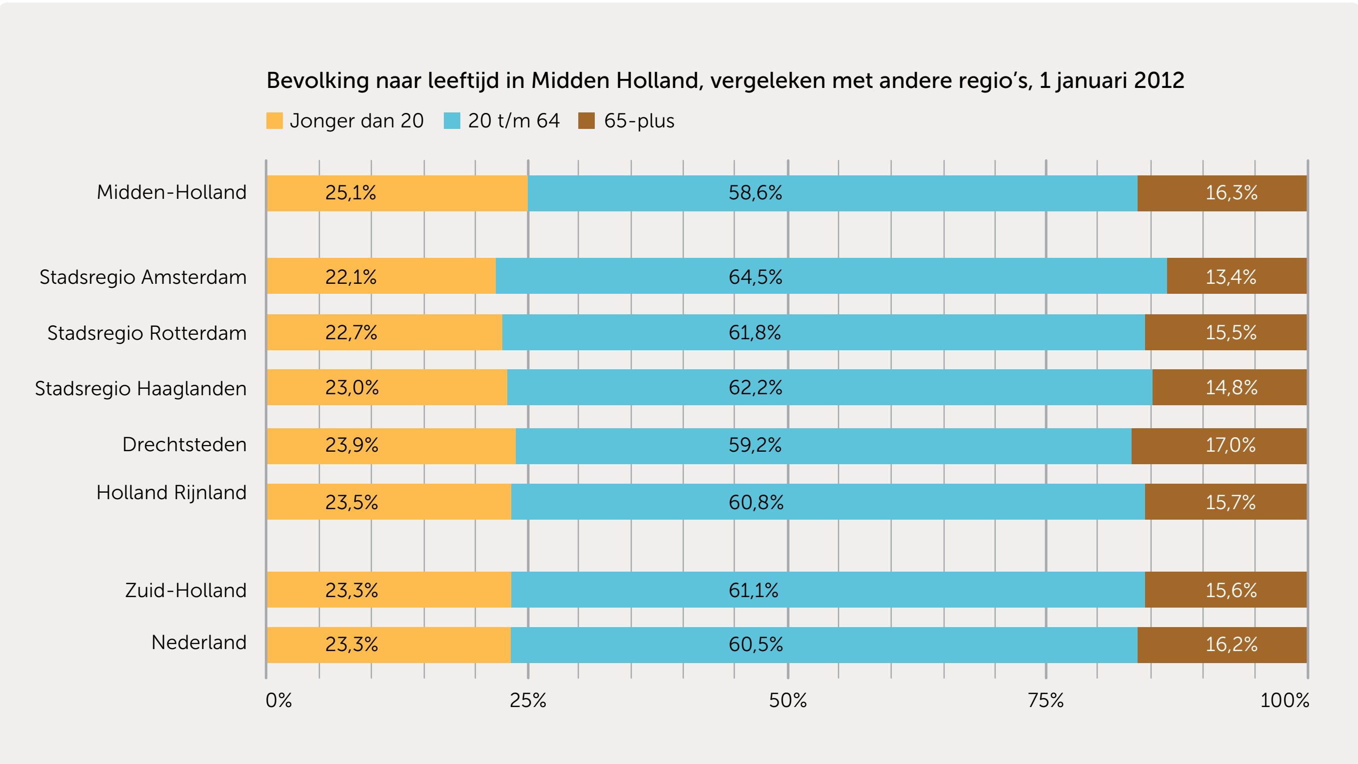
Tabel: Inwoneraantallen per gemeente (1 januari 2013)

Gemeenten	2007	2012	verschil t.o.v. 2007
Bergambacht	9.482	9.908	4,5%
Bodegraven-Reeuwijk	32.028	32.834	2,5%
Boskoop	15.223	15.087	-0,9%
Gouda	70.953	71.235	0,4%
Nederlek	14.521	13.992	-3,6%
Ouderkerk	8.187	8.049	-1,7%
Schoonhoven	12.189	11.814	-3,1%
Vlist	9.803	9.773	-0,3%
Waddinxveen	25.896	25.280	-2,4%
Zuidplas	40.423	40.673	0,6%
Totaal	238.705	238.648	-0,1%
Nederland	16.357.992	16.730.348	2,3%

bron: CBS Statline

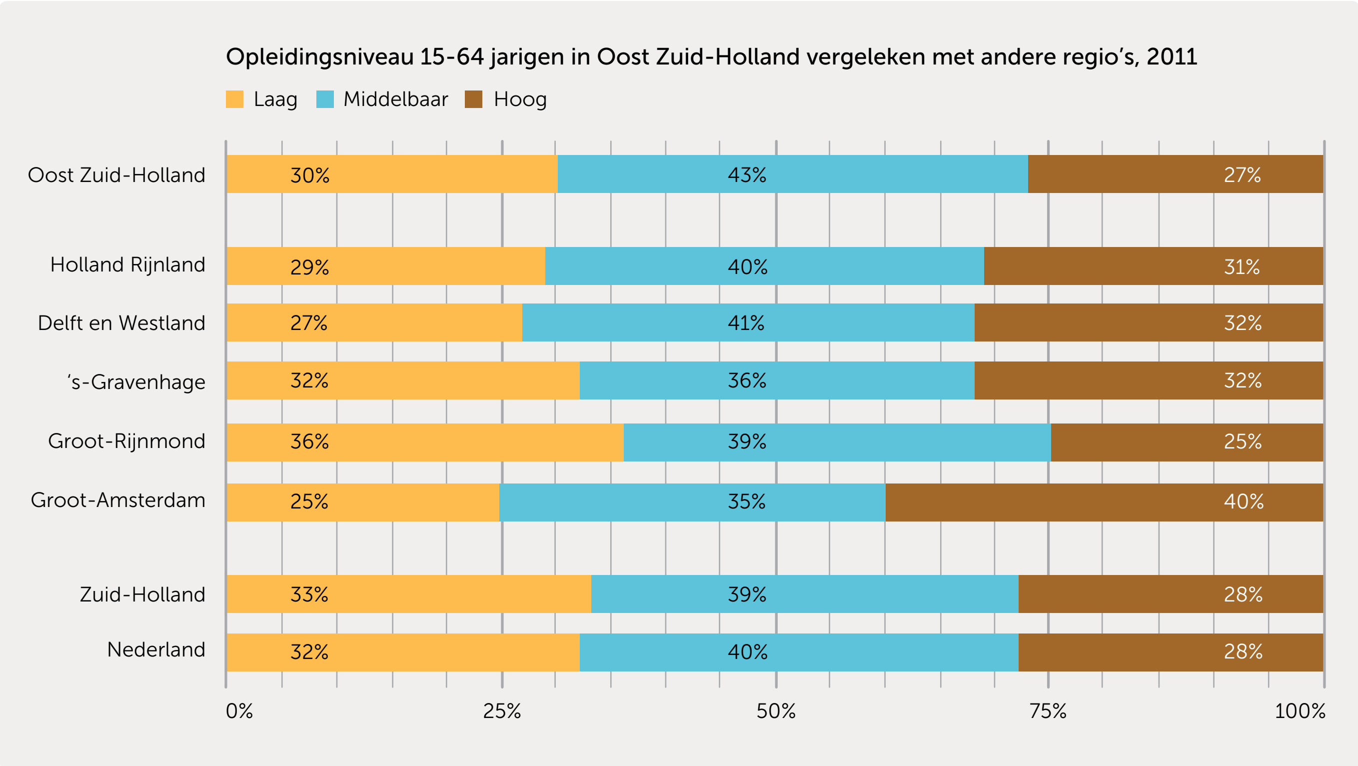
bron: CBS Statline.

bron: Kerncijfers Holland Rijnland 2012-2013

Opleidingsniveau

Naar verhouding kent de regio Oost-Zuid-Holland een groter aantal middelbaargeschoolden dan landelijk. Het aandeel hoger opgeleiden ligt vervolgens iets lager. In 2011 bedraagt het aandeel laaggeschoolden 30% (NL:32%). Naar verhouding kent de regio Oost-Zuid-Holland een groter aantal middelbaargeschoolden dan landelijk (respectievelijk 43% is middelbaar opgeleid in MH ten opzichte van 40% landelijk). Het aandeel hoger opgeleiden ligt vervolgens iets lager (27% t.o.v. 28% landelijk).

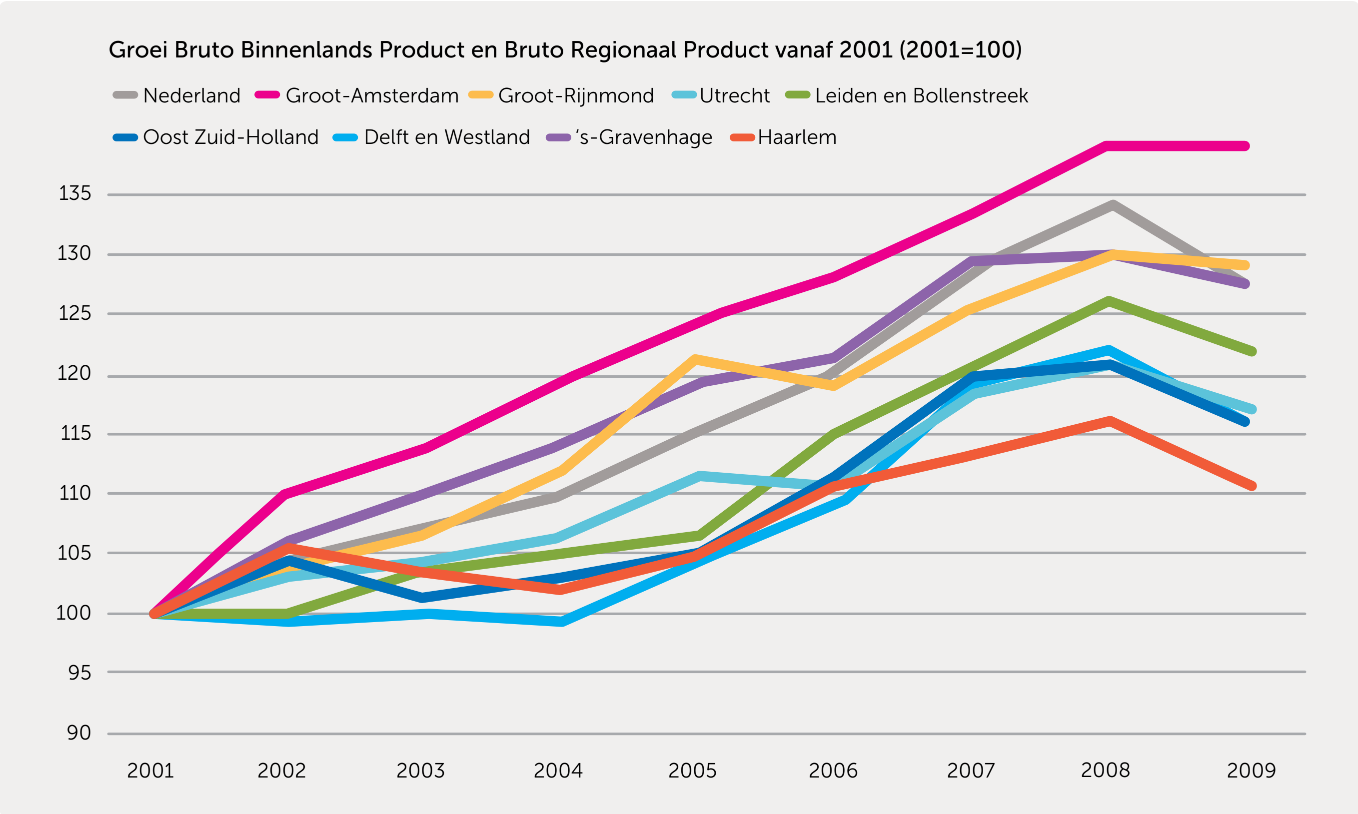

bron: Kerncijfers Holland Rijnland 2012-2013

3. Economische structuur en dynamiek

Economisch robuust: recessie lijkt minder hevig dan in andere regio´s.

Het Bruto Regionaal Product (BRP) van Oost-Zuid-Holland bedroeg in 2011 € 8,8 miljard (zie onderstaand figuur), dat is € 29.975 per hoofd van de bevolking. Hiermee draagt de regio voor 1,5% bij aan het Bruto Binnenlands Product (BBP) van Nederland. De verwachting is dat het BRP in 2013 sterker zal krimpen (-1,0%) dan het Bruto Binnenlands Product (BBP) (-0,5%).

bron: Kerncijfers Holland Rijnland 2012-2013

Minder sterke groei werkgelegenheid, minder sterke groei aantal bedrijven

Ten opzichte van 2007 is in 2010 het totaal aantal bedrijfsvestigingen in Oost-Zuid-Holland toegenomen met 2,3% tot 17.705 vestigingen. Daarmee ligt de groei fors onder het Nederlandse gemiddelde van 18,2% in diezelfde periode. [66]

De grootste werkgever in de regio is de handel. In vergelijking met het landelijk beeld is er naar verhouding meer handel, bouw, en landbouw gerelateerde bedrijvigheid. De cijfers laten zien dat er een behoorlijke industriële aanwezigheid is in Midden-Holland (iets onder het landelijke gemiddelde), ook in de kleinere gemeenten. De regio is sterk in

Tabel: Vestigingen van bedrijven; naar bedrijfstak (SBI 2008) in 2012.[67]

Bedrijfstakken/branches SBI 2008	Nederland	%	ZH	%	MH	MH %
A Landbouw, bosbouw en visserij	63670	5,00%	10020	3,90%	1670	6,44%
B Delfstoffenwinning	395	0,03%	80	0,03%	0	0,00%
C Industrie	59185	4,65%	10245	3,99%	1175	4,53%
D Energievoorziening	920	0,07%	120	0,05%	0	0,00%
E Waterbedrijven en afvalbeheer	2040	0,16%	335	0,13%	30	0,12%
F Bouwnijverheid	138375	10,87%	30085	11,71%	3350	12,92%
G Handel	247025	19,40%	48645	18,93%	4910	18,94%
H Vervoer en opslag	35530	2,79%	8960	3,49%	780	3,01%
I Horeca	51730	4,06%	9295	3,62%	675	2,60%
J Informatie en communicatie	65420	5,14%	13255	5,16%	1230	4,74%
K Financiële dienstverlening	110090	8,64%	23115	9,00%	2745	10,59%
L Verhuur en handel van onroerend goed	35075	2,75%	7200	2,80%	620	2,39%
M Specialistische zakelijke diensten	251140	19,72%	52545	20,45%	4965	19,15%
N Verhuur en overige zakelijke diensten	58395	4,59%	12960	5,04%	1170	4,51%
R Cultuur, sport en recreatie	73700	5,79%	13880	5,40%	1010	3,90%
S Overige dienstverlening	80800	6,34%	16150	6,29%	1600	6,17%
U Extraterritoriale organisaties	85	0,01%	70	0,03%	0	0,00%
Totaal	1273575	100,00%	256960	100,00%	25930	100,00%

Bovenstaande figuren maken de structuur van de economie in Midden Holland snel duidelijk. Op basis van de gebruikte bronnen is het volgende beeld te construeren:

Gedifferentieerde economische structuur

De regio heeft een sterke diversiteit aan bedrijven; er is niet één sector die er sterk uitspringt.

productie-gerelateerde sectoren (industrie, bouw, handel en reparatie). Stuwende sectoren zijn de bouw, agrarische sector, machines, metaalproducten. Samen zorgen ze voor een kwart van de werkgelegenheid. De stuwende sectoren zijn vaak geworteld in de regio en niet zozeer in de steden. Ook de zakelijke dienstverlening en logistiek zijn belangrijk voor de regio.

66 ING (2012)
67 Voorlopige cijfers CBS Statline

Hoofdzakelijk mkb en verborgen juweeltjes in de niche

In de regio zit een aantal wereldspelers (hidden champions) in hun (niche)markt, die echter niet in de steden zitten. Het gaat om internationale maakbedrijven: zoals Mokveld, Gouda Refractories, De Regt Marine Cables, Stinis, Goudse Machinesfabriek. Bijna 99% van het aantal vestigingen is mkb (< 50 werknemers) en neemt hiermee bijna 60% van de werkgelegenheid voor haar rekening[68].

In Oost-Zuid-Holland lag het aandeel van het mkb (exclusief ZZP'ers) in de toegevoegde waarde in 2009 met 64,9% fors boven het gemiddelde in Nederland (55,1%). In 2007 had het mkb in Oost-Zuid-Holland een aandeel van zelfs 66,2% in de toegevoegde waarde. Ook ZZP'ers dragen met 14,2% meer bij aan de toegevoegde waarde dan landelijk (11,4%). Daar staat tegenover dat het aandeel van het grootbedrijf met 20,9% sterk achterblijft bij het landelijke gemiddelde van 33,5%[69].

Toerisme en recreatie speelt als economische sector nauwelijks een rol

Het economisch belang en de potentiële werkgelegenheid van toerisme is beperkt. Het kan een mogelijke beleidslijn zijn als nieuwe drager van het landschap, maar het directe economisch belang is beperkt. Daar komt wel bij dat een toeristisch aantrekkelijke regio doorgaans ook aantrekkelijk is voor de eigen bevolking en dus bijdraagt aan het woon-, werk- en recreatieklimaat[70].

Innovatieve karakter van de regio kan sterker

Oost-Zuid-Holland scoort goed als het gaat om product- en proces innovaties, maar matig als het gaat om de aanwezigheid van kennisintensieve bedrijvigheid. Ook op het gebied van octrooien scoort Oost-Zuid-Holland niet hoog[71]. De octrooien die worden aangevraagd komen uit de categorieën: 1) machines voor de landbouw en de voedingsmiddelenindustrie, 2) hydraulische en pneumatische machines, 3) transporttechnologie, oftewel industrie ontstaan rond de meer traditionele landbouw en transportsectoren[72].

68 Presentatie Kamer van Koophandel tijdens gesprek met ondernemers, januari 2013

69 'Regio's in economisch perspectief', ING, december 2012

70 Koersdocument Midden-Holland: Region Building in Midden-Holland', Blaauwberg, 21 januari 2010

71 Economische Monitor Zuid Holland (2009)

72 Koersdocument Midden-Holland: Region Building in Midden-Holland', Blaauwberg, 21 januari 2010

4. Arbeidsmarkt

Werkgelegenheid

De handel, zorg en zakelijke dienstverlening zijn belangrijke werkgevers in de regio. Naar verhouding zijn er in deze regio meer banen in de agrarische sector, de bouw, in de handel en in de zorg. Er zijn minder banen (t.o.v. landelijke aantallen) in de industrie, horeca, zakelijke dienstverlening en de overheid / onderwijs.

Tabel: Aandeel in totaal aantal banen en vestigingen per sector, 2010

2010	Nederland	Oost Zuid-Holland
Agrarische sector	1,1	1,6
Industrie	15,2	11,2
Bouw	3,1	3,2
Handel	6,3	7,8
Transport en opslag	12,8	12,1
Horeca	7,6	6,9
Zakelijke dienstverlening	6,2	4,5
Financiële dienstverlening	11,4	6,9
Overheid en Onderwijs	42,9	32,3
Zorg	24,1	25,9
Overig en onbekend	4,9	4,5
Totaal	**8,2**	**7,0**

Bron: CBS

Werkloosheid

Lage werkeloosheid

In 2011 bestond de beroepsbevolking uit 141.000 personen, dat is 48,0% van de totale bevolking (NL: 46,9%). Tussen 2006 en 2011 lag de jaarlijkse gemiddelde groei van de beroepsbevolking met -1,2% onder het Nederlandse gemiddelde van 0,8%. Met 3,8% lag de werkloosheid in Oost-Zuid-Holland in 2011 fors onder die van Nederland (5,4%). Naar verwachting zal ook in 2012 de werkloosheid nog steeds onder die van Nederland (6,8%) liggen.

Tabel: De beroepsbevolking 2006 - 2011

	2011 (x1.000)	Groei 2006 - 2011 per jaar	
	Oost Zuid-Holland	Nederland	Oost Zuid-Holland
Potentiele beroepsbevolking (15 - 65 jr)	193	0,1%	-2,1%
Beroepsbevolking	141	0,8%	-1,2%
Werkzame beroepsbevolking	136	0,8%	-1,1%
Werkloze beroepsbevolking in %	3,8	1,6%	3,3%

Bron: ING: regio's in economisch perspectief

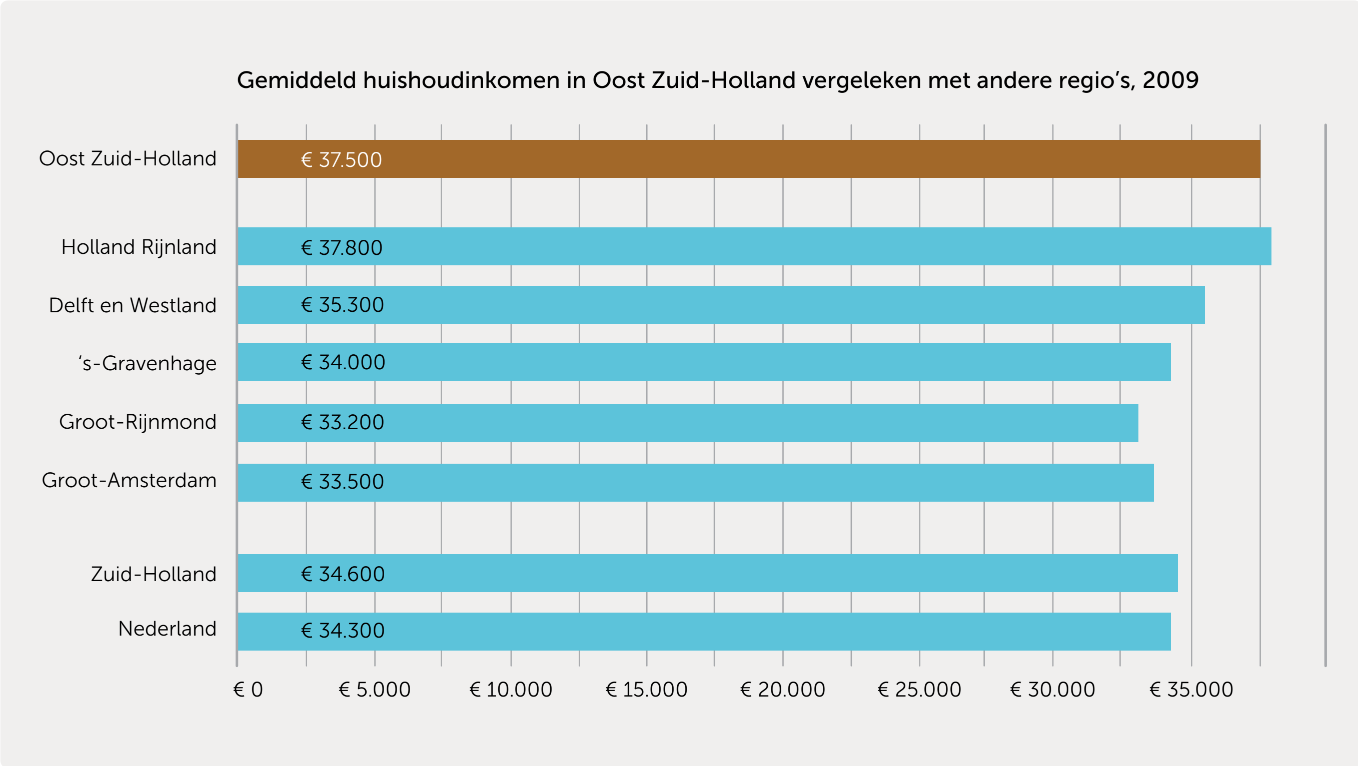
Inkomen

Wat opvalt, is dat op twee kleinere gemeente na (Boskoop en Ouderkerk), de hele regio zich boven het landelijke gemiddelde beweegt qua besteedbaar inkomen. Er zit veel koopkracht in het gebied.

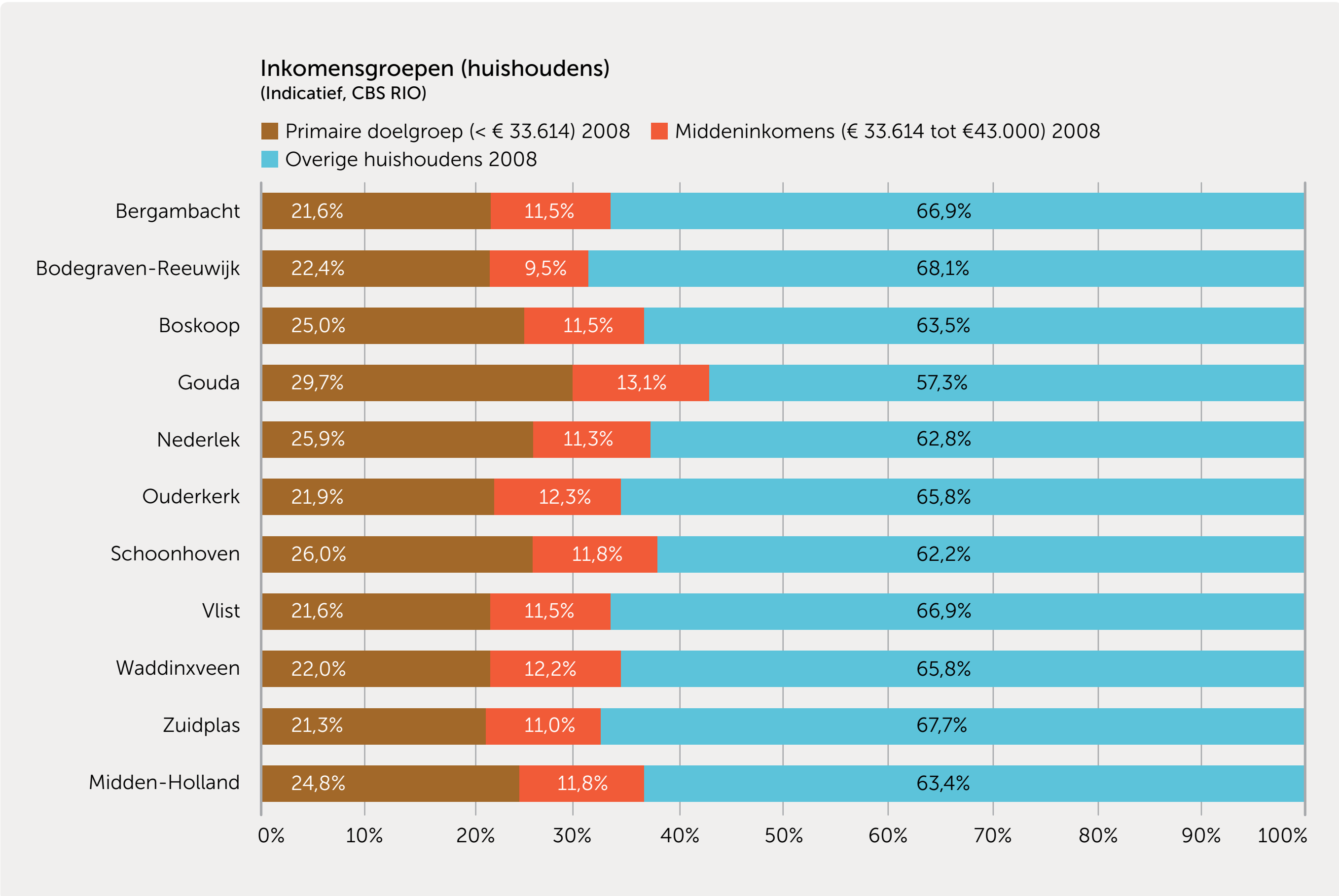
Tabel: Gemiddeld besteedbaar inkomen gemeenten Midden-Holland

Gemeenten	Gemiddeld besteedbaar inkomen
Bergambacht	13,5
Bodegraven-Reeuwijk	13,5
Boskoop	13,3
Gouda	13,4
Nederlek	14,0
Ouderkerk	13,2
Schoonhoven	13,4
Vlist	13,7
Waddinxveen	14,0
Zuidplas	
Nederland	13,3

bron: CBS Statline

bron: Kerncijfers Holland Rijnland 2012-2013

Bron: factsheet Midden-Holland

Veel pendel in de regio

De arbeidsmarkt van Midden-Holland is bij uitstek een regionaal fenomeen. Het Blaauwberg rapport concludeert dat er in Midden Holland een grote in- en uitgaande pendel is van werknemers. Kort gezegd: meer dan de helft van de werknemers in de gemeenten in Midden-Holland woont in een andere gemeente, vaak ook nog buiten de regio. Alleen in Boskoop, Ouderkerk, Schoonhoven en Vlist blijkt de meerderheid van de werkenden ook in de werkgemeente te wonen[73]. De arbeidsmarkt is bij uitstek een regionaal fenomeen het heeft dus maar zeer beperkt zin om een lokaal economisch of arbeidsmarktbeleid te voeren[74].

Werkenden	Uit eigen gemeente	Uit ander ISMH gemeenten	Binnen de rest van Zuid-Holland	Van buiten Zuid-Holland	Totaal	Totale inkomende pendel
Bergambacht	1.390	829	442	333	2.974	1.584
Bodegraven	3.714	1.129	1.357	1.392	7.592	3.878
Boskoop	2.422	629	452	225	3.728	1.306
Gouda	13.822	7.185	7.004	4.646	32.657	18.835
Moordrecht	674	632	330	88	1.724	1.050
Nederlek	1.871	446	1.353	85	3.755	1.884
Nieuwerkerk a/d IJssel	2.665	692	2.277	310	5.944	3.279
Ouderkerk	963	302	242	29	1.536	573
Reeuwijk	1.781	1.131	846	813	4.571	2.790
Schoonhoven	2.115	708	494	463	3.780	1.665
Vlist	1.426	778	200	258	2.662	1.236
Waddinxveen	4.104	2.858	3.185	1.518	11.665	7.561
Z'huizen-m'kapelle	1.502	821	1.208	216	3.747	2.245

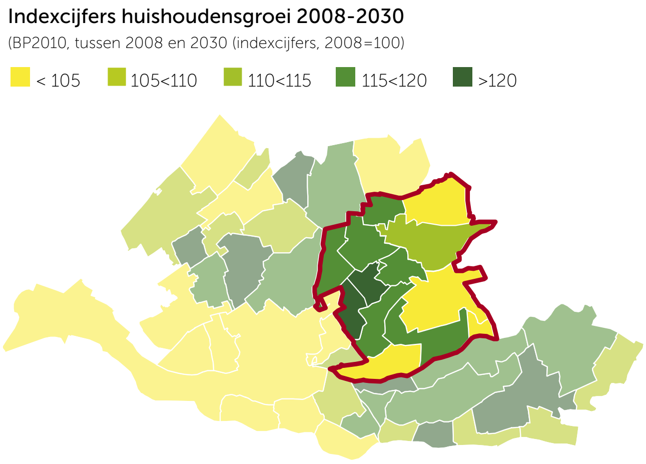
Bron: Blaauwberg: totale inkomende pendel per gemeente

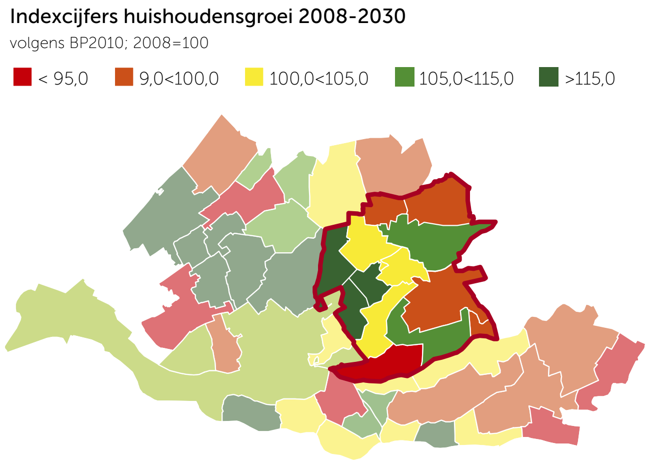
73 'Koersdocument Midden-Holland: Region Building in Midden-Holland', Blaauwberg, 21 januari 2010. Gebruikte cijfers zijn van voor de herindelingen in Bodegraven-Reeuwijk en Zuidplas.

74 'Koersdocument Midden-Holland: Region Building in Midden-Holland', Blaauwberg, 21 januari 2010. Gebruikte cijfers zijn van voor de herindelingen in Bodegraven-Reeuwijk en Zuidplas.

Demografische ontwikkeling

Bron: factsheet Midden-Holland

De bevolking en huishoudenontwikkeling voor de regio blijft stijgen tot 2030.

Uit het kaartje van de bevolkingsgroei voor Midden-Holland op basis van de provinciale prognose (BP2010) is af te lezen dat de gemeenten Schoonhoven, Nederlek, Bodegraven, Boskoop en Vlist in de periode tot 2030 te maken krijgen met bevolkingsdaling. In deze gemeenten zal het aantal huishoudens nog wel blijven groeien als gevolg van huishoudensverdunning.

Bijlage 3

Analyse maatschappelijke opgaven en beleidsreacties De Nieuwe Regio en provincie Zuid-Holland

Thema	Maatschappelijke opgaven[75]	Speerpunten De Nieuwe Regio[76]	Beleid provincie Zuid-Holland[77]
Economie, arbeidsmarkt en onderwijs	• In de periode 2007-2011 is de totale economie van GH50 minder sterk gegroeid dan landelijk het geval is geweest (2,3 procent versus 6,6 procent). De economie van GH13 kromp zelfs licht (-1,6 procent). • De werkgelegenheidsontwikkeling is in de afgelopen tien jaar achtergebleven bij gemiddeld Nederland (5 procent versus 10 procent). Het aantal nieuwe vestigingen blijft fors achter bij landelijke ontwikkelingen. Desondanks biedt het Groene Hart per saldo voldoende werk voor haar beroepsbevolking • Innovatief karakter van de regio kan sterker: weinig kennisintensieve bedrijvigheid, weinig octrooien. • In de regio zit een aantal wereldspelers (hidden champions) in hun (niche)markt, die echter niet in de steden zitten. Het gaat om internationale maakbedrijven: zoals Mokveld, Gouda Refractories, De Regt Marine Cables, Stinis, Goudse Machinesfabriek. • Bijna 99% van aantal vestigingen is mkb (< 50 werknemers) en neemt hiermee bijna 60% van de werkgelegenheid voor haar rekening. • Het Groene Hart telt ruim 5.500 agrarische vestigingen, 4 procent van het totaal aantal bedrijfsvestigingen in het Groene Hart. De melkveehouderij is de belangrijkste activiteit, maar ook de sierteelt (glastuinbouw en boomkwekerij) zijn nadrukkelijk aanwezig. De afgelopen tien jaar is in de regio het aantal agrarische vestigingen met 23 procent afgenomen, min of meer conform het landelijke patroon. De agrarische sector is verreweg de belangrijkste bodemgebruiker. In een deel van de landbouwgebieden (vooral de Veenweidegebieden) is het vanwege de fysieke omstandigheden voor de agrarische sector echter lastig om te concurreren met landbouwbedrijven elders. • Toerisme en recreatie: Door onvoldoende productontwikkeling is de prijs-kwaliteitverhouding in vergelijking met concurrerende regio's in de laatste jaren verslechterd; dit betreft zowel prijs en kwaliteit in verblijf, vermaak en vervoer. De promotie van de merken in Zuid-Holland is gefragmenteerd, waardoor het aanbod naar zowel de recreant als de (dag)toerist niet effectief wordt neergezet. Mensen kunnen wel fietsen, varen en wandelen, maar er zijn voor hen onvoldoende bestemmingen. • Detailhandel onder druk (ook deels door de crisis)	Doelen: • Innovatie in de regionale economie. Het mkb. Investeren in waardeketens, innovatie en clustervorming rondom de industriële parels van de maakindustrie: landbouwmechanisatie, snijpunt logistiek-techniek-landbouw, water- en deltatechnologie en zilver- en fijnmechanica. • Toerisme en recreatie: regionaal programma voor de ontwikkeling van een sterke recreatie-economie gerelateerd aan cultuurhistorie, landschap en natuur, geduid als 'Gastvrij'. • Een vitale duurzame agrarische sector als volwaardige economische pijler en als drager van het landschap. Schaalvergroting, marktontwikkeling met landschaps- en natuurbeheer c.q. recreatie, en met streekeigen producten als speerpunten. • Versterking van ketensturing op productie, handel, logistiek, toelevering, diensten, kennis en onderwijs in tuinbouw en boomsierteelt, alsook in internationaal verband. Activiteiten: • Eén regionaal economisch beleidsplan. • Gezamenlijke aanpak van de discrepantie tussen vraag en aanbod kantoren en (herstructurering) bedrijventerreinen. • Een versterking van een fijnmazig fiets, vaar- en wandelnetwerk. Daarnaast een gedegen en integrale marketing aanpak. • De transitie in het kader van de Participatiewet, waarbij bedrijfsleven, SW-bedrijven en gemeenten tot effectieve vormen van samenwerking komen. • Verdere versterking en uitbreiding van het netwerk van relaties op het gebied van onderwijs, ondernemers en overheid.	• De provincie Zuid-Holland richt zich samen met regionale partners op de uitvoering van een gezamenlijke economische agenda, de Economische Agenda Zuidvleugel. • De Economische Agenda Zuidvleugel richt zich op vier economische pijlers: 1. De transitie van het Havenindustrieel complex 2. De transities van de Greenports 3. De ontwikkeling van de Kennisas en 4. De ontwikkeling van de zakelijke dienstverlening in het stedelijk gebied (waarbij de provincie zich primair richt op de eerste drie). • Daarnaast zet de provincie in op werklocatiebeleid en energie. Werklocatiebeleid is gericht op de ruimte voor werklocaties, zoals bedrijventerreinen, kantoorlocaties, detailhandel en tuinbouwgebieden. Energie is een voorwaarde voor duurzame groei en een motor voor innovatie. • Oprichting ROM Zuidvleugel. De provincie heeft samen met partners de oprichting van een ROM verkend op Zuidvleugelschaal. De ROM focust zich op participatie (financiering van snel doorgroeiende mkb-bedrijven), investeringsbevordering (acquisitie en regiomarketing) en ontwikkeling en innovatie (netwerkfunctie, aanjagen van samenwerkingsverbanden, vormen van consortia) (inclusief opstellen plan voor regionaal participatiefonds). Voorbereiding EFRO-programma 2014-2020: De hoofddoelstelling van de slimme specialisatie strategie is: Het verbeteren van de economische concurrentiekracht van West-Nederland versterken door verhoging van de investeringen in R&D en innovatie te bevorderen. Als onderliggende doelstellingen zijn geformuleerd: - Het versterken van de gezamenlijke kennisinfrastructuur. - Het aandeel private R&D-uitgaven verhogen, waarmee de valorisatie van beschikbare kennis in de regio stijgt Nationaal Landschap Groene Hart wil beleid- en regelgeving rond economie (waaronder recreatie) in het Groene Hart afstemmen tussen betrokken overheden. Ook wil de stuurgroep landrecreatie en waterrecreatie stimuleren en het Groene Hart promoten.

Thema	Maatschappelijke opgaven	Speerpunten De Nieuwe Regio	Beleid provincie Zuid-Holland
Ruimte en wonen	• Het gebied kenmerkt zich door laaggelegen veenweiden, polders, plassengebieden en oude waterlopen. Maar ook bijzonder cultuurhistorisch erfgoed en maakindustrie langs rivieren. Het Groene Hart wordt ook wel de binnentuin van de Randstad genoemd. Door zijn ligging en karakteristieken is het een gebied dat even waardevol als kwetsbaar is. Waardevol door de unieke combinatie van natuur, landschap en cultuurhistorie. Kwetsbaar door verstedelijking, bodemdaling en klimaatverandering. • Dorpen in het Groene Hart worden meer dan gemiddeld geconfronteerd met demografische krimp. Voor GH13 geldt dat er in 12 van de 25 grote dorpen en 15 van de 26 kleine dorpen reeds sprake is van demografische krimp.	Doelen: • Zorgen voor ruimtelijke kwaliteit in relatie tot wonen, werken en bereikbaarheid. - evenwichtige verdeling van deze functies - ontwikkeling van woningbouwlocaties te realiseren • Hoogwaardige woonontwikkeling met optimale verweving met groen, water, duurzaamheid en landschap. • Versterking regio met als basis Groene Hart en Water. • Zorgen voor balans tussen de hoge omgevingskwaliteiten en het waarborgen van vitale gemeenschappen. Activiteiten: Centrale aansturing van de gezamenlijke (bovenlokale) opgaven Stelselmatige effectieve belangenbehartiging in gremia binnen en buiten de regio.	De provincie onderscheidt 5 hoofdopgaven: • aantrekkelijk en concurrerend internationaal profiel • duurzame en klimaatbestendige deltaprovincie • divers en samenhangend stedelijk netwerk • vitaal, divers en aantrekkelijk landschap • stad en land verbonden. De uitvoering van het provinciale ruimtelijk beleid richt zich in Midden-Holland op de volgende deelgebieden: • de stedelijke ontwikkeling van de Zuidplaspolder in combinatie met de ontwikkeling van Gouda: herijking kantorenstrategie en woonprogrammering en afspraken over ontwikkeling parallelstructuur A12/A20/Moordrechtboog; • de ontwikkeling van de Greenport Boskoop: bovenregionale afstemming Greenports, uitvoering ISV Boskoop; • het landschappelijk netwerk Krimpenerwaard, Gouwe Wiericke en Bentwoud (ruimtelijke kwaliteit). In de provinciale woonvisie 2011-2020 zijn de volgende vormvereisten voor een regionale woonvisie benoemd: 1. voldoende sociale woningbouw; 2. uitvoerbaar woningbouwprogramma 3. SER ladder en 4. woonmilieuaanpak. Nationaal Landschap Groene Hart werkt met een atelier voor ruimtelijke kwaliteit en stimuleert broedplaatsen waar zichtbaar wordt wat ontwikkelen met Groene Hart-kwaliteit betekent.

Thema	Maatschappelijke opgaven	Speerpunten De Nieuwe Regio	Beleid provincie Zuid-Holland
Verkeer en vervoer	• Op verschillende plekken in de regio bestaan nog niet ingeloste regionale wensen, zoals de Bodegravenboog, de Algeracorridor, de verbreding van de A20 en de gewenste frequentieverhoging tussen Alphen en Gouda en op de Goudse lijnen (Rotterdam - Utrecht en Den Haag - Utrecht) • Bereikbaarheid en beleefbaarheid van de regio (incl. recreatieve voorzieningen) is onvoldoende. • Er is net zoveel water in de regio als in het Friese Merengebied, maar de (recreatieve) benutting is vele malen minder.	Doelen: • Een samenhangend geheel van water-, weg- en railinfrastructuur met daarbinnen Kleinschalig Collectief Vervoer en een Hoogwaardig OV-netwerk. Optimale ontsluiting en toegankelijkheid, niet alleen oost-west maar ook noord-zuid. • Versterking van het logistieke knooppunt (met koppelingen tussen de verschillende vervoersvormen) als economisch centrum in het hart van de Randstad. Focus op ketenmobiliteit. Verbindingen benutten in relatie tot Havenontwikkeling. • Overweging van het nut van een eigen vervoersautoriteit. Activiteiten: • gezamenlijke aanpak regionale knelpunten verkeer en vervoer (auto/OV/Fiets/watervervoer = • regionaal Verkeer- en Vervoerplan + • uitvoeringsprogramma met • krachtenveldanalyse en lobbyagenda met betrekken externe partijen: VNO-NCW, TLN, Kamers van Koophandel • Activiteiten werkprogramma 2013 koppelen	Het provinciale verkeers- en vervoerplan uit 2004 wordt momenteel herzien. In het voorjaar zal een consultatiefase starten waarbij ook de Zuid Hollandse gemeenten bij betrokken worden. Dit zal voor Midden Holland gelegenheid bieden om hun visie in te brengen in de provinciale Mobiliteitsvisie. Concrete projecten waarbij Zuid-Holland betrokken is, zijn: • A20 Nieuwerkerk-Gouda • Parallelstructuur A12 • Westelijke Randweg Waddinxveen: • Aansluiting/omleiding Reeuwijk • Aansluiting N11/A12 (Westelijke richting). • Gouwe (Boskoop). • Julianasluis (Gouda): • Stedenbaanstation Gouda • De spoorverbinding Gouda - Alphen aan den Rijn is onderdeel van het HOV-net Zuid-Holland Noord.

Thema	Maatschappelijke opgaven	Speerpunten De Nieuwe Regio	Beleid provincie Zuid-Holland
Natuur, water en duurzaamheid	• Bodemdaling, veenerosie, waterbeheersing en de stikstofproblematiek vragen in grote delen van het Groene Hart extra aandacht. • Herijking ecologische hoofdstructuur • Noodzaak gezonde economische basis landbouw • Water (veilig wonen in een waterrijke omgeving) • Slappe bodem en bodemdaling • Nieuw natuurbeleid: - staatssecretaris Dijksma wil het stelsel voor agrarisch natuurbeheer vereenvoudigen en beter laten aansluiten bij de internationale biodiversiteitsdoelen. Collectieven in een streek krijgen daarbij een centrale rol. Zij worden verantwoordelijk voor het opstellen van een gebiedsofferte. - De inwerkingtreding van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) is voorzien per 1 januari 2014. Om de PAS van start te kunnen laten gaan, is een wetsvoorstel in voorbereiding. Dijksma verwacht dit voorstel voor de zomer naar de Kamer te sturen. In samenwerking met provincies en andere betrokkenen wordt dit jaar de implementatie voorbereid. Een belangrijke mijlpaal - voor de zomer - is de afronding van de gebiedsanalyses.	Doelen: • duurzame en economisch levensvatbare landbouw, gebaseerd op (melk)veehouderij, nodig voor het beheer en de bescherming van landschap- en natuurkwaliteit; • behoud van het waardevolle cultuurlandschap en de cultuurhistorische waarden door ontwikkeling te baseren op bestaande kwaliteiten; • behoud en versterking van de economische vitaliteit van het landelijk gebied; • versterken van het economisch draagvlak en de leefbaarheid van de Randstad; • zorg dragen voor het veilig kunnen wonen en werken in een waterrijke omgeving; • voorkomen van bodemdaling en het zoeken naar inhoudelijke en financiële oplossingen voor de problematiek van de slappe bodem. Activiteiten: • ontwikkeling van een uitvoeringsprogramma Groene Hart 2014-2017; • opstellen integrale visie op de EHS; • uitwerken en uitvoeren van activiteiten op basis van het Rapport "de kracht van het Groene Hart"; • regionaal plan voor de aanpak van landbouwgronden; • één Recreatieschap voor de Krimpenerwaard en De Reeuwijkse Plassen; • tegengaan van bodemdaling; daarnaast wordt de belangenbehartiging op het terrein van de slappe bodem versterkt waarbij de aanwezige kennis van het ODMH wordt ingezet; • er wordt een regionaal (deel-)programma waterveiligheid opgesteld en uitgevoerd.	De Beleidsvisie Groen noemt drie ambities: • Groenbeleving: aandacht voor de kwaliteit van bestaande gebieden en recreatieve netwerken • Biodiversiteit: aandacht voor internationale natuurdoelen en een verbindend groenblauw netwerk • Agrarisch ondernemerschap: gezonde basis door planologische ruimte en innovatiemaatregelen in gebieden die te maken hebben met bodemdaling. Binnen deze ambities zijn vijf prioriteiten gesteld: 1. Afronden van de 'Recreatie om de Stad' -projecten (RodS); 2. Realiseren en beheren van de herijkte Ecologische Hoofdstructuur (EHS); 3. Aantrekkelijk recreatief routenetwerk; 4. Kwaliteitsimpuls in recreatiegebieden en landschap rond het stedelijk netwerk; 5. Gezonde economische basis voor de grondgebonden landbouw. Het waterplan van Zuid-Holland heeft vier hoofdtaken: 1. Waarborgen waterveiligheid 2. Zorgen voor mooi en schoon water 3. Ontwikkelen duurzame Zoetwatervoorziening 4. Realiseren robuust en veerkrachtig watersysteem Verkenning fusie recreatieschappen. Voorbereiding voor nieuwe subsidieronde PlattelandsOntwikkelProgramma (POP III) is in volle gang. Nationaal Landschap Groene Hart richt zich op kennisontwikkeling over effecten bodemdaling in het Veenweiden informatie centrum (VIC) Het Provinciaal Waterplan 2010-2015 benoemt vier hoofdopgaven: • Waarborgen waterveiligheid • Zorgen voor mooi en schoon water • Ontwikkelen duurzame zoetwatervoorziening • Realiseren robuust en veerkrachtig watersysteem • In het plan zijn deze opgaven verder uitgewerkt in 19 thema's én voor drie gebieden, in samenhang met economische, milieu- en maatschappelijke opgaven. Dit leidt tot een integrale visie op de ontwikkeling van de Zuid-Hollandse Delta, het Groene Hart en de Zuidvleugel van de Randstad. • Het Waterplan vervangt de eerdere beleidsplannen voor (grond)water. Het plan staat in nauw verband met de provinciale structuurvisie. Strategische agenda Zuid-Holland voor het Nationaal Deltaprogramma 2013 legt haar focus op vier deltabeslissingen: • Zuid-Holland wil invloed uitoefenen op de deltabeslissing over veiligheid. De provincie heeft belang bij een veiligheidsnormering waarbij de afweging wordt gemaakt tussen veiligheid en aanvaardbare kosten. • De provincie zet in op de deltabeslissing ruimtelijke adaptatie. Deze deltabeslissing hangt nauw samen met de deltabeslissing over veiligheid en gaat over de vraag hoe bij (her)inrichting van het land meer rekening kan worden gehouden met risico's van eventuele overstroming, wateroverlast, verzilting, bodemdaling, verdroging en de gevolgen van extreme temperaturen. • De deltabeslissing zoetwaterstrategie. De deltabeslissing gaat over de verdeling van water in droge periode over de rivieren en zal de verantwoordelijkheid van de overheid ten aanzien van de zoetwatervoorziening verduidelijken. • De deltabeslissing Rijn Maasdelta. Deze deltabeslissing is randvoorwaardelijk voor de toekomst van de Mainport Rotterdam, de ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden van de Rijn Maasmonding en de zoetwatervoorziening.

Thema	Maatschappelijke opgaven	Speerpunten De Nieuwe Regio	Beleid provincie Zuid-Holland
Decentralisatie in het sociaal domein		Doelen: • Het scheppen van de optimale voorwaarden voor leefbaarheid, het bereiken van sociale samenhang en solidariteit. • Het bereiken van optimaal regionaal afgestemde zorg en beschikbaarheid van voorzieningen. • De landelijke transitieopgaven op gebied van Jeugdzorg, WMO/AWBZ en Participatiewet worden gezamenlijk opgepakt om een maximum aan rendement, efficiëntie en vernieuwing te bereiken. • De transitie op het gebied van jeugdzorg, WMO/AWBZ en WWNV op adequate wijze vormgeven. Activiteiten • Optimale samenwerking van overheden en instellingen is cruciaal. Speerpunten Plan van Aanpak Fase 2 Decentralisaties Regio Midden-Holland: • De doelstelling van het programma is een efficiënte en effectieve voorbereiding op de implementatie van de drie decentralisaties (afgekort 3D) binnen de gemeenten van de regio Midden-Holland. • Er zijn 10 doelstellingen geformuleerd die specifiek gelden voor de 2e fase. Deze zijn gecategoriseerd per thema (Overall 3D, Jeugdzorg, WMO/AWBZ en WWNV) en op schaalniveau ((sub) regionaal en lokaal) • De 2e fase gaat vooral in op het ontwikkelen van en het inventariseren van visies en het maken van keuzen daarin.	De gemeenten, de samenwerkende gemeenten en de provincie bereiden zich voor op de transitie in de jeugdzorg. Ook de provincie bereidt zich voor op het overdragen van haar taken op het gebied van planning en financiering. In het Programmaplan Transitie Jeugdzorg staat hoe de provincie de voorbereiding van de transitie ondersteunt. Dit doet zij door het overdragen van kennis, expertise en beleidsinformatie op het gebied van de provinciale taken voor de jeugdzorg. De provincie faciliteert het transitieproces waarbij de partijen hebben aangegeven dat ze de voorbereiding samen willen oppakken. **Transitieplatform** In het Transitieplatform vinden overheden en jeugdinstellingen elkaar en werken ze aan kennisuitwisseling en -ontwikkeling en innovatie. Het platform bestaat uit de partners in het veld en vertegenwoordigers van de gemeentelijke samenwerkingsverbanden.

75 Gebaseerd op: Koersdocument Midden-Holland: Region Building in Midden-Holland', Blaauwberg,(21 januari 2010), Rabobank (oktober 2012). Een kloppend Groene Hart, een krachtig Groene Hart, ING (december 2012) 'Regio's in economisch perspectief' en ISMH (15 februari 2010). Ruimtelijke agenda Midden-Holland

76 Gebaseerd op: De Nieuwe Regio, Visie op regionale samenwerking, 2.0. 18 juni 2012 en op de concept-uitwerking van de programma's uit De Nieuwe Regio, zoals gepresenteerd in de radenbijeenkomst op 11 februari 2013.

77 Gebaseerd op: Provinciale Structuurvisie Zuid-Holland (actualisering februari 2012), provinciale woonvisie 2011-2020, Startnotitie Beleidsvisie Mobiliteit 2030 (27 augustus 2012), Meerjarenprogramma Provinciale Infrastructuur 2011-2025 (vastgesteld door GS, 21 september 2010), Provinciale beleidsvisie en uitvoeringsstrategie regionale economie en energie 2012-2015 (1 mei 2012), Uitvoeringsprogramma Groen (oktober 2012), Nieuwe koers in Provinciaal Waterplan 2010-2015, Agenda Landbouw (26 januari 2011) en Werkdocument Samen aan de slag: uitvoeringsafspraken over samenwerking tussen waterschappen, gemeenten en provincies in het Nationaal Landschap Groene Hart voor de periode 2013-2015 (20 november 2012), Strategische agenda Zuid-Holland 2013 voor het Nationaal Deltaprogramma (11 december 2012), Het Provinciaal Waterplan 2010-2015 (11 november 2009).

Bijlage 4

Overzicht gesprekspartners

Gemeenten Midden-Holland	• Waddinxveen, college van B&W (22 oktober) • Schoonhoven, college van B&W (22 oktober) • Zuidplas, college van B&W (22 oktober) • Bergambacht, college van B&W (23 oktober) • Ouderkerk, college van B&W (23 oktober) • Gouda, college van B&W (24 oktober) • Boskoop, college van B&W (24 oktober) • Nederlek, college van B&W (30 oktober) • Vlist, college van B&W (30 oktober) • Bodegraven-Reeuwijk, college van B&W (2 november) • Burgemeesters Midden-Holland (21 november)
Provincie Zuid-Holland	• Commissaris van de Koningin (23 oktober) • Gedeputeerde Weber (Groene Hart, 28 november) • Gedeputeerde Janssen (bestuur, 6 december) • Gedeputeerde Veldhuijzen (Ruimte, Economie en Wonen, 18 januari) • Gedeputeerde De Bondt (Verkeer & Vervoer, 23 januari) • Ambtelijk panelgesprek (28 februari)
Buurgemeenten	• Alphen aan den Rijn, College van B&W (9 oktober) • Nieuwkoop, College van B&W (26 november) • Rijnwoude, College van B&W (3 december) • Alphen aan den Rijn en Woerden gezamenlijk met Gouda (3 december) • De Ronde Venen, College van B&W (5 december) • Kaag en Braassem, College van B&W (6 december) • Krimpen aan den IJssel, College van B&W (7 december) • Woerden, College van B&W (16 januari) • Capelle aan den IJssel, College van B&W (16 april)
Bedrijfsleven	• Bijeenkomst 'Koers van het landschap' van stuurgroep Groene Hart (26 november) • De heer A. Smit, Rabobank Groene Hart Noord (3 december) • Panelgesprek met bedrijfsleven Midden-Holland (15 januari)
Buurregio's	• Holland Rijnland, de heer Lenferink, voorzitter (22 oktober) • Metropool en Haaglanden, mevrouw Bertram, gemeentesecretaris Den Haag (23 november) • Metropool en Stadsregio Rotterdam, de heer Aboutaleb, voorzitter (8 januari)
Rijksoverheid	• De heer Buitendijk, DG Bestuur en Koninkrijksrelaties (BZK, 13 november) • De heer Ovink, wnd DG Ruimte (I&M, 23 november) • Mevrouw Burger, DG Regionale economie (EZ, 4 december)

Samenwerkingsverbanden	• De heer Van der Borg, voorzitter Woerdens Beraad (23 oktober) • De heer Van Steensel, directeur programmabureau Nationaal Landschap Groene Hart (ambtelijk, 5 november) • De heer Postema, wnd secretaris ISMH (ambtelijk, 13 november) • De heer Rijsdijk, Post-Floriade initiatief, (7 januari)
Achtergrondgesprekken	• De heer Cornelis, voormalig burgemeester Gouda en voorzitter ISMH (24 oktober) • De heer Van den Berg (13 november) • De heer Oosters, Dijkgraaf Hoogheemraadschap Schieland en Krimpenerwaard (8 januari)
Gesprek bedrijfsleven - externe commissie Midden Holland, 15 januari 2013	• VNO-NCW RijnGouwe - mevrouw Koster (voorzitter); • Kamer van Koophandel Rotterdam - de heer Voogt; • Kamer van Koophandel Rotterdam - de heer Hoek (verslag); • Kamer van Koophandel Den Haag - de heer Jung; • Kamer van Koophandel Den Haag - de heer Wiltenburg; • Koninklijke Metaalunie - mevrouw Van Doremalen; • Raad voor Handel, Industrie en Dienstverlening Gouda - de heer De Groot; • Raad voor Handel, Industrie Bodegraven - de heer de Groot • Ondernemerskring Woerden - de heer Maliepaard; • Kwartiermaker economie namens Nieuwe Regio - de heer Crouwers; • Kwartiermaker economie namens Nieuwe Regio - mevrouw Snellen; • Gemeente Gouda - burgemeester Schoenmaker; • Gemeente Gouda - wethouder Van den Akker; • Gemeente Alphen aan den Rijn - wethouder Hoekstra
Raadsledenbijeenkomst Midden-Holland, 11 februari 2013	Circa 100 raadsleden
Versnellingsbijeenkomst Groene Hart, 18 maart 2013	• Circa 70 deelnemers afkomstig van de volgende organisaties: • ANWB • Gemeenten: - Bodegraven-Reeuwijk - Alphen aan den Rijn - Bergambacht - Boskoop - De Ronde Venen - Gouda - Kaag en Braassem - Krimpen a/d IJssel - Nederlek - Nieuwkoop - Ouderkerk - Rijnwoude - Schoonhoven - Vlist - Waddinxveen - Woerden - Zuidplas • Federatie van ondernemersverenigingen Zuidplas • Greenpoort Boskoop [LTO-kring] • Hoogheemraadschap Rijnland • Hoogheemraadschap Schieland en Krimpenerwaard • ISMH • Kamer van Koophandel • Kennis en innovatie Impuls • Kennisalliantie • LTO Zuid-Holland • Programma Bureau Groene Hart • Provincie Zuid-Holland • Rabobank / SOG • REO • Ruimte voor Ontwikkeling Rotterdam • Stichting Het Groene Hart • Universiteit Wageningen • VNO-NCW • Woerdens Beraad

Bijlage 5

Overzicht geraadpleegde documenten

- Acestes Public Sector Strategy. (18 juni 2012). *De Nieuwe Regio. Visie op regionale samenwerking, Rijswijk*
- Blaauwberg. (21 januari 2010). *Region Building in Midden-Holland, Koersdocument van het gezamenlijke portefeuillehoudersoverleg Werk & Inkomen en Economische Zaken,* Leiden
- Commissie van den Berg. (30 maart 2007). *De puzzel passend gemaakt: over fusies van gemeenten in het hart van Zuid-Holland.*
- Gemeente Alphen aan den Rijn. (2010). *Iedereen doet mee! Collegeprogramma 2010-2014,* Alphen aan den Rijn
- Gemeenten Alpen aan den Rijn, Boskoop en Rijnwoude. (14 maart 2012). *Herindelingsadvies,* ABR-gemeenten
- Gemeente Bergambacht. (2010). *Coalitieprogramma 2010-2014. Bergambacht werkt aan een vitale toekomst,* Bergambacht
- Gemeente Bodegaven-Reeuwijk. (2011). *Samen aanpakken!*, Bodegraven-Reeuwijk
- Gemeente Boskoop. (2010). *Boskoop, klaar voor de toekomst!*, Boskoop
- Gemeente Den Haag. (30 december 2011). *Vernieuwend besturen: De Metropoolregio Rotterdam Den Haag,* Den Haag
- Gemeente Gouda. (2010). *Samen werken aan Gouda. Coalitieakkoord voor een Gouds collegeprogramma 2010-2014,* Gouda
- Gemeente Gouda. (19 juni 2012). *Memo Visie intergemeentelijke samenwerking,* Gouda
- Gemeente Nederlek. (2010). *Samen naar de toekomst. Coalitieakkoord 2010-2014,* Nederlek
- Gemeente Ouderkerk. (2010). *Collegeprogramma 2010-2014,* Ouderkerk
- Gemeente Rijnwoude. (2010). *Rijnwoude: kernen met energie. Collegeprogramma 2010-2014,* Rijnwoude
- Gemeente Rotterdam. (januari 2008). *Samenvatting Stadsvisie Rotterdam in 2030,* Rotterdam
- Gemeente Schoonhoven. (2010). *Coalitie Programma 2010-2014,* Schoonhoven
- Gemeente Vlist. (2010). *Besturen met de burger. Collegeprogramma 2010-2014,* Vlist
- Gemeente Waddinxveen. (2010). *Coalitieakkoord 2010-'14. Gaan voor Waddinxveen,* Waddinxveen
- Gemeente Zuidplas. (2010). *Ruimte om je thuis te voelen. Collegeprogramma 2010-2014,* Zuidplas
- Gerrichhauzen en Partners. (2009). *Factsheet Midden-Holland,* Dordrecht
- Het programmabureau Groene-Hart. (januari 2011). *Het Groene Hart. Ambitieus en gedreven,* Utrecht
- Holland Rijnland. (November 2012). *Kerncijfers Holland Rijnland 2012-2013,* Holland Rijnland
- ING Nederland. (December 2012). *Regio's in economisch perspectief 2013*, Amsterdam
- ING Economisch Bureau. (April 2013). *Grote regionale verschillen in innovatie.*
- ISMH. (15 februari 2010). *De Ruimtelijke Agenda Midden-Holland. Geslaagde kwaliteit in een vitale regio,* Gouda
- ISMH. (2011). *Jaarkrant ISMH,* Gouda
- K5-Gemeenten. (2 juli 2009). *Structuurvisie K5,* K5, Gemeenten
- Lysias Advies. (November 2003). *Kiezen en doen. Evaluatie en advies Groene Hart,* Amersfoort
- Lysias Consulting Group. (27 november 2012). *Trendrapport Samenwerking gemeenten,* Amersfoort

- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (20 december 2012). *Brief: Stand van zaken beoogde herindeling Krimpenerwaard,* Kenmerk 2012-0000740436
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (19 februari 2013). *Decentralisatiebrief, Kenmerk 2013-0000108917*
- Partners&Pröpper. (29 oktober 2008). *Samenwerking in het ISMH na herindeling. Perspectieven en percepties,* Vught
- Provincie Noord-Brabant. (2012). *Krachtig bestuur in Brabant,* 's-Hertogenbosch
- Provincie Zuid-Holland. (26 januari 2011). *Agenda Landbouw,* Den Haag
- Provincie Zuid-Holland. (31 januari 2012). *Bestedingsplan Brede Doeluitkering 2012,* Den Haag
- Provincie Zuid-Holland. (21 december 2010). *Brief start ahri procedure Gouda en Waddinxveen,* Den Haag
- Provincie Zuid-Holland. (21 september 2012). *Brief handelingskader openbaar bestuur,* Den Haag
- Provincie Zuid-Holland. (december 2012). *De Weerbare Regio. Ruimtelijk-economisch beleid in de Zuid-Hollandse kenniseconomie,* Den Haag
- Provincie Zuid-Holland. (december 2012). *De Weerbare Regio. Skill-gerelateerdheid in de arbeidsmarkt van de provincie Zuid-Holland,* Den Haag
- Provincie Zuid-Holland. (december 2012). *De Weerbare Regio. De strijd om kapitaal,* Den Haag
- Provincie Zuid-Holland. (december 2009). *Economische monitor Zuid Holland,* Den Haag
- Provincie Zuid-Holland. (maart 2011). *Feiten en cijfers,* Den Haag
- Provincie Zuid-Holland. (30 mei 2012). *Kansen zien, kansen grijpen. Beleidsvisie en uitvoeringsstrategie regionale economie en energie 2012-2015,* Den Haag
- Provincie Zuid-Holland. (21 september 2010). *Meerjarenprogramma Provinciale Infrastructuur 2011-2025,* Den Haag
- Provincie Zuid-Holland. *Nieuwe koers in Provinciaal Waterplan 2010-2015. Ruimte voor water,* Den Haag
- Provincie Zuid-Holland. (11 december 2012). *Strategische agenda Zuid-Holland 2013 voor het Nationaal Deltaprogramma,* Den Haag
- Provincie Zuid-Holland. (11 november 2009). *Het Provinciaal Waterplan 2010-2015,* Den Haag
- Provincie Zuid-Holland. (1 mei 2012). *Provinciale beleidsvisie en uitvoeringsstrategie regionale economie en energie 2012-2015,* Den Haag
- Provincie Zuid-Holland. (27 augustus 2012). *Startnotitie Beleidsvisie Mobiliteit 2030,* Den Haag
- Provincie Zuid-Holland. (30 januari 2013). *Provinciale Structuurvisie, actualisering 2012,* Den Haag
- Provincie Zuid-Holland. (oktober 2012). *Uitvoeringsprogramma Groen,* Den Haag
- Provincie Zuid-Holland. (12 oktober 2011). *Woonvisie 2011-2020,* Den Haag
- Raad voor de leefomgeving en infrastructuur. (maart 2013). *Ruimte voor duurzame landbouw,* Den Haag
- Raad voor het Openbaar Bestuur (December 2012). *Loslaten in vertrouwen. Naar een nieuwe verhouding tussen overheid, markt én samenleving.*
- Rabobank Nederland (1 oktober 2012). *Een kloppend Groene Hart, een krachtig Groene Hart!,* Utrecht
- Randstedelijke rekenkamer. (maart 2009). *Het Groene Hart - Een haalbare kaart?,* Amsterdam
- Regio Midden-Holland. (20 maart 2012). *Plan van Aanpak Fase 2 Decentralisaties Regio Midden-Holland,* Regio Midden-Holland
- Roland Berger Strategy Consultants. (januari 2010). *Zuidvleugel, de topregio van Nederland. Naar een nieuwe economische agenda Zuidvleugel 2010-2020,* Amsterdam
- Rijk, VNG, IPO en UWV. (21 april 2011). *Bestuursakkoord 2011-2015,* Den Haag
- Stuurgroep ABR. (26 september 2012). *Position paper gemeente ABR,* ABR-gemeenten

- Stuurgroep Nationaal Landschap Groene Hart. (19 september 2012). *Samen Ontwikkelen,* Utrecht
- Stuurgroep Nationaal Landschap Groene Hart. (20 november 2012). *Werkdocument Samen aan de slag: uitvoeringsafspraken over samenwerking tussen waterschappen, gemeenten en provincies in het Nationaal Landschap Groene Hart voor de periode 2013-2015,* Utrecht
- Tordoir. P.P. (januari 2011). *Metropoolregio Rotterdam - Den Haag: Beleidsstrategische overwegingen en prioriteiten,* Amsterdam
- VNG. (7 december 2012). *Brief van de VNG aan de Vaste commissie voor BZK in de Tweede Kamer. VNG-reactie gemeentefondsbegroting 2013,* Den Haag
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. (22 mei 2012). *WRR-rapport 88: Vertrouwen in burgers.*

Geraadpleegde presentaties

Concept-uitwerking van de programma's uit De Nieuwe Regio, zoals gepresenteerd in de radenbijeenkomst op 11 februari 2013.

Presentatie Elke Metropool heeft een Greenport nodig!

Presentatie Kamer van Koophandel tijdens gesprek met ondernemers, januari 2013

Wat nu? Op zoek naar een sociaaleconomische strategie voor de regio Holland Rijnland. Lezing tijdens bijeenkomst Kracht15 van Holland Rijnland. 21 januari 2013.

Geraadpleegde websites

http://www.k5-gemeenten.nl/
http://www.regioatlas.nl
http://www.zuidvleugel.nl
http://mrdh.nl/qa
http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/home/default.htm
http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=81575NED&LA=NL

Bijlage 6

Sfeerimpressie 'Versnellingsbijeenkomst' 18 maart 2013

Op 18 maart 2013 organiseerde de commissie een versnellingsbijeenkomst voor de kern van het Groene Hart. Doel van deze bijeenkomst was het nader bepalen van de samenwerkingsagenda, het verder uitlijnen van het proces van samenwerking op bestuurlijk niveau en het definiëren van de stappen daar naartoe.

Vertegenwoordigers van bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en overheden spraken tijdens deze bijeenkomst over de opgaven en toekomst van Midden-Holland, in de context van het Groene Hart. De deelnemers discussieerden over de voorlopige bevindingen en conclusies van de commissie en oriënteerden zich op de inhoudelijke opgaven en op thema's als Arbeidsmarkt, Economie & Onderwijs, Groen & Water, Verkeer & Vervoer en Ruimte. Ook spraken de deelnemers over opgaven die door de gebiedsclusters zouden moeten worden opgepakt.

Door de deelnemers is een aantal inhoudelijke en procesmatige uitspraken gedaan, die de commissie heeft benut voor het opstellen van dit rapport. We benoemen hieronder enkele hoofdpunten.

- Tijdens de bijeenkomst kwamen als vragen aan de orde: 'Wat wil de regio bereiken? Wat is de ambitie van de regio op economisch gebied en welke doelen moeten worden gerealiseerd? Op welke sectoren wil de regio gaan inzetten?' In antwoord op deze vragen is aangegeven dat de focus gericht dient te zijn op de thema's: groenblauwe economie, toerisme & recreatie en mkb gelieerd aan de Topsectoren.

- De opgaven per deelgebied van Midden-Holland verschillen. De commissie legde op 18 maart het idee voor om voor het oppakken van opgaven per deelgebied gebiedsclusters te vormen, vanuit het 'stad-ommeland-principe'. Op 18 maart is voorgesteld dat de steden Gouda, Alphen aan den Rijn en Woerden het voortouw nemen om hier nader invulling aan te geven. Daarvoor zal een visiebijeenkomst georganiseerd worden.

- De deelnemers concludeerden dat de belangenbehartiging vanuit de inhoud georganiseerd moet worden. Daarbij is ook opgemerkt dat de schaal waarop dit gebeurt van belang is. "Organiseer de belangenbehartiging niet te smal, want dan zal het geluid van Midden-Holland niet gehoord worden." Bij dit onderwerp kwam de opmerking naar voren dat Midden-Holland en het Groene Hart te maken hebben met meerdere buurregio's. Denk aan de Metropoolregio Amsterdam, de regio Utrecht, Holland Rijnland en Alblasserwaard/Vijfheerenlanden. De commissie heeft in reactie hierop aangegeven dat aandacht voor andere buurregio's terecht is. Tegelijkertijd is de commissie van mening dat

ook op het gebied van belangbehartiging prioriteiten bepaald moeten worden en versnippering van aandacht moet worden voorkomen. De sporen van het Groene Hart en van de Zuidvleugel ziet de commissie als de prioritaire sporen voor het invulling geven van de strategische belangenbehartiging.

- In het verlengde van dit onderwerp is op 18 maart de vraag aan de commissie voorgelegd verder na te denken over het benutten van een regionale ontwikkelingsmaatschappij (ROM) en over het nader benoemen van mogelijkheden om economische aansluiting te vinden bij de Zuidvleugel. Deze onderwerpen hebben nadrukkelijk aandacht gekregen in deze rapportage.

Colofon

Tekst
Externe Commissie Midden-Holland:
Jan Hendrikx (voorzitter)
Riek Bakker
Ronald Bandell

Commissieondersteuning: Lysias Advies B.V.
Marcel Benard
Marcel Jacobs
Dominique Meijnders
Carla de Rie

Ontwerp en vormgeving
Johan van den Tol, Zuidhorn

Illustraties
Riek Bakker

Drukwerk
AVANT GPC, Utrecht

Reacties naar het secretariaat van de commissie,
Lysias Advies: 033 - 4647070
of: ecmh@lysiasgroup.com

OVERHEID
GROENE ♡ TOPSECTOR
MKB. MKB. MKB. MKB. MKB
HANG NAAR
KLEINER